

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

**ČESKOSLOVENSKÁ ZAHRANIČNÍ ARMÁDA NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ
BEHĚM DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY**

JAN HNĚLIČKA

LIBEREC 2012

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor SOČ: 16. historie

**ČESKOSLOVENSKÁ ZAHRANIČNÍ ARMÁDA NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ
BEHĚM DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY**

**THE CZECHOSLOVAK FOREIGN FORCES IN THE MIDDLE EAST IN THE
SECOND WORLD WAR**

Autor: Jan Hnělička

Škola: Gymnázium Františka Xavera Šaldy

Partyzánská 530/3

460 01 Liberec 11

Konzultant: Mgr. Jan Goll

Liberec, březen 2012

Liberecký kraj

Prohlašuji, že jsem svou práci vypracoval samostatně, použil jsem podklady (archivní materiály, literaturu a internetové stránky) uvedené v příloženém seznamu a postup při zpracování a dalším nakládání s prací je v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých (autorských) zákonů v platném znění.

V..... dne..... podpis: .....

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem osobám a institucím, díky kterým jsem mohl tuto studii vytvořit. Za poskytnutí materiálů a odborné literatury chci poděkovat jmenovitě Vojenskému ústřednímu archivu v Praze, Československé obci legionářské a Krajské vědecké knihovně v Liberci.

Jmenovitě bych chtěl poděkovat zvláště brigádnímu generálovi Stanislavu Hněličkovi za ochotu, se kterou mi odpovídal na mé otázky týkající se celého jeho života. Dále všem ostatním přímým účastníkům bojů na Středním východě, kteří mi poskytli rozhovory, a také Ivanu Procházkovi, Jiřině Černé, Janu a Milanovi Votavovým, kteří mi poskytli cenné rady a materiály. V neposlední řadě mé rodině a přátelům za podporu při tvorbě této práce.

Na závěr bych chtěl poděkovat za odbornou konzultaci a velkou trpělivost vedoucímu mé studie Mgr. Janu Gollovi.

Děkuji Vám

ANOTACE:

Studie s názvem Československá zahraniční armáda během druhé světové války se zabývá postupným vývojem, působením a výsledky československých jednotek, které byly během druhé světové války aktivně činné na území Středního východu a Afriky.

Téma je rozděleno do čtyř na sebe navazujících částí. První část rozebírá hlavní tři útékové trasy z Protektorátu Čechy a Morava, které směřovaly na Střední východ. Druhá část nejprve popisuje problematiku vzniku československé zahraniční armády na území spravovaném Velkou Británií. Poté pokračuje seznamováním s postupným vývojem tvorby této zahraniční armády, a také následnými prvními vojenskými úkoly. Hlavní kapitolou se zde stalo spojenecké tažení do Sýrie. Třetí část se zaměřuje na obranu lybijského přístavu Tobruk, což se zapsalo do historie jako nejvýznamnější úkol československé zahraniční armády na Středním východě. Rozebrána je jak celková situace spojeneckých obránců během daného období, tak i jejich osobní prožitky a problémy. Závěrečná část se soustředí na reorganizaci československé zahraniční armády na Středním východě a popis nových zadaných úkolů, pro právě zreorganizované československé jednotky.

Studie je vytvořena na základě archivních materiálů, osobních vzpomínek pamětníků a publikací zabývajících se tímto tématem. Hlavní oporou výzkumu se staly dosud nezveřejněné archivní materiály a osobní výpovědi přímých účastníků bojů na Středním východě.

Klíčová slova: československá zahraniční armáda, Střední východ, Afrika, útékové trasy, Sýrie, Tobruk, reorganizace, výpovědi přímých účastníků

ANNOTATION:

The work named *Československá zahraniční armáda během druhé světové války* (in English „The Czechoslovak Foreign Forces in the Middle East in the Second World War“) deals with the gradual development, effects and results of the Czechoslovak forces, which war during Second World War actively employed in the Middle East and Africa.

The whole subject is divided into four connecting parts. The first part discusses about the three main escape routes from the Protectorate of Bohemia and Moravia, which were oriented to the Middle East. The second part initially describes issues formation of Czechoslovak Foreign Forces on the territory administered by Great Britain. Then continues with introduction of gradual development of the Czechoslovak Forces, and the first follow-military tasks. The main chapter is here became allied invasion to Syria. The third part on the defence of Libyan port Tobruk, which went down in history as the most important task of Czechoslovak Foreign Forces in the Middle East. Analyzed is both overall situation of the allied defenders during this period, and their personal experiences and problems. The final section focuses on the reorganization of the Czechoslovak Foreign Army in the Middle East and description of new works assignments for the reorganized Czechoslovak Forces.

The work is made on the basis of archival material, personal testimonies of survivors and publications on this topic. Major research support has become yet published archival material and personal testimony of direct participants in the fighting in the Middle East.

Key words: the Czechoslovak Foreign Forces, Middle East, Africa, escape routes, Syria, Tobruk, reorganization,

Obsah

Slovo úvodem	9
1. Materiály a metodika.....	10
2. Polský legion.....	12
2.1 Začátek války.....	14
2.2 Sovětská internace.....	15
3. Balkánská cesta	23
3.1 Slovenská brána do Maďarska.....	23
3.2 Maďarské intermezzo.....	24
3.3 Směr Jugoslávie.....	25
4. Legální vystěhovalectví.....	30
4.1 Lodní transporty na Střeni východ.....	30
4.2 Potopení lodi Patria.....	31
5. První jednotka na Středním východě.....	37
5.1 Stanový tábor v Gedeře.....	39
5.2 Tvrdý výcvik v „pouštním pekle“.....	46
5.3 Zastávka v Sidi Bishr.....	50
6. Nasazení pěšího praporu.....	52
6.1 Ostraha přístavu Alexandrie.....	55
6.2 Zajatecký tábor Agami.....	57
6.3 Protiletcká obrana letiště v el-Degheile.....	61
6.4 Západní poušť.....	62

7. Syrské tažení.....	67
7.1 Přesun na syrskou frontu.....	67
7.2 Boj o syrské hory.....	69
7.3 Obsazení města Chebaa.....	71
7.4 Kapitulace vichistické armády.....	74
7.5 Mimobojoyé aktivity československého praporu.....	76
7.6 Strážní služba.....	77
7.7 Ostraha syrsko-tureckých hranic.....	78
7.8 Příchod nových dobrovolníků.....	80
7.9 Jednotvárná služba a velký útek.....	82
7.10 Tobrucká fronta.....	86
8. Pouštní pevnost Tobruk.....	90
8.1 Život Tobruckých krys.....	96
8.2 Bojová činnost československého praporu.....	100
8.3 Zdravotní stav československých vojáků.....	104
8.4 Osvobození pevnosti.....	106
8.5 Tobrucké Vánoce.....	111
8.6 Rozloučení s Tobrukem.....	115
9. Československý 200. lehký protiletadlový pluk – Východní.....	119
9.1 Ostraha přístavů.....	121
9.2 „Vypálení Jericha“.....	123
9.3 Podruhé v Tobruku.....	128
9.4 Směr Anglie.....	130

Závěr.....	134
Seznam použitých zkratk.....	136
Prameny a literatura.....	138
I. Archivní zdroje.....	138
II. Výpovědi pamětníků.....	138
III. Literatura.....	139
IV. Filmové dokumenty.....	140
V. Další zdroje.....	140
Obrazová příloha.....	142

Slovo úvodem

Druhá světová válka se stala největším a nejkrutějším konfliktem v dějinách lidstva. Přestože uběhlo více než 70 let od krvavých bojů, jež se odehrávaly po celém světě, následky tohoto konfliktu jsou patrné dodnes. Pro většinu lidí je ovšem druhá světová válka již minulostí, kterou se není třeba zaobírat. Tento názor zastává i většina mladých lidí mé generace, kteří si nepřipouštějí, že se takovéto události staly a že by se mohly opakovat. Při vyřčení pojmu druhá světová válka se jim vybavují pouze válečné velkofilmové počítačové hry s bezejmennými hrdiny.

Odmala mě, jako téměř každého kluka, fascinovala vojenská technika a vše, co je s ní spojeno. Postupem času jsem se začal zabývat válečnými konflikty, přičemž nejzajímavější se pro mě stala druhá světová válka. Díky mému dědovi, brigádnímu generálovi Stanislavu Hněličkovi, jsem měl jedinečnou možnost postupně poznávat i historii československého odboje během druhé světové války a také se setkat s mnoha přímými účastníky, kteří bojovali na všech frontách. Právě tato setkání mě utvrdila v tom, že bych se měl zaměřit na československý odboj, který je stále nedostatečně probádaný a i kvůli tomu jsou mnozí bojovníci za svobodu stále přehlíženi a nedoceněni. Jednou z takto málo probádaných etap československého boje za nezávislou republiku je i působení československé zahraniční armády na Středním východě, ve které působil i generál Hnělička. Zvláště kvůli němu a úctě k jeho spolubojovníkům jsem se rozhodl pro toho téma.

Vytyčil jsem si proto cíl ukázat nejenom samostatnou historii československé zahraniční armády na Středním východě, ale také popsat všední život vojáka. Všechny radosti i strasti, které příslušníci československé zahraniční armády prožívali každý den.

Začal jsem se tedy o toto téma zajímat hlouběji. Vyhledával jsem odbornou literaturu, archivní spisy o československé zahraniční armádě, nahrávky s přímými účastníky bojů, a také jsem si založil svoji vlastní sbírku dokumentů a předmětů po československých vojácích. Přesto se hlavní hnací silou pro tuto práci stal generál Hnělička, který po celou dobu tvorby studie se mnou konzultuje mé výsledky a pomáhá tak práci obohatit o nové poznatky. Doufám proto, že alespoň částečně přispějí k dalšímu rozšíření již známých skutečností.

1. Materiály a metodika

Téma druhé světové války a role Čechoslováků v tomto konfliktu byly v posledním desetiletí několikrát zpracovány. I o československé zahraniční armádě na Středním východě se mnoho sepsalo a publikovalo. Přesto je toto téma stále otevřené a zdaleka ne zcela probádané.

Velkou oporou pro tuto práci se staly konzultace s přímým účastníkem všech bojů na Středním východě a v Africe brigádním generálem Stanislavem Hněličkou. Díky jeho radám, poznatkům, zkušenostem a vzpomínkám jsem mohl rozšiřovat práci i o jiné než pouze oficiální skutečnosti. Veškeré kapitoly byly s generálem Hněličkou konzultovány. Během našich rozhovorů spatřilo světlo světa mnoho nových faktů, převážně o životě československých vojáků. Vzhledem k rodinným vazbám jsem měl možnost se tázat na ledasco, a tak vkročit hlouběji do vojákovy duše a zaznamenat skutečnosti, které se v literatuře téměř neobjevují.

Nejenom vzpomínky zmiňovaného, ale také výpovědi dalších 30 účastníků bojů na Středním východě byly velkou měrou zastoupeny v této studii. Převážná část těchto audio materiálů byla převzata od mezinárodního badatelského projektu Paměť národa, který shromažďuje nahrávky s výpověďmi účastníků nejenom druhé světové války, ale i jiných významných etap 20. století. V práci je na tyto výpovědi kladen velký důraz, neboť díky těmto materiálům se dostávaly na povrch nové skutečnosti.

Kromě nahrávek pamětníků jsem použil i dokumenty z Vojenského historického archivu. Tyto materiály se dají rozdělit na dvě skupiny. První skupinou byly osobní spisy některých vojáků, které obsahovaly například jejich prezentační listinu, záznam o vyznamenání, kmenový list, zápis trestů, odvodní list a mnohé jiné dokumenty. Druhou skupinu tvořily protokoly z výslechů vojáků, kteří se dopustili nějakých přestupků. Tyto materiály byly využity pro sepsání jedné samostatné kapitoly „Vypálení Jericha“. Díky těmto protokolům byla chronologicky popsána událost, která se stala na Štědrý den v roce 1942. Poté jsem výsledek konzultoval s jedním z posledních dvou žijících účastníků této akce, brigádním generálem Stanislavem Hněličkou, který po 69 letech obohatil tuto zprávu o nové skutečnosti.

Dále jsem využil i svého osobního archivu dokumentů, dopisů, výstroje, výzbroje a dalších předmětů, které českoslovenští vojáci používali.

Neméně podstatným podkladem pro práci se stala literatura, které dominuje kniha

Tobrucké Křesy od Tomana Broda, který se zabývá československým odbojem během druhé světové války. Kniha nepopisuje pouze holá úřední fakta o československé jednotce na Středním východě, ale předkládá také mnohé záznamy příhod československých vojáků. Krom toho obsahuje i významné dodatky v podobě tabulek, které ukazují např. národnostní rozložení jednotky, početní stavy a jiné. Právě tuto knihu považuji za základ o Čechoslovácích na Středním východě. Avšak Tobrucké Křesy neobsahují zcela vše o osudech naší armády.

Dalším významným zdrojem se stala kniha Tobrucký deník od Jindřicha Marka, který sepsal na základě archivních spisů publikaci zabývající se převážně působením československé jednotky v Tobruku na přelomu let 1941-1942. Díky zápisům do deníků rot i celého praporu se mu podařilo vytvořit vyčerpávající publikaci o událostech v Tobruku. Pro práci byl použit i ostatní publikační materiál.

Kromě nahrávek rozhovorů s pamětníky se k multimediálním materiálům řadí i video materiály, které taktéž zaznamenávají výpovědi bývalých československých vojáků. Hlavním video materiálem se stal filmový dokument „*Jejich osud aneb bránili Tobruk*“, který mapuje výpovědi i posledních žijících důstojníků československé jednotky na Středním východě. Právě tyto výpovědi byly velmi podstatné pro vytvoření si určité představy o různých situacích, do kterých se československá jednotka během svého působení dostala.

2. Polský legion

Po začátku okupace zbytků tehdejší Československé republiky německou armádou a vzniku Protektorátu Čechy a Morava se odbojové organizace přeorientovaly na pomoc uprchlíkům, kteří mířili do Polska, kde se měla utvářet československá zahraniční armáda pod vedením pplk. Ludvíka Svobody. Polsko bylo očividně dalším státem, který měl být v brzké době atakován Německem. Předpokládalo se, že polské území bude prvním bojištěm, kde se budou moci Čechoslováci postavit agresorovi se zbraní v ruce.

Během prvních dnů okupace, po osudném 15. březnu 1939, se v tehdy již Protektorátu šířila šeptaná propaganda, tzv. šeptanda, o nově vznikajících velkých vojenských útvech po vzoru československých legií. Jednou z nich byla i zpráva katovického rozhlasu v Polsku, že při demobilizaci naší armády po Mnichovu přešla do Polska celá velká vojenská jednotka o síle 70 000 mužů pod velením generála Lva Prchalý. I když se později ukázalo, že tato a jí podobné zprávy nejsou pravdivé, silně to zapůsobilo na vlastence, kteří přemýšleli o útěku za hranice.⁴ I přes to, že přesné a pravdivé informace se nedaly dohledat, se okamžitě nacházeli skupinky nebo jedinci, kteří se chtěli co nejdříve dostat do Polska a stát se vojáky zahraniční armády.

Ilegální přechody přes hranice byly organizovány tajnými skupinami, které spolupracovaly s některou z odbojových organizací a nebo se stávaly samostatným podnikem jednotlivců.

Odchody do zahraničí měly mnoho nejrozumnějších příčin. U mnohých byla hlavním důvodem výchova v duchu demokratické republiky inspirující se československými legiemi za první světové války. Díky této výchově se nedokázali smířit s myšlenkou porobení národa nacistickým Německem. Většina těchto uprchlíků stále věřila v prezidenta dr. Edvarda Beneše a znovuoobnovení Československa. Další motivací se mohla stát například vojenská přísaha a věrnost republice, ale také zájmy ryze praktické. Mnohými uprchlíky byli Židé, kterým bylo jasné, co by je v Protektorátu čekalo, dále také němečtí antifašisté, legionáři, socialisté, komunisté a další, kteří vycítili potenciální nebezpečí. Našli se i tací, kteří toužili po dobrodružství či šli za vidinou slávy. Velkou částí uprchlíků se stali vojáci bývalé československé armády, převážně

---

⁴ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 11.

tehdejší důstojnický sbor.

Překročení hranic se provádělo nejružnějšími způsoby. Velkou zásluhu na přechodech měli ostravští horníci, kteří dobře znali systém důlních štol, a tak mohli relativně bezpečně převést uprchlíky. Dalšími, kteří významně pomohli, byli železničáři. Uprchlíci byli převáženi v zaplombovaných nákladních vagónech, na tendru lokomotivy nebo se schovali pod uhlím. Někteří jednotlivci přecházeli hranice buď sami bez jakékoliv pomoci, a nebo s průvodci, kteří se mnohdy rekrutovali z místního obyvatelstva. Zvláště příhodné bylo projít na pomezí moravských a polských Beskyd.⁵

„ Po mostě přes řeku Morávku nás silnice dovedla do Vyšních Lhot, kde na nás čekala vedoucí místní prodejny paní Diasová. Na dvoře na nás čekala dvě děvčata, která nás měla nenápadně převést na druhou stranu. Od vesnice směrem k protektorátní hranici terén stoupal. Děvčata nás vedla skrytými cestičkami a úvozy. Když jedna dívka ukázala na chalupu před námi a polohlasem vysvětlila, že cesta za zahradou je hranice, ozval se dole štěkot psů a hlasitý křik německých vojáků. Srdce se nám na chvíli zastavilo, ale na nic jsme nečekali a vyrazili jsme do kopce. Udýchání, ale šťastni jsme si sedli na kraji lesa. Nad naším domovem právě zapadalo slunce.“⁶

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8.10.1912 – † 3.10.1996)⁷

Nacisté se ovšem brzy dopátrali skrytých kanálů, zesílili hlídky, provedli razie v ostravských dolech, začali přísně kontrolovat železniční dopravu, nasadili do tajných odbojových sítí své agenty. Kvůli těmto opatřením se emigrace mnohonásobně ztížila a díky tomu někteří uprchlíci takové štěstí jako jiní neměli. Mnoho utečenců a také jejich pomocníků padlo do rukou gestapa.

Jedním z uprchlíků, kteří sami překračovali nebezpečné hranice do Polska, byl i mladý vlastenec Josef Mládek (* 23.7.1919 - † 10.9.2002), který později bojoval u Tobruku a Dunkerque.

---

⁵ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 1967, s.15.

⁶ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 12.

⁷ Pozn.: Stanislav Kraus byl dne 2. září 1939 v polském Krakově odveden do československé zahraniční armády v Polsku pod velením pplk. Ludvíka Svobody. Jeho hodnost v prvorepublikové armádě byla podporučík pěchoty v záloze. Jako důstojník se zúčastnil všech akcí Polského legionu. Poté následovala internace v SSSR dokud se s transportem dalších Čechoslováků nepřesunul na Střední východ. Zde byl u všech bojů československé zahraniční armády na Středním východě jako velitel protiletadlové obrany jednotky. V roce 1943 odplul lodí Mauretania z Afriky do anglického přístavu Liverpool. Následně se stal příslušníkem obrněné brigády, se kterou se zúčastnil osvobození francouzského přístavu Dunkerque. Po válce se vrátil ke svému učitelskému povolání.

Dne 3. srpna překročil hranice u Radvanic. Dostal se do Petřvaldu, kde se vmínil mezi horníky, kteří jeli tramvají na šachtu. S nimi prošel drátěnými zátarasy okolo vojenské strážnice, před níž dělali němečtí vojáci namátkové kontroly, a přiblížil se nepozorovaně 60-80 metrů k hraniční čáře, přes kterou rychle přeběhl na polskou stranu, kde byl zadržen místními celníky. Po úspěšném přechodu hranic a přijetí do československé jednotky se mu povedlo zaslat tajný dopis svému kamarádu Josefu Kovářovi.⁸

Josef Kovář (* 28.7.1920 - † srpen 1939) je bohužel jedním z těch případů, pro něhož přechod hranic dopadl tragicky. Po obdržení dopisu, kde byla popsána cesta, se dne 5. srpna vydal do Ostravy a odtud se pokusil dostat kolem německé pohraniční stráže v prostoru dolu Hedvika nedaleko obce Dobrá, kde však byl při pokusu o přechod zastřelen.⁹

2.1 Začátek války

Výstřely z německých lodních děl na Westerplatte prvního zářijového dne roku 1939 začala druhá světová válka. Německo pod falešnou záminkou přepadlo Polsko, kvůli tomu Velká Británie společně s Francií vyhlásily válku Německu. Nadešel čas obnovy československé armády a republiky. Československému exilu v čele s Edvardem Benešem se už v srpnu podařilo zformovat československý polský legion vedený podplukovníkem Ludvíkem Svobodou. Jeho hlavním sídlem se stal polský Krakov a nedaleké Malé Bronowice. Legion na začátku války čítal kolem 900 dobrovolníků, avšak do bojů nikdy nezasáhl. Důvodem nebylo jen rychlé hroucení se polské fronty, nedostatečný výcvik, ale také téměř nulové vybavení výstrojí i výzbrojí. Dne 3. září polský prezident Ignacy Mościcki vydal dekret o utvoření tzv. České a slovenské legie v Polsku. Převážná část legionu se přesunula do Leszna, kde dobrovolníci obdrželi pouze 4 těžké a 9 lehkých kulometů, 5400 ostrých nábojů, 500 plynových masek a 100 polních lopatek. Kvůli postupujícím německým vojskům byl zavelen ústup našich jednotek směrem do Rumunska. V konečném důsledku se do Rumunska dostala pouze malá část československé jednotky, která nebyla s hlavní skupinou. Hlavní oddíl v čele

---

⁸ Jan Rail; Jiří Micka, Pačáci v odboji, Jičín 2010, s.37.

⁹ Viz Jan Rail; Jiří Micka, s. 30.

s podplukovníkem Ludvíkem Svobodou byl po překročení řeky Seréthy v noci z 18. na 19. září převzat jednotkami Sovětského svazu, který 17. září vpadl do Polska.¹⁰

2.2 Sovětská internace

Kamenec Podolsky

V sovětské internaci se zbylé skupině stal prvním domovem Kamenec Podolsky ležící v Sovětském svazu, kde byli všichni podrobeni výslechu před několikačlennou komisí. Tu převážně zajímalo povolání, sociální původ, politická příslušnost a důvod odchodu z Protektorátu. Všeobecně se očekávalo, že jednotka bude poslána do Francie k nově vznikající československé armádě. Ovšem postupem času se možnost odchodu do Francie vzdalovala, a tak si vojáci museli zvykat na místní podmínky.

„Od prvních dnů začal v kasárnách tzv. vojenský život podle předválečných československých předpisů. Pravidelně se pořádaly nástupy, raporty, stavění stráží a další.“¹¹

plukovník Pavel Vranský (* 29. 4. 1921)¹²

„Snídaně, to byl hrníček čaje a dva krajíčky chleba na celý den. Večeře byla až někdy v jedenáct hodin. Jídlo byl údajně boršč, ale tam byl jenom list zelí a maso tam nebylo žádné, byla to prostě voda se zelím.“¹³

plukovník Pavel Tauber (* 29. 6. 1920 - † 8. 3. 2008)¹⁴

---

¹⁰ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.59-63

¹¹ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Pavlem Vranským, 22.07.2003

¹² Pozn.: Pavel Vranský byl pod svým původním jménem Wechsberg odveden do československé zahraniční armády v Polsku dne 28. srpna 1939 jako nováček. S Polským legionem prošel celé Polsko a internační tábory v SSSR. Následně byl zařazen do transportu, který se měl připojit k československé jednotce na Středním východě. Zúčastnil se všech bojů své jednotky. Po ukončení bojů v Africe podal přihlášku do RAF a byl přijat. Následně prodělal letecký výcvik a poté hlídkoval nad Atlantikem. V poválečné době se stal zaměstnancem ČSA. Momentálně je místopředsdou Českého svazu bojovníků za svobodu.

¹³ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Pavlem Tauberem, 19.05.2006

¹⁴ Pozn.: Dne 29. srpna 1939 byl v Krakově odveden mladý Pavel Tauber jako nováček. S československou jednotkou prodělal ústup přes Polsko a sovětskou internaci. Na jaře roku 1941 mohl odjet k československé jednotce na Středním východě. Zúčastnil se všech bojů, včetně tažení do Sýrie nebo obrany obleženého Tobruku. Po ukončení bojů v Africe a úspěšném přijetí k RAF prodělal stíhací výcvik a poté se stal členem 310. stíhací perutě. Po válce chtěl pracovat v ČSA, ale v roce 1950 byl propuštěn a

Vzhledem k posledním událostem a změně prostředí se rodily první příznaky rozpadu jednoty československých dobrovolníků. Od jednotky se totiž oddělila menší skupina komunistů, ke které se přidalo i několik prospěchářů, jež se vyznačovali rudými hvězdami na klopách. Od daného okamžiku se vtiskl do československé armády nový výraz tzv. „hvězdáři“. Avšak nejenom oni měli problém s ostatními.

„Jedním z problémů v naší jednotce bylo například i to, že čeští důstojníci chtěli hlášení v češtině. Naopak Slováci podávali hlášení ve slovenštině. Málem došlo i k boji, nakonec si to důstojníci vyříkali a postupně to utichlo.“¹⁵

Martin Mahdal (* 21. 10. 1919)¹⁶

Po několika týdnech se před kasárnami zastavila kolona vojenských nákladních aut. Jednotka dostala rozkaz se natěsnat do těchto vozů. Mnozí doufali, že kolona zamíří směrem k Rumunsku, avšak to se nestalo a jednotka se dostala do malé ukrajinské vesnice Olchovce.

Olchovce

Celá vesnice se vyznačovala poškozenými chalupami, cestami s hlubokým blátem a všeobecným chaosem. Jediná cihlová budova, která sloužila jako kulturní dům, byla vymezena československým vojákům, kam je nahnala sovětská stráž. Před československou jednotkou zde pobývali polští zajatci.

„V sále i na jevišti jsme leželi v hustých řadách hlavami k sobě přes celý sál, bez uliček, nohama jsme do sebe vráželi. Šel-li někdo v noci na latrínu, šlapal po kamarádech a budil je, elektrické světlo nefungovalo. Ze tmy se ozývalo jen klení a nadávky. Záchody uvnitř budovy nefungovaly, a proto jsme museli hned ráno vykopat latríny.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹⁷

---

musel vykonávat práci zámečnicka. V roce 1967 mohl opět nastoupit do ČSA, kde pracoval až do roku 1977, kdy odešel do důchodu.

¹⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Martinem Mahdalem, 15.12.2002

¹⁶ Pozn.: Martin Mahdal byl do československé zahraniční armády odveden až po vypuknutí druhé světové války dne 13. září 1939 ve městě Hluboczek Wielki. Poté byl společně s ostatními internován v SSSR, kde se připojil k vojákům podporujícím komunismus. Následně byl v jednom z transportů poslán přes Oděsu a Varnu na Střední východ. Zde se připojil k československé jednotce pod velením pplk. Karla Klapálka. Po ukončení bojů odplul do Anglie a bojoval dále na západní frontě. Po válce pracoval v zahraničním obchodě.

„Seno v sále bylo promáčené, okamžitě jsme dostali vši, muňky, svrab a všechny možné nemoci a infekce z takového prostředí“

plukovník Pavel Tauber (* 29. 6. 1920 – † 8. 3. 2008)¹⁸

Situace se nezlepšovala a postupem času upadali naděje na cestu do Francie. Z důvodu špatného ubytování, jídla a odříznutí od světa se vojáci dostávali psychicky na dno svých sil. Dne 5. listopadu 1939 byl nařízen přesun československé jednotky. Nejdříve pěšky a poté natěsnaní ve vlaku se dostali do obce Jarmolince.

Jarmolince

Zablácení, zmrzlí, utmácení a mnozí bez bot se dostali zbídačení vojáci do bývalého kláštera, který však padl za obět' „VŘSR“. S přicházející zimou se počasí neustále zhoršovalo a cesty se měnily v obrovská oraniště plná hlubokého bahna. Ani co se týkalo jídla, nepanovalo žádné zlepšení, ba právě naopak.¹⁹

„Po našich stížnostech přijela do Jarmolinců komise, která zjistila, že komisař, který měl na starost zásobování, nás okrádal a prodával to ve vesnici. Jídlo bylo většinou kašovitá strava, jáhle a podobné. Další věci, kterou se Jarmolince vyznačovali, bylo neskutečné množství bláta.“

plukovník Pavel Vranský (* 29. 4. 1921)²⁰

Mezi vyčerpanými vojáky se tak prohlubovaly stávající i nové problémy. Jedním z nich byli opět hvězdáři, kteří neustále donášeli na své krajany sovětskému velitelství. V táboře také vyprovokovali velkou nevoli, když se nadšeně hlásili na brigádu, při které měli zbourat rozbitý kostel.²¹ Rozmáhalo se také šmelinářství, neboť někteří dostávali propustky do vesnice, či se tam tajně dostávali dírou v plotě. Od místních tak získávali nejnütnější věci, jež byly v táboře nedostatkovým zbožím. Platilo se nejenom penězi, ale také různými předměty, které vojákům zbyly. Ne všichni se však stavěli do

---

¹⁷ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 24-25

¹⁸ Viz Paměť národa, Pavel Tauber

¹⁹ Viz Kraus, s. 26

²⁰ Viz Paměť národa, Pavel Vranský

²¹ Viz Kraus, s.27

negativistického postoje. Vznikaly improvizované přednášky, divadelní představení či hudební vystoupení.

„Často jsem navštěvoval naše doktory, protože jsem byl jeden z nejmladších a hůř jsem to snášel. Někdy mě tam nechali pobýt, neboť se u nich vytápělo. Právě tam jsem byl svědkem jejich pobavení, když do zkumavky dávali veš a blechu, aby se navzájem poprali. Většinou vyhrála veš. Ovšem zkoušeli třeba i štěnice.“

plukovník Pavel Vranský (* 29. 4. 1921)²²

V lednu roku 1940 se s příchodem nového velitele tábora situace vojáků vylepšila. V únoru vojáci dostali základní vybavení a v jídle se konečně začalo objevovat i maso a jiné základní potraviny.

„Začátkem února dostal každý z nás vojenskou košili, vatované kalhoty, vatovanou bundu, čepici a boty. Bylo to sice už skoro na konci zimy, ale naše letní hadry se už téměř rozpadly a v botách se nedalo chodit.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²³

Z důvodu dlouhého čekání a nic nedělání se postupně vytratil vojenský režim a některé skupinky Čechoslováků se připravovaly na útěk z internace, protože už nadále nevěřily sovětským úřadům. Ne všechny útoky se podařily, avšak našlo se i několik šťastlivců, kteří se dostali do Rumunska.

„ Úspěšný útěk se povedl až po nás trojici Hořejší, Bartoš, Pecha, kteří se poučili z našeho neúspěchu. Absolvovali cestu přes Rumunsko, kde si léčili omrzliny. Sešli jsme se s nimi až v Palestině.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²⁴

V polovině března se rozkřikla zpráva, že se tábor přesune. Dne 22. března se vydala sovětská eskorta s československou skupinou na nádraží a vlak se rozjel neznámým směrem. V Šepetovce se k transportu přidala skupina kolem 140 Volyňanů, kteří se zformovali právě na Volyňi. Zahrnovala i některé příslušníky československého polského legionu, kteří bránili v Polsku Tarnopoli.

---

²² Viz Paměť národa, Pavel Vranský

²³ Viz Kraus, s.30

Oranki

Na apríl roku 1940 se vlak zastavil v Orankách u Nižního Novgorodu, které měly být novým táborem pro československé vojáky. Pod sovětskými bajonety se skupina přesunula do rozlehlého kláštera. U brány byla zřízena sovětská strážnice a velitelství NKVD. Za několik dní se nastoupení vojáci dozvěděli něco, v co už málokdo doufal. Skupina 46 lidí se přesune do Francie. V tu chvíli se opět projevil palčivý problém s „hvězdáři“.²⁵

„Předváleční komunisté se pevně drželi linie kominterny a agitovali, že jde o imperialistickou válku a českoslovenští vojáci tam nemají co dělat. Doporučovali lidem, aby odešli a zůstali v Sovětském svazu a zde pracovali.“

plukovník Pavel Vranský (* 29. 4. 1921)²⁶

Zanedlouho po prvním transportu následoval i druhý transport a morálka mužstva se zvedala. Dne 9. dubna 1940 byla zřízena důstojnická škola, rota nováčků, pěší rota, útvar dělostřelců a letců. Do důstojnické školy nastoupili vojáci, kteří za sebou měli řádnou maturitní zkoušku. Díky těmto změnám nabírali českoslovenští vojáci optimismus a po roztátí sněhu se s chutí pouštěli do oprav kláštera. Všemi vítanou novinkou byla stálá odvěšivárna, která byla hojně navštěvována. Po těchto zlepšeních na vojáky čekala ledová sprcha. Místo dalšího transportu se jednotka dozvěděla o rychlém pádu Francie, které všichni tak důvěřovali.

„Hvězdáři měli škodolibou radost. „Tady máte tu svou Francii“, posmívali se zlomyslně. Bylo nám smutno a těžko. Prožívali jsme zase jeden pád z vrcholů nadějí do propasti zoufalství. Udržovala nás jenom víra, že pravda musí zvítězit.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²⁷

---

²⁴ Tamtéž, s. 32

²⁵ Viz Kraus, s. 34-35

²⁶ Viz Paměť národa, Pavel Vranský

²⁷ Viz Kraus, s. 36

Suzdal

V červnu bylo rozhodnuto o dalším přesunu československé jednotky. Po nastoupení do vagónů se vlak vydal směrem na Suzdal. Avšak ve čtvrtek 20. června se zastavil v malé stanici Bogoljubovo.

„Na louce u železniční stanice jsme všichni nastoupili. Z velitelského vagonu vystoupil celý náš i sovětský štáb. Nadporučík Bedřich přečetl 61 jmen, mezi nimi i moje a Jarošovo. V počtu bylo též 8 žen a 5 dětí.“

Tímto vznikl další transport, tentokrát do Palestiny k nové československé jednotce na Středním východě.

„Po celní prohlídce v Oděse jsme se nalodili na palubu krásného teplochodu SVANĚTIA a vypluli směrem na Istanbul.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²⁸

Poté, co se odpojila další skupina, se transport opět přesunul a to do slavného města Suzdal, které bylo v jednu dobu hlavním městem Ruska. V této lokalitě byla jednotka opět přesunuta do velkého kláštera, který se vyznačoval vysokými zdi a opevněním. Podmínky, v kterých vojáci přežívali například v Jarmolincích, se nedaly se Suzdalem srovnávat. Klášter byl vybaven mnoha budovami a celý areál byl velmi prostorný. Vojáci se konečně nemačkali na malém stísněném místě. Novinkou byly i častější propustky. Čechoslováci se mohli samostatně pohybovat po městě a navštěvovat kina, hospody či spřátelené rodiny. Velkou vadou se však později ukázala zima.

„Při minus dvaceti pěti stupních promrzly i zdi kláštera a topit nebylo čím. Ráno se na misce s čajem vytvořil led.“

plukovník Pavel Tauber (* 29. 6. 1920 – † 8. 3. 2008)²⁹

---

²⁸ Viz Kraus, s.37-40

²⁹ Viz Paměť národa, Pavel Tauber

„V Suzdale to už bylo lepší. Pekli jsme si chleba. Dokonce nám postavili kantýnu. V ní ale prodávali jenom kolínskou vodu a zmrzlinu. Venku bylo pětatřicet stupňů mrazu a my jsme si kupovali celou mísu zmrzliny.“³⁰

podplukovník Jan Perl (* 10. 6. 1922)³¹

„Když si člověk dal ruce před pusou a hlasitě dýchnul, tak uslyšel, jak to praská. Taková to byla zima“³²

František Vavrečka (* 3. 4. 1920)³³

Českoslovenští vojáci také pomáhali místnímu obyvatelstvu. Převážně pracovali v lesích a na polích. Ovšem nebyla to vůbec jednoduchá práce, zvláště v zimě, neboť se pracovalo ve více než třiceti stupňových mrazech. Po plnění těchto brigád dostávali vojáci tzv. pajok, což bylo potravinové vylepšení v podobě chleba, cukru, másla a jiných věcí.

„Někteří jezdili kácet stromy, někteří omítali, malovali veřejné budovy. Dočkal zasklíval okna a spravoval deštníky, Šmoldas se vyznal v opravě pian, Janko se stal specialistou na šicí stroje, Jeník, původně architekt, narýsoval plány pro stavbu malé přehrady na říčce Kamence a

---

³⁰ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Perlem, 26.02.2003

³¹ Pozn.: Krátce po začátku okupace Československa překročil se svými kamarády Jan Perl hranice se sousedním Polskem a dne 2. září 1939 byl v Krakově jako nováček odveden do československé zahraniční armády. Se skupinou pplk. Ludvíka Svobody se přes celé Polsko dostal až do sovětské internace. Sovětský svaz opustil až v dubnu roku 1941 a následně se dostal s mnoha dalšími Čechoslováky na Střední východ, kde byl začleněn do československého praporu. Po ukončení bojů v Africe v průběhu roku 1943 se přeplavil se svou jednotkou do Anglie, kde byl začleněn do obrněné brigády a prodělal tankistický výcvik. V roce 1944 se vylodil v Normandii a podílel se na osvobození Dunkerque. Po válce pracoval u ČSA, odkud byl v roce 1951 propuštěn a mohl vykonávat pouze manuální práce.

³² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Františkem Vavrečkou, 03.02.2010

³³ Pozn.: Dne 24. července 1939 překročil hranice Protektorátu a Polska i František Vavrečka, který se následujícího dne hlásil k československé zahraniční armádě. S československou jednotkou v Polsku se dostal do sovětské internace, kde setrval až do roku 1941. Teprve na jaře tohoto roku se dostal na Střední východ k československému praporu pod velením pplk. Karla Klapálka. S touto jednotkou se zúčastnil všech bojů na Středním východě i v Africe. Po reorganizaci bránil podruhé přístav Tobruk jako protiletadlový dělostřelec. Jeho další cesta směřovala do Anglie, kam se dostal lodí Mauretania. Zde byl přiřazen k obrněné brigádě do motopraporu a prodělal výcvik na brencarriery. V roce 1944 se dostal s jednotkou k přístavu Dunkerque, který osvobozoval až do konce války. Po návratu do vlasti pracoval až do důchodu ve Škodových závodech. Po sametové revoluci byl vyznamenán nejvyšším státním vyznamenáním Francie a stal se tak rytířem čestné legie.

*pracoval na ní tak dlouho, až mu ji voda vzala, šprýmař Nedvídek pracoval v krejčovské dílně a šil bundy, Mach s Kořínkem si našli práci v kovárně*³⁴

armádní generál Ludvík Svoboda (25. 11. 1895 - † 20. 9. 1979)*³⁵

„Pracovali jsme v metrovém sněhu v lese. Jednou pro nás mělo přijet večer auto, ale zapomněli na nás a přijeli až v noci. Mně omrzly nohy, dodnes s tím mám problémy.

podplukovník Jan Perl (10. 6. 1922)*³⁶

Během tohoto pobytu se postupně utvářely další a další transporty do Palestiny. Nejednalo se však o početné skupiny. Velkým problémem se opět ukázali „hvězdáři“, kteří odmítali odevzdat své doklady a přesunout se do Palestiny. Někteří však přepraveni byli, samozřejmě i s náležitým posudkem. Přesto, pokračovali i na Středním východě, věrni svému přesvědčení,

Předpokládalo se, že celý zbytek původního československého polského legionu se přesune do Palestiny. Z tohoto důvodu také odjel velitel pplk. Ludvík Svoboda, nejdříve do Moskvy a poté do Turecka, aby zde připravil podmínky pro skupinu čítající několik stovek lidí. Nakonec však byl pplk. Svoboda odvolán zpět do Sovětského svazu. Odjezdy transportů se odehrávaly až do napadení Sovětského svazu Německem v červnu roku 1941. Od této chvíle se už žádný transport nevypravil a místo toho se připravovala reorganizace a následný vznik československého vojska v Sovětském svazu. Hlavním centrem československého vojska se stal Buzuluk, který byl známý už československým legionářům z první světové války. Velitelem se stal nově povýšený plukovník Svoboda. V Moskvě nově vznikla také československá vojenská mise vedená plukovníkem Heliodorem Píkou, který do té doby vedl československou vojenskou misi v Rumunsku.

---

³⁴ Ludvík Svoboda, *Cestami života*, Praha, 2009, s. 89

³⁵ Pozn.: Po vojenském záboru zbytků Československa odešel za hranice i vyšší důstojník československé republiky a také ruský legionář Ludvík Svoboda. V hodnosti podplukovníka se stal velitelem nově vznikající jednotky v Polsku u města Krakov. S touto jednotkou se dostal po porážce Polska do sovětské internace. V SSSR stále působil jako vojenský velitel československých jednotek. Se zbytkem dobrovolníků z Polska, kteří se nedostali na Střední východ od roku 1942, začal budovat novou jednotku s povolením sovětských úřadů. Tato jednotka byla sestavována v Buzuluku. V následujících letech se jako velitel československé zahraniční armády v SSSR zúčastnil všech bojů, jakými byly například Sokolovo, Kyjev či boje na Dukle. Následně byl jmenován ministrem národní obrany v exilové vládě prezidenta Edvarda Beneše. Jako ministr národní obrany měl výrazný podíl na budování poválečné armády i na komunistickém převratu. Po odchodu prezidenta Novotného se stal novým prezidentem ČSSR.

3. Balkánská cesta

Po rychlém pádu Polska zbývala československým uprchlíkům z vlasti jediná cesta a to přes Balkán. Většina tras vedla ze Slovenska přes Maďarsko do Jugoslávie nebo Rumunska. Teprve z těchto míst se uprchlíci dostávali dál na Střední východ a do Francie. Během léta roku 1940 se však cesta do Francie uzavřela z důvodu nečekaného pádu fronty a následné kapitulace francouzských vojsk. Od této chvíle se veškeré transporty vypravovaly do Palestiny.

Odbojové a exilové organizace musely urychleně vytvořit novou únikovou síť pro uprchlíky. Bylo nutno nalézt a zajistit nové a bezpečnější přechody přes hranice, navázat zprůtrhaná spojení, zřídit vlastní shromažďovací centra či za pomoci západních konzulátů, převážně francouzských. Shromažďovací centra měla za úkol poskytnout veškerou materiální a finanční pomoc nově příchozím. Opatřovala povolení k pobytu, falešné dokumenty, peníze a zařizovala další transfer. Pracovníky shromažďovacích center se většinou stávali bývalí členové diplomatických misí v dané zemi a nebo českoslovenští krajané.

3.1 Slovenská brána do Maďarska

Zcela nové únikové cesty z Protektorátu vedly po celé délce moravsko-slovenských hranic. Už zde museli českoslovenští vlastenci překonávat nebezpečné hranice, protože ihned po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se Slovensko odtrhlo a dne 14. března 1939 vyhlásilo vlastní Slovenský štát v čele s Josefem Tisem.³⁷ V organizovaných přechodech se převážně angažovala odbojová organizace Obrana národa a na slovenské straně odbojová organizace Flora, která převáděla uprchlíky dál na maďarskou stranu.

Za hlavní záchytné body lze považovat Strážnici, Veselí na Moravě, Velká nad Veličkou, Velká Javornina, Valašské Klobouky, Horní Lideč, Hrozenkov, moravská Střelná, chata Bumbálka a další. Na druhé straně moravsko-slovenských hranic byly například Střelenka, Čadca, Trenčín nebo Bratislava.³⁸

---

³⁶ Viz Paměť národa, Jan Perl

³⁷ Pavel Augusta, František Honzák, Československo 1938-1945, Praha, 1995, s. 12

³⁸ Toman Brod, Tobručné krysy, Praha, 1967, s.18.

Touto trasou putoval i pozdější velitel československých jednotek na Středním východě pplk. Karel Klapálek, který překročil u Strážnice hranice do Slovenska a zde se ho ujala domluvená spojka, která ho převedla na maďarskou stranu.

„Tam se o mne zase starala jedna mladá dívčina se svou kamarádkou. Já jí dělal strážce. Vedly si mne po nitranském korze, a abychom nebyli nápadní, neustále na mne pokřikovaly, „Ujko sem, ujko tam“. Jaký já jsem byl ujko? S nabitou pistolí v kapse.“³⁹

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)⁴⁰

Až v pozdější době po válce se ukázalo, že mladou převaděčkou na Slovensku byla Jiřina Hrubanová (rozená Blažková), která se aktivně zapojila do odboje společně s místní rodinou Veleckých. Se svou mladší kamarádkou Soňou Veleckou převáděla uprchlíky do Maďarska. Na jaře roku 1940 pomohly přes hranice i budoucímu slavnému veliteli Karlu Klapálkovi, avšak podle nepsaných odbojových pravidel o vzájemném krytí se v této době obě spolupracující strany neznaly, aby se v případě zatčení nemohly navzájem poškodit. Na začátku roku 1941 však padne podezření i na tuto převaděčskou buňku, a proto 4. ledna přechází Jiřina Hrubanová hranice, aby se později dostala na Střední východ, kde se dobrovolně přihlásí do pomocných ženských jednotek ATS.⁴¹

3.2 Maďarské intermezzo

Většině československých uprchlíků se stalo Maďarsko záchytnou stanicí na delší čas, ovšem nebyla to doba, kterou by si užívali. Ihned po překročení slovensko-maďarských hranic se dostali uprchlíci do rukou maďarských celníků a putovali do nechvalně známých vězení. Ti, kteří měli štěstí a dostali se nepozorovaně až do Budapešti, většinou doplatili na neznalost jazyka nebo naprostý nedostatek maďarské

---

³⁹ Pavel a Zdeněk Hrabicovi, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006, s. 95

⁴⁰ Pozn.: Ruský legionář a vyšší důstojník československé armády Karel Klapálek se nehodlal smířit se zábořem Československa, a proto se po svém odhalení v odbojové skupině Obrana národa rozhodl odejít do zahraničí. Balkánskou cestou se dostal na Střední východ, kde se stal velitelem jediného československého praporu. S touto jednotkou prošel všemi boji i po reorganizaci na protiletadlový pluk byl stále velitelem celé jednotky. Po ukončení bojů se přeplavil do Anglie, kde byl jako důstojník na MNO. S touto prací nebyl spokojen, a proto se nechal převelet na východní frontu, kde nejprve velel 3. brigádě a poté celému československému armádnímu sboru v SSSR. Po válce byl významným generálem v rámci nové armády. Následně po komunistickém puči byl několik let zavřen a teprve na nátlak sovětských maršálů propuštěn a přijat opět do armády.

⁴¹ Soukromý archiv autora

měny. Podezřelé osoby byly okamžitě zatýkány. V tomto případě se hrálo o hodně, protože maďarská strana, která byla spojena s Německem, často po zjištění totožnosti a záměru uprchlíka měla možnost ho vrátit do země původu. V „lepším případě“ na vězněné čekal pobyt v koncentračním táboře.

V Maďarsku se hlavními věznicemi pro československé uprchlíky staly věznice v Citadele nebo tzv. „postrková“ věznice Toloncház, což v překladu znamená deportační dům. Šlo o vyšetřovací věznici, kde se však nevyšetřovalo. Uprchlíci z Československa a Polska, kteří chtěli vstoupit do zahraničních jednotek, byli přimícháni do směsice domácích kriminálních živlů, jako byli například zloději, prostitutky, bezdomovci a další postavy podobného rázu.⁴² Život v Toloncházu plynul jednotvárně. Každý večer probíhaly urputné boje o drátěné postele, kdo si postel neurval, musel spát na zemi. Strava, kterou vězni dostávali, se většinou nedala jíst, a tak jedinou „příjemnější“ chvilkou pro vězně byly procházky na dvoře.

„V tamějším prostředí bývala odporně špinavá palanda, ráno a večer stejně odporná polévka z červivých fazolí, křik, hádky a neklid. Nejhorší bývala noc“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)⁴³

Jelikož se v těchto nechvalně známých věznicích nacházelo mnoho československých uprchlíků, v lednu roku 1940 zde přežívalo přes tisíc československých občanů, bylo nutné je co nejdříve dostat na svobodu a poslat je dále do Jugoslávie nebo Rumunska. V Budapešti ve prospěch uprchlíků pracoval jednak bývalý záhřebský konzul dr. Stanislav Miňovský, a jednak na francouzském konzulátu vojenští organizátoři Pátý (Kašpar), Petr (Hájíček), Sochor (Propper) a další. Podpory se dostalo překvapivě i od různých vlivných lidí z maďarské strany. Někteří poskytli své záruky za danou osobu či darovali významnou peněžní částku.⁴⁴

3.3 Směr Jugoslávie

Po propuštění z věznic či opuštění úkrytu u přátel se uprchlíci dále posílali do Rumunska nebo Jugoslávie. V Bělehradě působila česká spojka v čele s bývalým

---

⁴² Toman Brod, Tobručné krysy, Praha, 2008, s. 23-24

⁴³ Tamtéž, s. 24

⁴⁴ Viz Brod, s. 19

vyslancem dr. Jaromírem Lípou.⁴⁵ Společně se svými spolupracovníky poskytovali ubytování, finance a falešné doklady. Veškerá jejich činnost probíhala v tajnosti, protože v této době jak Rumunsko, tak Jugoslávie oficiálně uznaly zábor Československa a zastavily činnost československých zastupitelství. Přesto se domácí úřady většinou chovaly korektně a neoficiálně ilegální práci podporovaly. Právě proto se v Jugoslávii dostalo Čechoslovákům nejlepšího přijetí na jejich strastiplné cestě. Uprchlíci přecházející hranice byli většinou okamžitě chyceni, ale pohraničníci věděli, co mají dělat. Na některých pohraničních místech už čekaly československé spojky, které je vyslechly a poskytly materiální pomoc.

„Já jsem jim vyplnil bumáčky a dal jsem jim peníze, aby mohli cestovat dál. Mezi nimi byl Klapálek, Střelka a další, kteří byli moji velitelé na Středním východě. Já jsem byl ucho, nikdy jsem na vojně nebyl. Vyslychal jsem podplukovníka Klapálka. Ptal jsem se: „Jakou máte šarží, kde jste sloužil?“ Byl jsem ucho, nic jsem nevěděl. Také jsem vyslychal štábního kapitána Zástěru. Dával jsem jim peníze a doklady a mohli cestovat dál do Bělehradu.“⁴⁶

plukovník Miloslav Kratochvíl (* 14. 10. 1919)⁴⁷

Ne ve všech případech se jednalo o hladký průběh. Někteří se sice dostali přes Slovensko, Maďarsko nebo zabrané Rakousko, ale i v Jugoslávii měli Němci své agenty a diplomaty, kteří usilovali o zmaření československých exilových cílů a navrácení lapených uprchlíků zpět do Protektorátu, aby je zde mohli odsoudit za vlastizradu.

„Po přechodu jugoslávských hranic jsem zamířil do Cejle. Před městem jsem ale narazil na četníky. Pozdravil jsem je a oni na mne začali mluvit srbochorvatsky. Nerozuměl jsem ani slovo a tak mě sebrali a zavřeli. Řekli mi, že si pro mě přijede někdo ze Záhřebu. Uběhlo několik týdnů a

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 20

⁴⁶ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Kratochvílem, 08.06.2006

⁴⁷ Pozn.: Miloslav Kratochvíl, který se narodil českým rodičům v roce 1919 v Rusku, se krátce po začátku okupace zapojil do odboje. Nejdříve pomáhal při přechodech na maďarských hranicích, a poté se přesunul přes Balkán do Palestiny. Dne 22. června 1940 byl odveden do československé zahraniční armády a později byl zařazen do československého praporu pod velením pplk. Klapálka. S tímto praporem se zúčastnil všech bojů na Středním východě i v Africe. Následně si úspěšně podal přihlášku do RAF a prodělal pilotní výcvik v Kanadě. Po absolvování výcviku byl zařazen jako stíhač k 310. československé stíhací peruti. Při svém pobytu v Anglii se v roce 1945 oženil a po válce se svojí manželkou přesunul do osvobozené vlasti, kde se jim narodil syn. Únorový převrat v roce 1948 ovšem způsobil, že Miloslav Kratochvíl odešel s rodinou opět do exilu. Převzal manželčino jméno Bitton a usadili se v Anglii, kde žije dodnes.

nikdo nepřijel, proto mi oznámili, že mě vrátí do Německa. Naprosto jsem se zděsil. Naštěstí strážný měl snachu z Československa a pochopil moji situaci. Pomohl mi dostat se ven a odcestovat do Záhřebu do tzv. domu Čechoslovačka Domovina“.⁴⁸

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)⁴⁹

Českoslovenští uprchlíci se většinou soustřeďovali v bělehradském Českém domě. Finanční i materiální pomoc poskytovala především podpůrná organizace „Udruženje za slovenske emigrante“, ale také příslušníci československé kolonie, různé krajanské spolky, bývalé československé úřady či třeba podnikatelé. Organizační zajištění dalších transportů měl ze začátku na starost poslanec David, který byl vyslán domácím odbojem, a také bývalé československé zastupitelství. Od března roku 1940 se těchto úkolů zhostil generál Ondřej Mezl, jenž používal krycí jméno Gak.⁵⁰ Později se stal náčelníkem československé vojenské mise na Středním východě. Přestože byli všichni na stejné lodi, neznamenalo to, že by spolupráce mezi krajany v Jugoslávii a generálem Gakem probíhala vždy jednoduše. Nejenom na tomto postu se v druhém československém odboji objevovaly i osobní a politické cíle. Podobně se jevila situace i ve Francii.

Přesto však transporty probíhaly plynule. Díky francouzskému konzulátu v Bělehradě se dařilo obstarávat společné propustky, a transporty tak mohly pokračovat do Soluně, Istanbulu a Bejrútu. Od 9. září 1939 do 24. června 1940 bylo z Bělehradu vypraveno celkem 77 transportů s 2058 osobami. Někteří se stihli dostat do Francie, jiní

---

⁴⁸ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 30-33

⁴⁹ Pozn.: Stanislav Hnělička se po Mnichovu 1938 a následné okupace zbytků Československa rozhodl odejít do exilu a bojovat proti nacistickému Německu. Na třetí pokus se mu přes Julské Alpy podařilo přejít hranice bývalého Rakouska s Jugoslávií. Poté se přes celý Balkán dostal do Palestiny a byl přijat do československé zahraniční armády. Pod velením pplk. Karla Klapálka se zúčastnil všech bojů na Středním východě i v Africe. Po reorganizaci jednotky se stal velitelem protiletadlového děla a podílel se na obraně spojeneckých přístavů. V roce 1943 se s celou jednotkou přesunul do Anglie, kde byl zařazen do obrněné brigády a následně prodělal tankistický výcvik. Následujícího roku se po spojenecké invazi do Francie přesouvá se svou jednotkou k Dunkerque, kde bojuje až do konce války. Poté opouští armádu a vrací se do rodného Liberce, avšak s nástupem komunistů se musí celých čtyřicet let vypořádávat s nejrůznějšími překážkami. Když komunistický režim padl, začal se aktivně podílet na novém budování československé obce legionářské. V roce 2007 byl prezidentem Klausem vyznamenán Řádem bílého lva. Díky jeho iniciativě se v roce 2010 uzavřela partnerská smlouva mezi městy Liberec a Dunkerque. V roce 2011 byl povýšen do hodnosti brigádního generála a obdržel čestné občanství města Liberce.

⁵⁰ Toman Brod, *Tobrucké krysy*, Praha, 2008, s. 27

už museli zůstat na Středním východě. Po pádu Francie se organizace transportů značně ztížila a i domácí úřady začaly pomalu stahovat svoji podporu československému exilu. Jugoslávii totiž začínalo hrozit přímé ohrožení od Německa a Itálie.

„Politická situace v Jugoslávii je nyní ve znamení přeorientace k Německu a Itálii. Děje se tak ovšem z naprosté nezbytnosti pro neúspěchy spojenců, neboť jinak sympatie jugoslávské veřejnosti i vojáků jsou nekompromisně na straně spojenců.“

divizní generál Ondřej Mezl (* 2. 12. 1887 - † 6. 9. 1968)⁵¹

Po prudkém ochlazení vztahů a zvyšujícím se nebezpečím pro československý odboj v Jugoslávii se rozhodnulo o likvidaci úřadu československého vojenského přidělence. Po 30. červnu 1940 tak zůstala v Bělehradě jen malá skupinka Čechoslováků, kteří měli udržovat a zabezpečovat přesul případných dalších uprchlíků. Tyto bezpečnostní kroky byly uskutečněny i v Rumunsku a Maďarsku. Nadále však pokračovaly transporty směrem na Střední východ.

„V československém domě se nás sešlo asi dvanáct, kteří jsme pak pokračovali pod doprovodem někoho z našeho konzulátu. Ten nás doprovázel vlakem do Soluně do Řecka, kde náš předal dalšímu, který nás dovedl na řecko-turecké hranice a pak do Istanbulu. Do té doby jsme byli v propustce vedeni jako Slováci.“⁵²

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)⁵³

---

⁵¹ Tamtéž, s. 27

⁵² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Polívkou, 05.08.2003

⁵³ Pozn.: Josef Polívka se po začátku okupace dostal jako pracovník plzeňské Škodovky do nově vzniklého Slovenského štátu. Zde byl kontaktován odbojem a rozhodl se přes Maďarsko a Jugoslávii přejít do exilu k československé zahraniční armádě v Palestině. Dne 11. dubna 1941 byl odveden a poté byl zařazen do československého praporu pod velením pplk. Klapálka. Zúčastnil se všech bojů až do roku 1943, kdy se s celou jednotkou nalodil na loď Mauretania a odplul do Anglie. Zde byl zařazen do obrněné brigády a stal se členem brigádních dílen. V roce 1944 po spojenecké invazi ve Francii se s jednotkou přesunul k přístavu Dunkerque, který osvobozoval až do konce války. Po návratu do osvobozeného Československa se dozvěděl o internaci své rodiny ve Svatibořicích kvůli jeho odchodu do exilu. Až do důchodu pracoval v dělnické profesi a po celou dobu komunistické vlády se pravidelně potýkal s drobnou šikanou ze strany státního aparátu.

„V Záhřebu se nás sešlo asi pětadvacet. Čekali jsme tam tři týdny na polské pasy, což byl pro všechny jeden společný papír. Bylo to z důvodu, že Poláci měli ještě dole v Řecku a Turecku svoje ambasády.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922) ⁵⁴

Veškeré útoky ukončil vpád německých vojsk do Jugoslávie na jaře roku 1941. V tomto roce spustili Němci ofenzivu na Balkán, který následně celý zabrali. Přesto se po celou dobu okupace Jugoslávie nacistickými vojsky jugoslávský lid v boji nevzdával. Zvláště pak jugoslávští partyzáni dokázali zadržovat a pacifikovat početná německá vojska. Archiv s evidencí uprchlíků, dárců a darů z celé Jugoslávie, vyúčtování financí jak z darů, tak z přísunu z Českého národního výboru v Paříži, organizace péče o uprchlíky atd. byl po nejasném kontaktu ze zahraničí zničen. Obava, že se informace dostanou do rukou gestapa, byla tak děsivá, že se upřednostnila ztráta důkazů o této části odboje.

---

⁵⁴ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 33

4. Legální vystěhovalectví

Po březnovém zřízení Protektorátu Čechy a Morava a také Slovenského štátu, se na těchto správních celcích začala formovat pravidla a nařízení pro příslušníky židovského vyznání. Německé a slovenské fašistické úřady během prvních let okupace dokonce povolovaly Židům legální vystěhovalectví, čímž chtěly Židy donutit k emigraci do zahraničí. Tato vymoženost se ovšem neobešla bez patřičných poplatků za umožnění emigrace, a tak židovští uprchlíci museli německé správě zanechávat veškerý svůj majetek. Od července roku 1939 byla zřízena Ústředna pro židovské vystěhovalectví, která se nacházela v tehdejší Lützowově ulici a od této chvíle představovala jediný způsob legální emigrace.⁵⁵ Židovští žadatelé tak museli projít dlouhodobou a často ponižující procedurou, aby dostali patřičná povolení a doklady k vycestování do zahraničí. Tento úřad pak také zajišťoval převzetí majetku emigrantů a zároveň vykonával dohled nad židovskou náboženskou obcí.⁵⁶ Po povolení vystěhovaleckého úřadu se poté muselo dojít požádat o pasy na Gestapo ve Střešovicích a začalo další kolo německého ponižování.

Postupem času byla emigrace stále obtížnější. Evropské státy nechtěly přijímat nové uprchlíky a tak se emigrantské skupiny měly posílat do celého světa. Mnoho židovských emigrantů směřovalo do Palestiny, kde už bylo zastoupeno silné sionistické hnutí, ovšem britská správa v Palestině byla proti dalšímu nárůstu židovských obyvatel, neboť se tím zvyšovalo napětí mezi Židy a Palestinci. Proto emigranti mířili například do Jižní Ameriky a nebo asijské Šanghaje.

Po celou dobu možnosti legálního vystěhování z Protektorátu, této možnosti využilo kolem 30 tisíc Židů. Největší počet byl pochopitelně v roce 1939, kdy se legálně vystěhovalo 19 016 židovských příslušníků.

4.1 Lodní transporty na Střední východ

Některé emigrantské transporty směřovaly ke Střednímu východu, kde mnozí emigranti vstoupili do československé zahraniční armády. Tyto transporty se uskutečňovaly pomocí lodní dopravy po Dunaji do Černého moře a dále do Palestiny.

---

⁵⁵ <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/prot>

⁵⁶ Tamtéž

Lodní transporty vyjížděly z Vídně nebo Bratislavi, aby následně pokračovaly do maďarské Budapešti, jugoslávského Bělehradu a přes Rumunsko směr Černé moře. Odkud pluly po otevřeném moři do tureckého Istanbulu, Řecka a nakonec až do Haify. Mezi tyto transporty patřily například: Patria, Atlantic, Pacifik, Pentcho a další.

4.2 Potopení lodi Patria

Nejznámějším emigrantským transportem je skupina židovských uprchlíků z Patrie. Tento transport se uskutečnil jako poslední, již v počátcích válečného konfliktu. V rámci ústředny pro židovské vystěhovalce se několik stovek Židů, převážně z protektorátní Prahy a Brna, dostalo vlakem do Vídně, kde se na začátku září dostavili na rakouský parník Melk. S touto lodí vypluly i další dunajské parníky Saturn, Neptun a Uranus.⁵⁷

Už během vlakového transportu z Prahy se utvořila skupinka mladých lidí, kteří se chtěli dostat do československé zahraniční armády. Vedl je bývalý záložní důstojník nadporučík Emil Grünhut (později Grégr). Poté, co se celý transport nalodil, začala tato skupinka agitovat další emigranty a počet dobrovolníků pro československou armádu se zvětšil na 29 mužů.⁵⁸

Vystěhovalci si mohli vzít s sebou pouze desetakilové zavazadlo, přesto byl parník značně přetížený. Na palubě i v podpalubí se tísnilo kolem tisíce příslušníků židovského národa, ačkoliv parník měl značně omezenou nosnost. V transportu se nacházeli nejen muži, ale i ženy s malými dětmi. Z Vídně se parník Melk vydal po Dunaji do rumunského přístavu Tulcea, kde měli emigranti přestoupit a místo nich nastoupili na palubu parníku Němci z Besarábie. Společně s Melkem poté vypluly i další lodě s židovským osazenstvem.⁵⁹

---

⁵⁷ Jindřich Marek, *Tobrucký deník*, Cheb, 2008, s. 43

⁵⁸ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 69

⁵⁹ Viz Brod, s. 56

„Vlakem jsme se v noci dostali přes Bratislavu do Vídně. Tam jsme se nalodili na dunajský parník Melk, který samozřejmě nestačil pro tolik lidí, takže jsme tam stáli. Hlavně nebylo místo pro to si lehnout nebo sednout.“⁶⁰

příslušnice ATS Hana Pavlů (* ??? - † ???)⁶¹

„Byl to obyčejný rekreační parníček, žádná loď s kajutami. Dokonce tam nebyly ani žádné palandy. Spát se muselo na lavičkách nebo přímo na podlaze.“⁶²

Otakar Braun (* 20. 1. 1920 - † ???)⁶³

Kolem osmi set židovských emigrantů se přesunulo na novou, tentokrát řeckou námořní loď Canisbay, která se ovšem náhle začala potápět, a tak cestující museli na břeh. Na pevnině je rumunští vojáci, tzv. železná garda, nahnali do velké dřevěné budovy, kde museli čekat do doby, než se loď opraví. Jednoho dne byla na lodi změněna řecká vlajka na panamskou, plavidlo bylo přejmenováno na Milos a mělo plout do Šanghaje. Loď Milos však byla v hrozném stavu, postupně docházelo jídlo, pití i topivo, množily se infekční nemoci a cestující trpěli nedostatkem místa.

---

⁶⁰ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Hanou Pavlů, 17.02.2003

⁶¹ Pozn.: Kvůli svému židovskému původu se Hana Pavlů od začátku rozpadu Československa začala potýkat s nejrůznějšími problémy, a proto odešla se svou sestrou do Prahy. V roce 1940 využily možnosti židovského legálního vystěhování. S židovským transportem se dostaly až k Palestině, kde musely přejít na loď Patria. Ta byla později poškozena a potopena. Díky tomu se Hana Pavlů společně se sestrou dostaly na území Palestiny, kde byly transportovány do sběrného tábora v Atlith. Poté se přihlásila k ženským pomocným sborům ATS a byla jejich členkou během let 1943-1946. Návrat do osvobozeného Československa nebyl lehký, neboť se zde dozvěděla, že celá její rodina byla v roce 1943 poslána do koncentračního tábora a nikdo nepřežil. Do odchodu do důchodu pracovala jako farmaceutický laborant.

⁶² František Emmert, Češi u Tobruku, Praha, 2008, s. 135

⁶³ Pozn.: Židovský mladík Otakar Braun se po roce 1939 musel rozhodnout, co bude dál dělat, protože postupem času se začal antisemitismus v Protektorátu zvětšovat. Proto se v roce 1940 vydal s bratrem pryč z okupované vlasti v rámci legálního vystěhovalectví. Po strastiplné cestě se dostal do Haify, kde zažil potopení lodi Patria. Následně byl devět měsíců internován v táboře Athlit. Dne 27. srpna 1941 byl odveden do československé zahraniční armády a zúčastnil se následujících bojů v rámci československého praporu. Po reorganizaci se stal protiletadlovým dělostřelcem. Bránil přístavy Beyrúth a poté Tobruk. V roce 1943 odplul společně se svou jednotkou do Anglie a byl zařazen do tankistického kurzu. Posléze se zúčastnil osvobozování přístavu Dunkerque na severu Francie. V poválečné době byl zaměstnán u ČKD.

„Lod' Milos byla natolik chatrná a rozbitá, že se nejprve musela asi týden opravovat. Dokonce do ní začala pronikat voda, takže jsme museli vystoupit na břeh a byli jsme ubytováni v takové jednoduché dřevěné budově, ve které nás hlídali rumunští vojáci.“

Otakar Braun (20. 1. 1920 - † ???)*⁶⁴

Přesto se transportu úspěšně podařilo přeplout přes Jugoslávii a Rumunsko do Černého moře. Ještě před vyplutím z Rumunska čítala skupina dobrovolníků už 114 mužů, v jejich řadách se nacházeli důstojníci, poddůstojníci a vojíni československé armády, a také 50 nováčků bez výcviku.⁶⁵

*„Jednoho dne jsme se dozvěděli, že důstojník, který byl od této doby námi uznán za vojenského velitele naší skupiny, sepisuje závazný seznam všech mladých mužů, kteří chtěli v zahraničí vstoupit do československé armády. Přihlásil jsem se též. Přihlášky se prováděly se slavnostním ceremoniálem. V podpalubí byla na stole umístěna naše vlajka, osvětlená matným světlem lucerny a na tuto vlajku jsme čestně slibovali, že při nejbližší příležitosti vstoupíme do československé armády, abychom bojovali proti fašismu. Jméno každého bylo zapsáno do listiny – celkem asi 120 mužů.“*⁶⁶

Bedřich Popper (14. 6. 1909 - † 1990)*⁶⁷

Do té doby byl transport v německé režii, až poté na Černém moři byl transport ponechán svému osudu. Ještě během cesty po Dunaji začaly docházet potraviny a topivo. Milos se postupně dostal na moře a zamířil do Istanbulu pro zásoby. Turecké úřady však nepovolily vjezd lodi, a proto musela zamířit k Řecku, kde se situace opakovala. Stav zásob byl v té době katastrofální, a proto se kapitán rozhodl porušit nařízení. Zakotvil v přístavu na jednom z řeckých ostrovů. Skupině dobrovolníků se také podařilo z řeckého

---

⁶⁴ Tamtéž s. 136

⁶⁵ Viz Klapálek, s. 70

⁶⁶ <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/rocenka/recollections/popper>

⁶⁷ Pozn.: Bedřich Popper se v roce 1939 přihlásil do židovského transportu Mandler, aby mohl legálně odcestovat z Protektorátu. Už během cesty se zařadil ke skupince Čechoslováků, kteří chtěli vstoupit do československé zahraniční armády. Poté, co jeho transport dorazil k Haifě, musel Bedřich Popper přestoupit na loď Patria. Ta byla po nějaké době potopena, a proto se ocitl v internačním táboře Athlit. Následně se skupina dobrovolníků pro československou zahraniční armádu mohla přesunout ke své nové jednotce do Sýrie. Dále se Bedřich Popper zúčastnil všech bojů československého praporu. Po osvobození Tobruku byl přeškolen na protiletadlového dělostřelce a opět bránil Tobruk. Následoval přesun se svou jednotkou do Anglie na lodi Mauretania a byl zařazen k obrněné brigádě. S touto brigádou pak bojoval u francouzského přístavu Dunkerque.

Limasolu odeslat telegram pro československé vojenské úřady s žádostí o vstup do zahraniční armády. Emigrantům bylo jasné, že do Ameriky s touto lodí rozhodně nemůžou, tudíž se jejich zájem obrátil na Palestinu. Od Řeků dostal transport zásoby jídla a pití, ovšem uhlí nebylo dodáno, a tak se loď Milos vydala směrem na Krétu do přístavu Heraklion, kde se jí konečně podařilo dočerpát k uhlí. Zde se loď Milos setkala s další uprchlickou lodí Atlantic, však tehdy vypukl tyfus a loď byla izolována od okolí. Po opuštění z Kréty se zjistilo, že uhlí je nekvalitní a jeho zásoby se navíc ztenčovaly. Bylo proto nutné veškeré nepotřebné dřevo vytrhat a topit jím. Další zastávkou se stal Kypr, kde se za poslední cennosti cestujících koupilo uhlí pro další cestu, a tak se loď mohla vydat do Haify. U palestinských břehů se k plavidlu přidal britský člun, jenž ji doprovodil do přístavu. Jak se ale dalo očekávat, britská správa nepovolila vstup židovských emigrantů na své správní území, a tak byli emigranti přesunováni na sousední velkou loď s názvem Patria, která dříve patřila pod francouzské námořnictvo. Na Patrii se měly přesunout i další transporty, například z loď Atlantic nebo Pacific. Osazenstvo se dozvědělo, že loď bude pokračovat dál směrem na ostrov Mauricius. Tím byla emigrace do Palestiny zmařena.⁶⁸

„Přelodili nás na Patrii a tam se jako první dělala dezinfekce, zvláště muži, zvláště ženy, donaha. Museli jsme odevzdat vše, co jsme měli na sobě, my jsme totiž celou dobu nemyli. Měli jsme vždycky kýbl, který se házel do moře a pak vytáhl a pár lidí se v tom mohlo trošku umýt, ale jenom ruce a to nejnutnější.“

příslušnice ATS Hana Pavlů (??? - † ???)*⁶⁹

„Přihlášení k armádě, mezi kterými jsem byl i já, dostali vyhrazený bunkr na přední palubě lodi. Tento prostor jsme upravili jako vojenskou světnici. Byl zaveden vojenský výcvik. Každý den jsme vztyčovali československou vlajku za zpěvu „naší hymny“ - Když nás půjdou milióny. Naše vojenská mise byla v Jeruzalémě uvědoměna, a tak se přímo na loď dostavil československý důstojník a zdravil nás jako první československou rotu a řekl, že budeme zařazeni do československé zahraniční armády. Radovali jsme se a uspořádali večerní oslavu. Při oslavách začaly najednou, jakoby z nebe, na loď padat letáky. Kolega jeden zdvihl. Bylo na něm napsáno: Pozor, otevřete oči, jste v nebezpečí. Uvažovali jsme o tom. Týkalo se to asi deportace, ale ta by nám už nevadila. Brzy jsme zjistili, že toto varování bylo myšleno velice vážně. Druhý den jsme dostali příkaz, abychom se zdržovali na horní palubě. Většina uposlechla, protože nám bylo

---

⁶⁸ Viz Emmert, s. 137-138

⁶⁹ Viz Paměť národa, Hana Pavlů

řečeno, že podpalubí se bude čistit. Pozorovali jsme, jak na naši loď převážejí pasažéry z Atlantiku, když tu se ozval tlumený zvuk, jako by narazil člun na loď. Ve skutečnosti to byl výbuch uvnitř Patrie v části pod hladinou, který prorazil otvor v přední části lodě o rozměru asi čtyři čtvereční metry, pod vodou. Ihned po výbuchu skočilo několik mužů do moře a plavalo směrem ke břehu. Tito muži asi věděli, oč jde. Policie nás chtěla nahnat do podpalubí, ale ze strojovny vyběhli muži a šíleným tryskem se vrhli do vody. Policie také ihned zmizela. Loď se velice rychle pokládala na bok“

Bedřich Popper (* 14. 6. 1909 - † 1990)⁷⁰

Dne 25. listopadu 1940 kolem desáté hodiny se ozval detonační výbuch a loď se okamžitě začala naklánět na bok. Oficiálně mělo jít o sabotáž ilegální židovské organizace v Palestině, která tak chtěla donutit britskou správu k uvolnění vstupu židovských emigrantů do Palestiny.⁷¹ Bombu měli židovští teroristé umístit do uhlí, aby zničili lodní kotle. Akce se nevyvedla přesně podle plánu, a kvůli tomu se několik stovek cestujících utopilo. Bylo mezi nimi i mnoho československých uprchlíků.

„25. listopadu jsem byla nahoře na palubě. Na jedné straně byla ambulance a na druhé straně byla nemocnice pro ležící pacienty. Na ambulanci jsem právě měla nějaké děti, když se stala ta katastrofa a loď se velmi rychle naklonila. Měla jsem nějaké dítě, co jsem hned předala někomu, kdo lezl nahoru, protože ta loď se tak otočila, že paluba byla nakloněna šikmo dolů a dno lodi nahoře. Nechala jsem se spadnout dolů do nemocnice, kde tenkrát ležela moje velká láska a vytáhla jsem ho. Pak jsem s ním plavala k molu.“

příslušnice ATS Hana Pavlů (* ??? - † ???)⁷²

Po této tragédii byli židovští uprchlíci internováni britskou správou v táboře v Athlit, kde strávili několik měsíců. Mnozí se poté přihlásili do československé armády na Středním východě. Vojenská skupina Patria se tak dostala do zahraniční armády. V přejímacím táboře na Kayat Beach byla skupina rozdělena na část určenou k výcviku v Agami a část, která se měla okamžitě připojit k československé jednotce v Aleppu.⁷³

---

⁷⁰ <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/rocenka/recollections/popper>

⁷¹ Viz Brod, s. 56

⁷² Viz Paměť národa, Hana Pavlů

⁷³ Viz Klapálek, s. 71

Mezi nimi byly i ženy, jež se přihlásily do pomocných ženských jednotek na Středním východě tzv. ATS.

5. První jednotka na Středním východě

Převážně od září roku 1939 veškeré transporty s československými uprchlíky směřovaly do přístavního města Bejrút, který ležel ve francouzské kolonii v Sýrii. Ovšem po porážce Francie v červnu roku 1940 se situace obrátila v neprospěch československých uprchlíků. Kolaborantská vláda ve francouzském Vichy se přiklonila na stranu Německa, a tak Francie přestala oficiálně pomáhat československému exilu. Navíc v Sýrii hrozilo, že kvůli rozšířené síti německých agentů a diplomatů budou všichni Čechoslováci deportováni zpět do vlasti.

S touto nepříjemností se však dokázal vypořádat československý generální konzul v Jeruzalémě Josef Miloslav Kadlec. Na jeho nátlak se podařilo zorganizovat okamžitý převoz uprchlíků do sousední Palestiny. Týden po porážce Francie převezla kolona dvanácti nákladních aut všechny Čechoslováky z Bejrútu do uprchlického tábora Az Sumiriya v Palestině, který ležel u starého římského akvaduktu. Transport čítal dvě stě šest mužů a tři ženy. Generální konzul Kadlec označil tuto skupinu československou vojenskou jednotkou. Vzhledem k tomu, že v transportu bylo mnoho československých důstojníků, vznikl tak vojenský útvar pod velením plukovníka Josefa Koreše.⁷⁴

„Nazývali jsme ho mezi sebou žertem podle začátečních písmen jeho křestních jmen Jeho Milost Kadlec. Patřil k těm nemnoha statečným úředníkům zastupitelských úřadů v cizině, kteří nevzali Protektorát na vědomí. Když přišli Němci přebírat jeho úřad, dal je svými zřízenci vyexpedovat. Přirozeně se to rozneslo a získal tím u vojáků oblibu.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)⁷⁵

Dne 3. července 1940 přibylo ze Sýrie dalších šestnáct mužů v čele s pplk. Karlem Klapálkem. O týden později dorazil transport 25 Čechoslováků a z Palestiny bylo přijato 95 židovských příslušníků, více jich britská správa prozatím nepovolila.⁷⁶

Situace s československými uprchlíky ale nebyla jednoduchá. Palestina byla od roku 1923 pod správou Velké Británie. V čele administrativy stál britský Vysoký

---

⁷⁴ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 310

⁷⁵ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 29

⁷⁶ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 42

komisař Sir Harold McMichael.⁷⁷ Anglická vojska měla na za úkol udržovat vrtkavý mír mezi muslimskými Palestinci a Židy. Každou chvíli totiž hrozilo vypuknutí bojů mezi těmito etniky, a proto Britové neradi viděli nové přistěhovalce, zvláště šlo-li o vyznavače židovského vyznání. Britové sice poskytli azyl pro československou skupinu ze Sýrie, ale to bylo vše. V uprchlickém táboře Az Sumiriya se museli sžít i s ostatními obyvateli, jimiž byli například Poláci, Francouzi, Španělé a další. Určitému zlepšení vztahů v táboře pomohl i sport.

„Náš první tábor v Az Sumiriya se hodně podobal zajateckému táboru, i když nebyl obehnán ostnatým drátem. Byli jsme zatím v civilu a na počátku nás hlídaly ozbrojené stráže. Což si však takhle zahrát fotbal s Angličany. Alespoň by se ten první špatný dojem překonal a pozapomněl. Angličtí vojáci přijali výzvu s překvapením a podivem. Co si to troufají ti chudáci, z očí jim kouká hlad a z bot jim lezou prsty. Ale to je konečně jejich věc, výzva je výzva a odmítnout ji by nebylo fair.“⁷⁸

MUDr. Leopold Fürth (* 25. 6. 1894 - † 1968)⁷⁹

„Vyhráli jsme 3:1. Po utkání nás pozvali na skleničku whisky. Ale když viděli, jak jsme byli na hřišti oblečení, darovali nám koš s výbavou pro 12 hráčů i s míčudou“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)⁸⁰

Přes všechny počáteční potíže, jako byl nedostatek potravin, vody, stanů a jiných věcí, velitel plukovník Koreš vytváří rámcovou vojenskou organizaci s velitelstvím, technickou rotou a čtyřmi pěšími rotami.⁸¹ Vojáci si postupně zvykali na zcela odlišné klimatické prostředí než je ve střední Evropě. Každý den se museli vypořádat s teplotami kolem padesáti stupňů a dotěrným hmyzem. Stálým nebezpečím byli škorpioni. V brzké

---

⁷⁷ Toman Brod, Tobručné krysy, Praha, 1967, s.25

⁷⁸ Jindřich Marek, Tobručný deník, Cheb, 2008, s. 19

⁷⁹ Pozn.: Dne 2. května 1940 byl v Bělehradu prezentován Leopold Fürth v hodnosti nadporučíka zdravotnictva v záloze. Leopold Fürth se již zúčastnil první světové války. Po válce absolvoval medicínu a otevřel si soukromou praxi na okraji Prahy. Jako lékař vystupoval i během druhé světové války, kdy se stal šéflékařem československé zahraniční armády na Středním východě a blízkým spolupracovníkem velitele této jednotky plukovníka Karla Klapálka. Po ukončení bojů v Africe v roce 1943 odjel s československou jednotkou do Velké Británie.

⁸⁰ Pavel a Zdeněk Hrabíčoví, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006, s. 105

⁸¹ Viz Brod, 2008, s. 40

době se objevily také zdravotní problémy, kterými byly například změny krevního tlaku, malátnost či bolesti kloubů.

„Od rána od sedmi jsme museli kopat záchody, vodovody a takovéto věci. Naše dlaně byly krvavé...“⁸²

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)⁸³

Během pobytu československých vojáků v uprchlickém táboře došlo ve Velké Británii k uznání Československé exilové vlády v Londýně v čele s prezidentem Edvardem Benešem.⁸⁴ Došlo také k podepsání československo-britské dohody, která následně umožnila vznik oficiální československé zahraniční armády. Díky tomu exilová vláda ustanovila *Československou vojenskou misi pro Blízký východ a Egypt* se sídlem v Jeruzalémě. Hlavním představitelem československé mise se stal generál Andrej Gak, který se už v červenci přesunul z Bělehradu do Palestiny, aby vyjednal veškeré organizační otázky kolem nové československé jednotky.⁸⁵

5.1 Stanový tábor v Gedeře

Dne 17. července 1940 dochází k přesunu jednotky do výcvikového tábora v Gedeře nedaleko Tel Avivu.⁸⁶ Zde na vojáky čekalo zcela jiné uvítání. Potraavin i vody byl dostatek, tábor disponoval stany, koupelnami s teplou vodou, splachovacími záchody, kancelářemi i jídelnou. Okolo tábora se rozprostíraly pomerančové a citronové háje, tzv. pardesy. Čechoslováci zde nebyli sami, o tábor se dělili s elitními britskými jednotkami Yorkshire Dragoons, The Leicestershire Regiment a The Royal Scots Greys. Vojáci

---

⁸² Vlastenci zapadlí u Tobruku, 2004

⁸³ Pozn.: Jaroslav Krob byl prezentován u československé zahraniční armády dne 29. června 1940. V mládí žil deset let v africké Habeši. V roce 1937 prodělal základní vojenskou službu v Československu. Poté pracoval u firmy Baťa v exportním oddělení pro Balkán a Blízký východ. Od roku 1939 pomáhal organizovat transporty československých uprchlíků v Bělehradě. Následně vstoupil do zahraniční armády a zúčastnil všech bojů na Středním východě. Po ukončení bojů se s jednotkou přeplavil do Velké Británie a byl začleněn do nově vznikající obrněné brigády. S touto brigádou se v roce 1944 vylodil v Normandii a zúčastnil se osvobozování přístavu Dunkerque. Po válce se vrátil k firmě Baťa, ale po změně režimu byl propuštěn a musel zastávat pouze dělnické profese.

⁸⁴ Pavel Augusta, František Honzák, Československo 1938-1945, Praha, 1995, s.30

⁸⁵ Viz Brod, 2008, s. 44

⁸⁶ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.238

těchto jednotek většinou pocházeli z anglické rodové šlechty. Ve dne z nich byli tvrdě cvičící vojáci a večer se změnilo ve společenskou smetánku oblečenou do smokingů.⁸⁷ Přesto se vůči československým vojákům nechovali povýšeně. Naopak, pravidelně je navštěvovali, zpívali s nimi či hráli fotbal. Dokonce se stalo, že vojáci ze skotského jízdního pluku The Royal Scots Grey darovali československým vojákům své přebytečné koně.

„Koně, to bylo něco pro mého příkazníka z cizinecké legie Neorala! Pořádí jeho péče se teď změnilo: napřed byl můj kůň, potom jeho kůň, potom já a nakonec všechno ostatní. Když jsme spolu toulávali po okolí, vylezlo z něho jednou jeho směšnou česko-francouzskou hatlamatilkou, že mu připomínají domov, moravskou dědinu, ze které utekl před patnácti lety kvůli děvčeti.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)⁸⁸

V Gedeře měli Čechoslováci možnost poznat také britské chování a vojenské předpisy, kterým se zpočátku nechtělo věřit, neboť českoslovenští vojáci nic podobného v prvorepublikové armádě nezažili. Novinkou pro ně bylo například označení záchodů „For officers only“, „For Sergeants only“ nebo „For Privates only“.⁸⁹ Za netradiční považovali chování britských vojáků ve vojenském kinu v Gedeře. Během filmu se zpívalo, kouřilo, pokřikovalo. Avšak po skončení filmu a zahájení britské hymny se kino okamžitě utišilo a vojáci se postavili do pozoru.

„V Palestině začala hlavně aklimatizace. Začínala oblekem, šortky, košile bez rukávu a hlavně strava. Kávu musel nahradit čaj, hodně čaje a to byly první svízele pro naše hochy.“

MUDr. Leopold Fürth (* 25. 6. 1894 - † 1968)⁹⁰

V tomto novém prostředí se po dlouhé době začal lepší vojenský vzhled, ukázněnost a celková morálka mužstva. Začal se praktikovat vojenský řád a dne 28. července došlo k dlouho očekávané události. Po slavnostním nástupu celé jednotky se rodí pěší pluk a vojáci vykonávají přísahu republiky.⁹¹

---

⁸⁷ Viz Brod, 2008, s. 44

⁸⁸ Viz Klapálek, s. 33

⁸⁹ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 107

⁹⁰ Tobruk

⁹¹ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 107

„Všichni se sešli, povznesli vlajku, dali nám náš prapor. My na to koukali jak blbý, plakali jsme. Řekli nám: „V této chvíli jste Čechoslováci a jste svobodní občané.“ Dovedete si to představit – jste svobodný občan, nemusíte chodit kopat záchody, nic. Jste na úrovni anglického vojáka.“

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)⁹²

Z dosavadních předpokladů o počtu příslušníků zahraničního vojska se měl na Středním východě vytvořit *Československý pěší pluk 4 – The 4th Czechoslovak Infantry Regiment* s velitelem plk. Korešem. Do té doby zůstával nanejvýše první prapor, kterého se stal velitelem pplk. Karel Klapálek.⁹³

Velkým problémem zůstával malý počet vojáků. Ačkoliv československá exilová vláda v Londýně vydala příkaz k mobilizaci na území Palestiny, Zajordánska, Egypta, Iráku a Iránu, kde se nacházelo na 8000 československých občanů, nesetkala se tato akce s velkým ohlasem. Z 8000 osob se do 22. května 1940 dostavilo do obvodových středisek pouze 1002 mužů, z nichž bylo pouze 592 odvedeno.⁹⁴ Velkým problémem se také stali Židé. Britská i československá vláda v Londýně se obávaly vysokého počtu židovských vojáků v československé jednotce. Palestinci nesli velmi nelibě jakékoliv přijímání a výcvik židovských přistěhovalců, neboť se obávali případné židovské agrese v čele se „školenými“ vojáky. Hlavním zdrojem nových branců se tedy staly transporty ze Sovětského svazu, legální vystěhovalci ze Slovenska a také pracovníci československých podniků, kteří pobývali v zahraničí. Převážně se jednalo o zaměstnance firem Baťa nebo plzeňská Škoda.

„V Turecku jsem se měl dobře, skoro jako doma. Dodávali jsme tabák hlavně do okupovaného Československa. Byla to výborná spolupráce. Po vzniku československé jednotky jsme s manželkou jeli vlakem do Mersiny a pak lodí do Palestiny. Shodou okolností také zrovna jela z Ruska jedna skupina vojáků, a protože jsem byl podporučík, tak mi to hned dali na velení a přijel jsem do Palestiny s touto skupinou. Bylo to 12. dubna 1941.“⁹⁵

podplukovník Miloslav Jirsa (* 14. 1. 1910 - † ???)⁹⁶

---

⁹² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Krobem, 22.08.2004

⁹³ Viz Čejka, s. 312

⁹⁴ Viz Brod, s. 35

⁹⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Jirsou, 16.08.2004

⁹⁶ Pozn.: Miloslav Jirsa po absolvování základního vojenského výcviku v Československu začal podnikat v tabákovém průmyslu. Ve třicátých letech pobýval obchodně v Turecku, a tam také v roce 1939 emigroval

Od 5. září 1940 proudí do výcvikového střediska transporty dobrovolníků ze Sovětského svazu. Tyto transporty jsou posílány přes Moskvu do Oděsy, dále do Turecka a poté do palestinského přístavu Haifa. První transport čítal dvaasedmdesát osob, z nichž pětatřicet bylo důstojníků.⁹⁷ Jelikož se jednalo o dobrovolníky ze Sovětského svazu, musely transporty projít sítím československých zpravodajců. Zákonitě se projevil problémy s nově příchozími „hvězdáři“.

„Autobusy zastavily – vstoupili jsme. Byli jsme dojatí a nestyděli se za to. Nad stanovým táborem se na vysokém stožáru třepetala naše vlajka. Přivítal nás vojenský výcvikový tábor Gedeřa. Přišel štíhlý důstojník asketické tváře v tropické uniformě, pplk. Klapálek. Krátce nás oslovil. Způsob jeho řeči byl úsporný a vojensky stručný.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)⁹⁸

Během pobytu v Gedeře se objevila další nepříjemnost vážící se ke stavu mužstva. Českoslovenští letci a letecký personál byli zařazeni do transportu směřujícího do Velké Británie, neboť zde zuřila letecká bitva. Další ztrátou se stal odjezd československých vojenských inženýrů, kteří se měli podílet na opevňovacích pracích v Palestině. Z tohoto důvodu dosáhl početní stav československé jednotky v Palestině cca 370 mužů. Reálnou jednotkou se tak stal pouze jeden prapor.

Stav velení Československého pěšího pluku 4 v srpnu 1940

Velitel pluku	plk. Josef Koreš
Zástupce velitele	pplk. Jan Lípa
1. pobočník	mjr. Bohumír Kobliha
2. pobočník	ppor. Pavel Steiner

---

z okupované vlasti. Dne 7. května 1940 se v Istanbulu dobrovolně přihlásil do československé zahraniční armády v hodnosti poručíka v záloze. Do roku 1943 zastával mnoho velitelských funkcí v československé zahraniční armádě na Středním východě, a poté se svou jednotkou odplul do Velké Británie. Po invazi do Normandie byl převelen do Londýna ke zpravodajcům generála Moravce. V poválečném období pracoval na ministerstvu národní obrany, ale po změně režimu byl propuštěn a musel zastávat pouze dělnické práce.

⁹⁷ Viz Brod, s. 47

⁹⁸ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 43-44

Šéflékař	dr. Eugen Reichenthal
Osvětový důstojník	por. Jaromír Hlubík
Velitel 1. praporu	pplk. Karel Klapálek
Velitel 1. roty	škpt. Jan Vančura
Velitel 2. roty	škpt. František Zástěra
Velitel 3. roty	kpt. Čestmír Rozsypal
Velitel 4. roty	kpt. Jaroslav Seiner
Velitel roty doprovodných zbraní	npor. Dalibor Kalík
Velitel skupiny nez. důstojníků	mjr. Karel Střelka
Velitel pomocné čety	por. Bohuslav Šmídek ⁹⁹

Už 1. října 1940 vydal vrchní velitel britských vojsk na Středním východě Sir Archibald Percival Wavell dekret o zřízení jednoho československého pěšího praporu a výcvikového střediska. Na státní svátek dne 28. října 1940 nastoupila jednotka naposledy organizovaná postaru. Tentokrát však v uniformách a plné zbroji. Výcvikový tábor totiž hostil významnou návštěvu v čele s Vysokým komisařem pro Palestinu Sirem Haroldem McMichaelem. Při této slavnostní události přečetl dosavadní velitel nový rozkaz, oznamující organizační změnu. K 1. listopadu roku 1940 byla ustanovena *Československá vojenská skupina na Středním východě – Czechoslovak Contingent – Middle East*. Z dosavadního velitelství 4. Pěšího pluku se zřídilo *Československé výcvikové středisko Východní - Czechoslovak Training Depot – East*, kterému měl velet plukovník Josef Koreš. Pod svou pravomocí měl pomocnou a výcvikovou rotu pro výchovu důstojníků v záloze. Místo prvního praporu 4. pěšího pluku se *zrodil*

---

⁹⁹ Viz Brod, 2008, s. 217

*Československý pěší prapor 11 – Východní - Czechoslovak Infantry Batalion No 11 – East.*¹⁰⁰ Velitelem nového pěšího praporu se stal pplk. Karel Klapálek, bývalý legionář z Ruska a také profesor taktiky na Vojenské akademii v Hranicích na Moravě.

*„Dostali jsme všechno od A až po Z, včetně kartáčků na zuby, speciální košile, trička, tropickou přilbu na které byla československá vlaječka...“*¹⁰¹

plukovník Imrich Lom (1918 - † 2003)*¹⁰²

*„Za několik dní jsme dostali legitimaci s fotografií, tištěnou v řeči anglické a arabské. Nejdůležitější bylo číslo. Já měl číslo 10,500.074. Pak tam bylo napsáno, že majitel této legitimace je příslušníkem československé armády a že je tedy postaven na roveň „příslušníkovi britské armády Jeho Veličenstva krále Jiřího IV.“ Další důležitý doklad byla platební knížka neboli paybook, do níž se zapisovaly finanční náležitosti. Byli jsme placeni týdně, žold byl každý pátek“*¹⁰³

major Eduard Rulf (9. 1. 1905 - † 28. 2. 1970)*¹⁰⁴

Přicházejí také zbraně, i když nedosahují kvalit předválečných předválečného arzenálu. Jednotka postupně dostává vojenský vzhled a podrobuje se prvotnímu výcviku.

---

¹⁰⁰ Viz Brod, Čejka, s. 240

¹⁰¹ Vlastenci zapadlí u Tobruku, 2004

¹⁰² Pozn.: Imrich Lom se narodil na Ostravsku a od mládí se připravoval na práci ve Vítkovických železárnách. Během roku 1938 narukoval do armády, kde prodělal následnou mobilizaci. Po okupaci zbytků Československa se rozhodl emigrovat a uprchl do Polska, kde se připojil k Československému legionu, který se po napadení Polska dostal do sovětské internace. Z internačních táborů se dostal po několika měsících a byl zařazen do transportu na Střední východ, kde se připojil k československé zahraniční armádě. Po základním výcviku se zúčastnil mnoha bojů v rámci jednotky, které velel plukovník Karel Klapálek. Následně se přihlásil k britskému letectvu a byl přijat. Po leteckém výcviku ve Skotsku se dostal do československého zahraničního letectva, ve kterém působil až do konce války. V poválečné době zůstal v armádě, avšak po změně režimu byl propuštěn a mohl zastávat pouze dělnické profese.

¹⁰³ Eduard Rulf, Volá Káhira 1939 – 1945, Olomouc, 2000, s. 98

¹⁰⁴ Pozn.: Ihned po začátku okupace Československa v roce 1939 se podporučík dělostřelectva v záloze Eduard Rulf rozhodl emigrovat do Polska, kde se připojil k Československému legionu. Se zbytky této jednotky byl následně internován v Sovětském svazu. Odtud se dostal na Střední východ v rámci transportů internovaných dobrovolníků. Poté byl začleněn do důstojnické zálohy a působil v redakci časopisu „Zpravodaj“. Následně se stal členem redakce Československého vojenského rozhlasu v Káhiře, který působil do roku 1944. Během poválečné doby nejprve působil na ministerstvu národní obrany, ale po změně režimu byl propuštěn a střídavě zastával dělnické nebo učitelské profese.

„Uznali nás jako jednotku a konečně přišly zbraně, které však byly z první světové války. Neměli co nám dát. V té době tam nic nebylo, neměli jsme nic.“

plukovník Miloslav Kratochvíl (* 14. 10. 1919)¹⁰⁵

„Courali jsme po kopcích a měli jsme zakázáno pít vodu. Dostali jsme na den jeden litr vody a ten si musíme schovat. To byl základ cvičení na Středním východě.“

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)¹⁰⁶

Kupí se stížnosti na výši žoldu československých vojáků. Jejich zahraniční spolubojovníci z výcvikového tábora dostávají mnohem vyšší finanční částky. Po několika urgencích československých vojáků se žold všem nakonec zvýšil. Ke konci října se začíná v Gedeře ochlazovat a Čechoslováci se poprvé setkávají s písečným chamsinem.

„Náhle se zvedl silný vítr z pouště. Byl horký, jako bychom stáli u rozpálených kamen. Nesl s sebou jemný žlutý pískový prach. V několika okamžicích se zatmělo, ocitli jsme se v husté, neproniknutelné žluté mlze. Ztráceli jsme orientaci a dusili jsme se. Jemný písek se dostal všude, do očí, do uší, pod oděv, lepil se na kůži, dostal se také do vody a do jídla. Jedli jsme písek, skřípal nám mezi zuby, pili jsme písek s vodou, vdechovali jsme písek, nebylo kam utéct, byli jsme zoufalí.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹⁰⁷

Po celou dobu pobytu Čechoslováků v Gedeře se prapor podroboval každodennímu vojenskému výcviku. Ve volných chvílích vojáci odpočívali v jídelnách a stanech, poslouchali rádiový rozhlas nebo hudbu či si pročetli vlastní československý časopis, který vycházel jako čtrnáctideník v Jeruzalémě. Tento časopis se nazýval *Čechoslovák v Orientě* a obsahoval důležité zprávy z bojišť, články o Palestině a okolních státech, ovšem své místo si zde našla třeba i křížovka.¹⁰⁸ Ti, kteří dostali propustku z tábora, často navštěvovali nedaleké město Tel Aviv nebo podnikli výlet do Jeruzaléma, případně Jericha a poznávali důležitá místa Svaté země.

S příchodem zimy se o slovo přihlásil silný vítr a deště. Stany, které už dříve

---

¹⁰⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Kratochvílem, 08.06.2006

¹⁰⁶ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Krobem, 22.08.2004

¹⁰⁷ Viz Kraus, s. 46

¹⁰⁸ Eduard Rulf, Volá Káhira 1939 – 1945, Olomouc, 2000, s. 106

těžce odolávaly silnému vichru, se za těchto změn hroutily jeden po druhém. Všude kolem bylo bahno. Angličané a Australané odcházeli do Egypta a Čechoslováci se měli přesunout do Judské pouště, aby se podrobili tvrdému pouštnímu výcviku, protože vrchní britské velení počítalo s touto jednotkou v pouštní válce.¹⁰⁹

5.2 Tvrký výcvik v „pouštním pekle“

Den po zahájení první britské ofenzívy v Egyptě dne 10. prosince se přesunula i československá jednotka společně se svým výcvikovým střediskem do nového tábora poblíž palestinského města Jericha. Tábor se nacházel 392 metrů pod hladinou moře, v hlubokém údolí řeky Jordán v Judské poušti.

„Za Bethanií zmizela zeleň, krajina se obratem změnila v poušť. Silnice klesala níž a níž. Čím více jsme klesali, tím výše stoupala rtuť teploměru. Minuli jsme policejní stanici. Velká tabule s anglickým a hebrejským nápisem oznamovala, že tady jsme na úrovni hladiny Středozemního moře. Ale černý asfalt se kroutil níž a níž. Horko sálalo z asfaltu i z rozpálených kamenů kolem, byla to cesta rovnou do pekla.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹¹⁰

Toto místo nebylo britským velením vybráno náhodou. Už z předešlých návštěv u československé jednotky si spojenečtí velitelé odnášeli více než dobré dojmy, a právě proto pevně počítali s touto malou, přesto k boji plně odhodlanou jednotkou do pouštní války. Nehostinné místo v Judské poušti mělo připravit Středoevropany na naprosto odlišné klimatické podmínky, než na které byli zvyklí. Správnost tohoto rozhodnutí se plně projevila při obraně obleženého Tobruku. Na západě tábor ohraničovaly Judské hory, na východní straně se rozprostíralo Moabitské pohoří. Kolem dokola byla vyprahlá země, kde prší maximálně čtyřikrát do roka. I v zimě zde panovalo vlhké a horké klima, které v noci střídal nepříjemný chlad a nesnesitelné kvílení šakalů. Vojáci se opět ocitli v prostředí malarické krajiny se spoustou dotěrného a infekčního hmyzu.

„Snad pod každým třetím kamenem byl šorpion nebo velká černá, či menší žlutá stonožka. Ve volných chvílích jsme si ověřovali pověsti o tom, že šorpion je jediným tvorem na světě, kromě člověka, který v některém případě končí svůj život sebevraždou. Udělali jsme na zemi malý kruh z papíru a suchého listí, doprostřed jsme dali škorpiona a pak jsme papír zapálili. Šorpion začal

¹⁰⁹ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 103

¹¹⁰ Viz Kraus, s. 48

obíhat po vnitřním obvodě a hledal cestu ven. Ovšem oheň mu v tom bránil. A stali jsme se svědky toho, že škorpión po několika marných pokusech uniknout mrštil náhle zedečkem a propíchl si za krkem míchu. Jindy jsme zase vyprovokovali zápas stonožky se škorpiónem. Většinou vyhrála stonožka.

major Eduard Rulf (* 9. 1. 1905 - † 28. 2. 1970)¹¹¹

Z blízké pouště přinášely pravidelné chamsiny velké nánosy písku, způsobující onemocnění horních cest dýchacích, záněty očních spojivek, mnohé trápil také ischias a reumatismus. Kolem dokola nebylo žádné vybavení pro československé vojáky. Nebyla zde elektřina, voda ke koupání ani splachovací záchody. Jediné co vojáci měli, byly žlutohnědé stany a voda byla pochopitelně na příděl. Při večerním nástupu zazněl jasný a zcela oprávněný rozkaz od velitele Karla Klapálka.

„Tenhle kus pouště je váš. Jak si to zařídíte, takové to budete mít!“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹¹²

Vojáci se pustili s chutí do práce, ale okamžitě naráželi na problémy. Například u stavění stanů se projevil problém s uchycením. V Gedeře byla hlína, ale v Judské poušti jen kamení a písek. Přesto Čechoslováci tyto počáteční problémy překonali a vznikl tábor s ubytovacími stany, jídelnou, skladištěm, rezervoárem na vodu atd. Po rychlém vybudování základního tábora se jednotka pustila do několikaměsíčního tvrdého výcviku. Ten byl ovšem omezen nedostatky ve výzbroji i výstroji jednotky. Vojáky trápil nedostatek pušek, plynových masek, zaměřovačů pro protiletadlové kulometry, ostrých nábojů, granátů, trhavin i vozidel. I přes tyto nedostatky se úroveň praporu neustále zvyšovala. Chuť a odhodlání na jedné straně a osobnost velitele na druhé straně přinášely výsledky. Často se cvičení odehrávala i se spojeneckými jednotkami, aby se ukázala kvalita té které jednotky. První polní nábivk útoku se konal dne 30. ledna 1941 a proti Čechoslovákům stál britský jezdecký pluk The Royal Scots Greys.¹¹³ Českoslovenští vojáci obstáli v útoku velmi dobře a dostalo se jim náležitého ocenění od britských představitelů. Vojáci se tak přizpůsobili podmínkám pouštní války, naučili se využívat

---

¹¹¹ Viz Rulf, s. 116

¹¹² Pavel a Zdeněk Hrabíci, *Můž který velel mužům*, Praha, 1988, s. 80

¹¹³ Viz Brod, s. 59-60

terénu k rychlým a nepozorovaným přesunům. Přivykli i naprosté izolaci v krajině, kde na kilometry daleko je jen rozpálený písek, kamení a dráždivé sluneční záření.

„V poušti byla velkým problémem orientace. Bylo málo orientačních bodů, někdy vůbec žádné, kamenité a písečné prostory se podobaly jeden druhému, po chamsinech byly závěje písku převátý na jiné místo a tvářnost terénu se změnila. Ke cti přišli vědomosti o orientaci podle busoly, hodinek, slunce a hvězd.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹¹⁴

Získali také první zkušenosti při obraně proti „nepřátelským“ výsadbkům. Britské velení se totiž obávalo nového způsobu boje, který předvedli Němci při útoku na Belgii v červnu roku 1940 a později také při invazi na řecký ostrov Kréta v květnu roku 1941. Velení předpokládalo, že takovýto způsob boje může být použit i na severoafrickém bojišti či dokonce v Palestině. Právě proto se boj s parašutisty stal častým námětem bojových simulací. Hned při druhém společném cvičení dne 17. února 1941 byl vybrán tento námět. Čechoslováci měli za úkol obsadit letiště a britská jednotka ho měla dobýt zpět. Ačkoliv skotští dragouni byli tentokrát posíleni ještě pěchotou, nepodařilo se jim splnit jejich úkol, protože „českoslovenští parašutisté“ pevně ovládli prostor letiště a nenechali se vypudit.¹¹⁵

„Ke konci svého pobytu jsme svedli „boj“ s anglickým jezdeckým plukem a nehorázně jsme ho potřeli... Troufám si říci, že jsme se mohli postavit bok po boku kterékoli pouštní jednotce.“¹¹⁶

„Anglický dělostřelec uměl vystřelit z děla, samopalník ze samopalu. Náš voják uměl ze všeho najednou. Tak jsme nakonec učili Angličany my.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹¹⁷

Díky těmto úspěchům se jméno československé jednotky doneslo i vyššímu britskému velení, které vyjádřilo uznání nad schopnostmi Čechoslováků. Jeruzalémský konzul tak mohl v klidu poslat zprávu do Londýna o výsledcích naší jednotky na Středním východě.

---

¹¹⁴ Viz Kraus, s. 49

¹¹⁵ Viz Brod, s. 60

¹¹⁶ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 410

¹¹⁷ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 111

„Před příchodem do Palestiny prodělala jednotka dvě taktická cvičení v terénu u Jericha, při kterých docílila vůči anglickým oddílům pozoruhodných a všeobecně uznávaných úspěchů, jež jí slouží ke cti při vší nutné skromnosti.“

československý konzul v Jeruzalémě Josef Miloslav Kadlec¹¹⁸

Mimo výcvik vojáci relaxovali v táboře, hráli míčové hry nebo měli možnost navštěvovat večerní vojenské kino v přírodě. Krom toho dostávali občasně propustky z tábora, a tak se mohli autobusem vydat do okolí a změnit jednotvárné prožití dne. Okolí nabízelo mnoho míst, která byla československým vojákům dobře známá z čtení Bible. Měli možnost navštívit horu Pokušení, hrob Ježíše Krista, Jeruzalém, Jericho, Betlém a další zajímavá místa.¹¹⁹ Nezapomenutelné zážitky si odnášeli také od zájezdů k Mrtvému moři, kde se mohli „válet“ na mořské hladině.

„Chodili jsme se koupat do Mrtvého moře i s kytarou, protože tam se člověk neutopí. Tak jsme tam hráli na kytaru.“

plukovník Miloslav Kratochvíl (* 14. 10. 1919)¹²⁰

V Judské poušti mnozí zažili také své první Vánoce bez domova. Z Jeruzaléma přijel slovenský páter Longinus. U symbolického vánočního stromečku z drátů a zeleného papíru odsloužil mši, v níž vojákům popřál to, po čem všichni toužili – strávit příští Vánoce se svými blízkými v Československu.¹²¹ Naneštěstí ještě čtyřikrát si museli vyslechnout podobná slova, než se jejich toužebné přání vyplnilo. Po slavnostní tabuli se raději snažili zmizet z tábora pryč. Mnozí se vydali na vycházky či na výlet.

„O Vánocích jsme jeli do Betléma podívat se na půlnoční mši. Bylo mi jedno, jaké je kdo národnosti, já jsem to nerozeznával. Na každého jsem se díval jako na člověka. Byli tam Arabové, Židé a my křesťané.“¹²²

plukovník Bohumil Krézek (* 23. 11. 1914 - † 2003)¹²³

---

¹¹⁸ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 2008, s. 60

¹¹⁹ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 112

¹²⁰ Viz Paměť národa, Miloslav Kratochvíl

¹²¹ Pavel a Zdeněk Hrabíci, Muž který velel mužům, Praha, 1988, s. 83

¹²² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Bohumírem Krézem, 16.08.2003

Po jedenáctidenním výcviku v pouštních podmínkách konečně přichází to, na co všichni tak „toužebně“ čekali a cvičili. Africká fronta se táhla od Egypta až do západní Cyrenaiky. Z tohoto důvodu vznikly dlouhé zásobovací trasy, které si ovšem vyžadovaly ochranu. Vrchní velitel spojeneckých vojsk Wavell stahoval všechny dostupné jednotky z Palestiny a přišlo také na Čechoslováky. Československý prapor obdržel první úkoly v rámci britské Nilské armády.

Dne 21. února 1941 se přijeli před slavnostně nastoupenou a k boji připravenou československou jednotkou rozloučit vrchní velitel Palestiny generál Neam, generál Gak a také generální konzul Kadlec.

„Vaše příprava je u konce. Odcházíte z Palestiny, abyste krásným způsobem splnili svou povinnost k týrané vlasti. Vaše ruce svírají chladnou ocel. Půjdete pomstít rok 1938. Oči vašich doma jsou obráceny k vám. Doma počítají dny a věří, že nezklamete. Přeji štěstí vašim zbraním.“

československý konzul v Jeruzalémě Josef Miloslav Kadlec¹²⁴

5.3 Zastávka v Sidi Bishr

O tři dny později, 24. února nastoupil československý prapor společně s výcvikovým střediskem k odjezdu z tábora. Autobusy vezly vojáky do Jeruzaléma, ti se posléze přesunuli vlakem přes Rechovot, Gazu a Sinajskou poušť do arabského města el-Qantara. Přes Suezský kanál nebylo možno přejít suchou nohou, a proto vojáci museli na stanici Kantara East opustit vlak a veškeré vybavení naložit na staré pramice. Po přeplutí naložili vše zpět do vlaku, tentokrát ve stanici Kantara West.¹²⁵ Situace se změnila, všichni se nacházeli na novém kontinentu v Africe. Československý vojenský transport pokračoval dál na západ a zastavil se teprve na tranzitním místě v táboře Sidi Bishr, malé

---

¹²³ Pozn.: Krátce po začátku okupace Československa v roce 1939 se Bohumír Krézek společně s dalšími vlastenci rozhodl k útěku z okupované vlasti. Přes Slovensko, Maďarsko a Balkán se dostal na Střední východ, kde se hlásil u československé zahraniční armády. Po přijetí se zúčastnil s československým praporem mnoha bojů pod velením plukovníka Karla Klapálka. Následně si podal žádost o přijetí do britského letectva a byl přijat. Absolvoval letecký výcvik a stal se členem kanadské bombardovací perutě. V roce 1945 přešel k československé 311. bombardovací peruti. V poválečné době byl propuštěn z armády a uvězněn. Po propuštění z vězení mohl zastávat pouze dělnické profese.

¹²⁴ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadily, Praha, 2. vydání, s. 50

¹²⁵ Tamtéž, s. 50

oáze ležící asi 20 km východně od Alexandrie. Stanový tábor v oáze Sidi Bishr byl pouze dočasným „útočištěm“ československé jednotky. Za sousedy zde měla jednotka oddíly Svobodné Francie a britské jednotky.¹²⁶ Ihned od prvních dnů zde začal další intenzivní výcvik ve větších oddílech. Na Čechoslováky čekalo nové pouštní překvapení - hluboký kluzký písek. Vojáci se v něm učili chodit, padat, pohybovat se a to nebylo vůbec lehké. Pádým důkazem těchto problémů bylo několik nalomenin klíčních kostí. Mužstvo, které nemělo zrovna výcvik, dostávalo povolení k návštěvě sousedního přístavního velkoměsta Alexandrie.

Během této krátké etapy se Čechoslovákům dostalo velké pocty, když se na československou vojenskou jednotku přijel podívat vrchní velitel spojeneckých armád v Africe generál Archibald Wavell. Stalo se tak při oslavě 91. narozenin prezidenta T. G. Masaryka a složení přísahy nováčků.¹²⁷

V předvečer druhého výročí vpádu německých vojsk do Československa a následného vzniku Protektorátu měl před nastoupenou jednotkou projev její velitel pplk. Karel Klapálek. Ve své řeči apeloval na vojáky, aby se naučili nenávidět svého nepřítele. Stále měl totiž obavy, že mužstvo chápe svého nepřítele pouze abstraktně a schází mu dostatek hněvu.

„Zítřka tomu budou již dva roky, co nepřítel vstoupil na půdu naší krásné vlasti a zničil to nejcennější, co lidstvo má – svobodu a nezávislost. Ve výročí den Bílé hory jsem vám dal heslo: Učte se nenávidět! Opakuji vám je dnes při vzpomínce na 15. březen 1939: učte se nenávidět – náš čas ještě nepřišel! Zatím konejte povinnost, jak ji osud přináší. I tak přispíváte, aby se přiblížila doba, kdy místo citu nastoupí činy, a pak jediným heslem bude staré husitské: Bijte, zabijte, nikoho neživte!“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹²⁸

---

¹²⁶ Viz Brod, 2008, s. 63

¹²⁷ Viz Kraus, s. 51

6. Nasazení pěšího praporu

Po čtrnácti dnech, 18. března 1941, přišel rozkaz k přesunu tzv. „moving order“.¹²⁹ Místem nasazení československé jednotky se stalo Agami, což byl velký kemp západně od Alexandrie. Československý 11. pěší prapor – Východní zůstal v Agami až do 31. května 1941. Během této doby byl prapor plně zaměstnán strážními úkoly v blízkém okolí. Společně s jednotkou se přesunulo i Československé výcvikové středisko – Východní, které se v táboře zdrželo až do 24. března 1942. Poté navrátilo opět do Sidi Bishr.¹³⁰

Tábor v Agami se nacházel na písčitém mořském pobřeží ve vzdáleném západním předměstí Alexandrie. V době před válkou platilo Agami v Egyptě za oblast bohatých občanů žijících v Egyptě. Nacházely se zde rozlehlé pláže s bílým pískem, honosné apartmány a vily. V době působení československých vojáků některé budovy nesly známky bombardování, na plážích se povalovaly kusy z potopených lodí a mezi vilami vznikly stanové tábory.

„Agami bylo středisko horních deseti tisíc, kde jsou na pobřeží luxusní vily, pláže a tam byl náš tábor a také britský zajatecký tábor, kde byli zajatí Němci a Italové.“

podplukovník Jan Perl (* 10. 6. 1922)¹³¹

Během jara docházelo ke zvyšování počtu mužstva a jeho následnému výcviku. Od března do dubna přijely poslední posily ze Sovětského svazu. Tyto transporty byly vypravovány z ukrajinské Oděsy přes turecký přístav Mersin přímo do Alexandrie nebo Haify. Celkem se k jednotce připojilo přes čtyři sta československých vojáků ze Sovětského svazu v jedenácti transportech, převážnou většinu tvořily transporty právě v jarních měsících roku 1941.

K jednotce se připojily také poslední transporty dobrovolníků, kteří prchali balkánskou cestou. Ty většinou vyplouvaly z řeckého přístavu v Soluni. Dále pak pokračovaly podobně jako transporty ze Sovětského svazu. Společně s dobrovolníky

---

¹²⁸ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 46

¹²⁹ Toman Brod; Eduard Čejka, *Na západní frontě*, Praha, 1965, s.243

¹³⁰ Toman Brod, *Tobrucké krysy*, Praha, 2008, s. 226

¹³¹ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Perlem, 26.02.2003

prchali i bývalí příslušníci československých zastupitelských úřadů na Balkáně. Tito diplomaté většinou pokračovali dále do Indie, kde se měli zapojit do válečného průmyslu nebo pokračovali ve své práci na Středním východě.

„Do Indie cestoval i zástupce zbrojovky v Dubnici, který nás pět – Linku, Najmana, Kučeru, Hlouška a mě přemlouval, abychom s ním do té Indie odjeli také. Linka se přihlásil a my mu říkali: „Co blbneš, my chceme do armády bojovat proti Němcům a ne makat v nějaké fabrice“. Po čase z Linky vylezlo, že se zamiloval do dcery jednoho úředníka, ovšem ta ho nechtěla, a tak zůstal s námi. Později jsme se dozvěděli, že po příjezdu do Indie dostali velké domy a indické služebnictvo. Když jsme poté ve výcviku dělali přískoky a měli odřená kolena a lokty, tak Linka vždýcky nadával, ‘Vidíte vy volové, tohle máme zapotřebí’“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)¹³²

Transporty z Evropy vyjížděly až do konce první poloviny roku 1941, kdy Německo napadlo Sovětský svaz a několik měsíců předtím vojensky obsadilo celý Balkán. Poté se definitivně útékové cesty uzavřely.

Do československé jednotky vstupovali postupně i Čechoslováci, kteří pobývali v zahraničí, převážně v Íránu, Egyptě, Indii a dalších státech ze západní Asie. Velkou skupinou, která se během tohoto období dostala do československé jednotky, byli tzv. Baťovci, bývalí zaměstnanci Baťových továren a prodejen po celém světě.

S příchodem dobrovolníků se objevila i dezerce, která nebyla dezercí v pravém slova smyslu. Dne 25. dubna 1941 totiž bývalý příslušník cizinecké legie (k legii nastoupil v roce 1935 v Indočíně) svobodník Peter Dvorazňák (* 2. 3. 1908 - † ???), vojín Pavel Koroš (* 1922 - † ???) a vojín Albin Slezák (* 27. 8. 1921 - † ???) opustili v plné zbroji svoji jednotku a vmísili se mezi Australany, kteří se naložovali na britskou válečnou loď Heron plující do pevnosti Tobruk. Plán jim byl překažen, když je ještě před odjezdem dopadla československá vojenská policie. Jako své pohnutky uváděli fakt, že přijeli bojovat a ne vykonávat strážní službu.¹³³

V květnu roku 1941 byl Československý 11. pěší prapor – Východní kompletní. Zahrnoval 739 mužů. Tím dosáhl stavu podle britské systematizace tzv. „War

---

¹³² Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, Byl jsem tobruckou krysou, Praha, 2008, s. 35

¹³³ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 30.

Establishment“. Kromě velitelství a roty doprovodných zbraní (RDZ) byly postaveny všechny tři předepsané roty, a také 4. rota s právě příchozími nováčky.

Stav velení Československého 11. pěšího praporu v květnu 1941

Velitel praporu	pplk. Karel Klapálek
Zástupce velitele	mjr. Karel Střelka
1. pobočník	npor. Alois Hak
2. pobočník	ppor. Jindřich Karpeles
Šéflékař	npor. Dr. Leopold Fürth
Zpravodajský důstojník	npor. Ludvík Dvořák
Hospodářský důstojník	por. Karel Mathes
Čs. styčný důstojník	por. Eduard de Lorme - Lobkowitz
Britský styčný důstojník	sec. lieutenant G. E. Kirk
Velitel 1. roty	škpt. František Zástěra
Zástupce velitele	kpt. Jindřich Suška
Velitel 1. čety	por. Josef Khol
Velitel 2. čety	ppor. Arnošt Klein
Velitel 3. čety	por. Bohuslav Novotný
Velitel 4. roty	škpt. Jan Vančura
Zástupce velitele	kpt. Jaroslav Seiner
Velitel 1. čety	por. Václav Pašek
Velitel roty doprovodných zbraní	mjr. Bohumír Kobliha
Velitel spojovací čety	por. Emil Konopásek

Velitel čety KOPL	ppor. Stanislav Kraus
Velitel minometné čety	por. Antonín Vrchoťka
Velitel kulometné čety	por. Ludvík Engel
Velitel zákopnické čety	por. Ladislav Jilma
Velitel pomocné čety	por. Bohuslav Šmídek ¹³⁴

6.1 Ostraha přístavu Alexandrie

Prvním úkolem, který Čechoslováci dostali, byla ochrana důležitého přístavního města Alexandrie. Vojáci tak museli držet stráž v přístavních docích a molech. V této době se o příliš poklidnou službu nejednalo. Alexandrie byla největším transportním střediskem veškerého válečného materiálu, který se následně dopravoval až na vzdálenou frontu. Nákladní automobily vytvářely kolony, které dosahovaly i délky více než 40 kilometrů. Každý den do alexandrijského přístavu připlouvaly stovky lodí se zbraněmi, palivem i novými jednotkami. Němci a Italové si důležitost přístavu plně uvědomovali, a proto téměř každý den bombardovali město i přístav. Zvláště proto byl strategický bod neustále chráněn hustou protiletdeckou obranou. O obranu se staraly jak četné protiletdecké baterie, tak i přístavní stráž. Také československé stráž musely udržovat klid a podílet se na protiletdecké obraně přístavu. Při náletech docházely jako poslední do připravených krytů. Pro co nejplynulejší zásobování vzdálené fronty bylo potřeba, aby přístav byl funkční po celý den. Protiletdecká obrana se tak zuřivě bránila před leteckými útoky a dařilo se jí. Během náletů se alexandrijský přístav nepodařilo nijak významně poškodit.

„V Alexandrii byly vypuštěny balonové baráže, které měly bránit letadlům přiblížení na přístav. Proto letadla musela být mnohem výše a pumy nelétaly jenom na cíle, ale i přilehlé ulice. Jako v každém velkém přístavu byla i v Alexandrii ulice lásky. Stalo se tedy, že pumy dopadly na nevěstince, kde zemřelo mnoho britských vojáků. Vyvstal však problém, jak rodině v Anglii oznámit, že zahynuli, když tam fronta nebyla. Proto rodiny dostávaly diplomy, kde bylo napsáno,

---

¹³⁴ Viz. Brod, s. 217-218

že jejich synové a manželé zahynuli v akci, ačkoliv to bylo v nevěstinci. Což možná akce taky byla...¹³⁵

plukovník Otto Klíma (* 24. 3. 1910 - † ???)¹³⁶

Nejenom německé a italské bombardování ztěžovalo strážní službu československým vojákům. Velkou potíží se ukázala nedostatečná výzbroj jednotky. Staré těžké kulometry „Hotchkiss“, kterými vojáci disponovali, byly naprosto nevyhovující, chyběly i pušky, granáty, lehké kulometry a další nutné zbraně.¹³⁷ Ovšem Čechoslováci v tomto nedostatku nebyli sami. Nouze o arsenál panovala i v jiných spojeneckých jednotkách a zbraní bylo třeba na frontě a ne v týlu. Z důvodu nedostatečné výzbroje se museli českoslovenští vojáci nově profilovat jako letečtí pozorovatelé.

Čechoslovákům se také několikrát dostalo možnosti spatřit na vlastní oči, co to znamená špičková námořní flotila. Jednalo se o námořní flotilu Velké Británie, tedy nejsilnějšího námořnictva už od dob královny Victorie. Největší vojenský konvoj mohli Čechoslováci spatřit dne 27. března 1941, kdy v pozdních odpoledních hodinách z přístavu vyplula flotila admirála Cunninghama, jež později svedla úspěšnou námořní bitvu s italským námořnictvem u Matapanu.¹³⁸

„ Z alexandrijského přístavu vyplouval konvoj. Nejdřív vyrazily hbité minolovky a obratné torpédoborce. Pak majestátně vyplul první křižník. Další torpédoborce a křižníky, všechno v jedné stopě. Avšak to nebylo ještě to poslední. Z přístavu vyplula mohutná mateřská loď,

---

¹³⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Ottou Klímou, 23.06.2004

¹³⁶ Pozn.: Podporučík v záloze Otto Klíma upustil dne 30. dubna 1939 nově vzniklý Protektorát Čechy a Morava a nastoupil jako mnoho dalších židovských příslušníků do organizovaného transportu, který směřoval do Palestiny. Dne 18. srpna 1940 se přihlásil do československé zahraniční armády na Středním východě. Vzhledem ke svému právnímu vzdělání byl přidělen k československému polnímu soudu na Středním východě. Po ukončení bojů v Africe v roce 1943 se společně se svou jednotkou přeplavil do Velké Británie a byl zařazen k nově vzniklé obrněné brigádě. S touto jednotkou se v roce 1944 vylodil v Normandii a následně se zúčastnil osvobození přístavu Dunkerque. Po celou dobu působení obrněné brigády byl stále členem československého polního soudu.

¹³⁷ Viz Brod, s. 66

¹³⁸ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 47

plovoucí letiště s desítkami letounů na palubě. Za ní další křižníky, další torpédoborce. Když poslední loď opouštěla přístav, mizelo už čelo konvoje pod čarou horizontu.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹³⁹

„Viděli jsme vyjíždět loďstvo admirála Cunninghama, viděli jsme je i vracet se pokryté slávou vítězství nad Italy v noční bitvě u mysu Matapanu. Také oslava, v přístavu i ve městě, stála za podívanou!“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁴⁰

6.2 Zajatecký tábor Agami

Dalším velkým a náročným úkolem, který Čechoslováci dostali od britského velení, bylo střežení válečných zajatců v blízkých zajateckých táborech. V okolí Agami se tehdy rozkládaly velké zajatecké tábory, v kterých bylo zabezpečováno přes deset tisíc italských vojáků, jednalo se o zajaté vojáky z Grazianio armády a několik stovek Němců, převážně letců. Prapor převzal tento úkol od polské jednotky tzv. Samodzielny Brigady Strzelców Karpackich – samostatná brigáda karpatských střelců. Brzy se ze zadaného úkolu stala nezávidění hodná přítěž. V danou dobu prapor čítal 79 důstojníků a 353 poddůstojníků a řadových mužů. Vzhledem k rozlehlosti zajateckého tábora se muselo denně stavět do stráží 140 osob.¹⁴¹ Mužstvo proto chodilo do služby obden.

„Hned po příchodu do kempu, ještě dřív než nás zapsali, k naší skupině přišel výkonný rotmistr, který se ptal, kdo byl za první republiky voják. Nikdo z nás nebyl, takže mu stačilo to, že já a ještě jeden jsme uměli zacházet s puškou. Okamžitě jsem byl odveden do strážní služby, aniž bych měl nějaký vojenský výcvik. Nástup do stráží byl v 10 hodin dopoledne a sloužilo se celý den.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)¹⁴²

---

¹³⁹ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 54

¹⁴⁰ Viz Klapálek, s. 47

¹⁴¹ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967, s. 56

¹⁴² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Polívkou, 05.08.2003

Italští vojáci byli šťastní, že pro ně válka skončila, protože většina z nich válku nechtěla a ani nevěděla, za co by měla bojovat. Proto se Italové rychle snažili vrátit do civilního života, a tak se zapojovali do stavebních prací nebo se povalovali a bavili se.

„O Italech se s nadsázkou říkalo, že stát, který chce prohrát válku, by se měl spojit s Itálií. Anebo že Italové jsou „rození zajatci“. Bylo na nich vidět, že se jim v zajetí docela líbí. Při práci si pískali, pozpěvovali si a dělali legrácky.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)¹⁴³

„Mě jako jedinému, který měl pušku, řekli, abych šel a přivedl Italy na práci. Tak jsem šel mezi ty tisíce zajatců. Postavil jsem je do řad a pak jsem je napočítal. Bylo jich asi sto nebo sto padesát, a hned jsme pochodovali do tábora, kde jsme bydleli a oni zde pracovali, protože věděli, jak stavět silnice.“

plukovník Miloslav Kratochvíl (* 14. 10. 1919)¹⁴⁴

„Jednou jsem měl s deseti muži na starost přesun italské jednotky. Bavit jsem se s italským pobočníkem, když si najednou všiml nášivky „CZECHOSLOVAKIA“. Poté co jsem mu potvrdil, že jsme Čechoslováci, šel k jejich generálovi a něco mu začal povídat. Najednou generál vyskočil, přiběhl ke mně a začal mě objímat, že Čechoslováky zná z minulé války a jaký to byli výborní vojáci.“¹⁴⁵

podplukovník Jan Šanovec (* 3. 12. 1916 - † ???)¹⁴⁶

Opakem byli zajatci němečtí. Jejich chování neodpovídalo faktu, že stojí na zajatecké straně za ostatními dráty. Neustále se považovali za občany Třetí říše, nadlidi, kteří mají to právo vládnout jiným podrasám. Chovali se nadutě, provokovali strážce hajlováním, každý den pořádali pravidelné nástupy a zachovávali si vojenský dril. Vždy když se jim naskytlá příležitost, snažili se vyprovokovat československé vojáky, aby na

---

¹⁴³ Tamtéž, Polívka

¹⁴⁴ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Kratochvílem, 08.06.2006

¹⁴⁵ Pozn.: Dne 13. srpna 1939 byl bývalý důstojník československé armády Jan Šanovec prezentován na československém konzulátu v Krakově. Následně byl přijat do československé armády v Polsku, která byla po vypuknutí druhé světové války zajata a internována Sověty. Po několika měsících se dostal na Střední východ k nově vzniklé československé zahraniční armádě na Středním východě. S bojovou jednotkou se zúčastnil všech bojů pod velením plukovníka Karla Klapálka. Následně se s jednotkou přesunul do Velké Británie, kde byl zařazen ke zpravodajské skupině plukovníka Moravce. Po válce byl propuštěn z armády a odsouzen na dva roky do vězení. Dále mohl pracovat pouze v dělnických profesích.

¹⁴⁶ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Šanovcem, 01.02.2002

ně mohli vzápětí žalovat jejich britským nadřízeným. Avšak několikrát se Němcům jejich provokace, směřující ke spojeneckým vojákům, staly osudné.

„Jednou to už dva mladí polští vojáci nevydrželi, v noci podlezi drát a se dvěma Němci si to vyřídili. Jednomu z těch Poláků vyvraždili nacisti celou rodinu. Bylo pak z toho tolik poprasku, že se div celý polský strážní oddíl nedostal za dráty místo těch „hodných Němců“. Poté se prý Němci na noc ve stanech zakopávali.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁴⁷

„V jednom oddělení zajateckého tábora, které bylo blízko silnice, si každý večer dělali apel. Pochodovali přehlídkovým krokem, hajlovali, posmívali se nám a nadávali. Zkrátka nás neustále provokovali. Těžce nesli, že je hlídají příslušníci tak malého národa. Nás to strašně štvalo, ale nemohli jsme s tím nic dělat. Nakonec se do toho vložili Poláci, kteří vzali džíp, do něj dali kulomet a Němce na tom jejich apelu za jízdy přes plot pokropili. Zabili dva Němce a šest jich zranili. Angličané se z toho mohli zbláznit.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)¹⁴⁸

Největší zátěží nebyla ani tak námaha fyzická jako spíše psychická. Organizace zajateckých táborů značně pokulhávala. Britské předpisy a směrnice byly nejasné, protichůdné a britské orgány nebyly schopné nebo dokonce neměly vůli zavést v táborech náležitou disciplínu. Kvůli tomuto chaosu docházelo po celou dobu československé strážní služby k neustálým problémům ze strany převážně německých zajatců, ale i italských, mezi nimiž se nacházeli vojáci stále věrni Mussolinimu.

Jedním z případů byl například zákaz vstupu československým strážím do zajateckého tábora, který nařídil jeho britský velitel, ačkoliv na ostrahu zajatci pokřikovali „Eviva Duce! Eviva il Re“ nebo zpívali italskou hymnu. Byl znám i případ, kdy italský poddůstojník řekl československému strážnému, že Čechy lituje, protože oni mají rozkaz každého zajatého Čecha okamžitě zastřelit.¹⁴⁹ Kdykoliv se zajatci dostali k informacím o postupu fašistických vojsk, okamžitě neskrývaně projevovali svůj výsměch československým strážím. Kromě pokřiků se provokace zajatců přenesly i na noční dobu, kdy na svých ubikacích nedodržovali tzv. blackout - zatemnění, a to i při

---

¹⁴⁷ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 48

¹⁴⁸ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 39

¹⁴⁹ Toman Brod, *Tobrucké krysy*, Praha, 2008, s. 65

náletech. Naprosto nepochopitelnou situací, která se při československé službě v táboře odehrála, byla volná výměna zboží nebo návštěv mezi italskými a německými tábory. Přestože Čechoslováci neustále britskou správu upozorňovali na nevyhovující stav, nic se během služby nezměnilo. Nepomohla ani rozhořčená urgence velitele plukovníka Karla Klapálka, který požadoval okamžitou radikální nápravu nebo zproštění strážní služby.¹⁵⁰ Čechoslováci proto museli v krajních případech použít i střelné zbraně k uklidnění situace, přestože britská správa toto jednání naprosto odmítala. Nejenom českoslovenští vojáci uměli být ostří, dokázali to i jejich polští spolubojovníci, jak na ně ve svých pamětech vzpomíná Karel Klapálek.

„Ale i na zpupnost německých důstojníků se někdy našel recept. Jednou britští zpravodajci dlouho marně vyslychali sestřeleného německého letce. Jejich polští kolegové jim nabídli pomoc. Angličani souhlasili s výhradou, že nepoužijí násilí. Poláci se šli převléci do svých uniforem a vrátili se ve svých typických čepicích. Když je Němec uviděl zbledl

„Víte, co je to gestapo?“ ptal se Polák.

Němec přikývl.

„A slyšel jste něco o jejich způsobech při výslechu?“

Němec se začal třást.

„Tak tady máte papír a nakreslete detailně letiště na Krétě, odkud jste startovali!“

Náčrt až na roztřesené linie byl úplný. A tak se i nedůvěřiví Angličané poučili – takovouto moc má pouhé vyslovení slova ge-sta-po!“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁵¹

Na jaře roku 1941 se válečná situace v severní Africe obrátila v neprospěch spojenců. Na pomoc zdecimovaným a neustále ustupujícím italským jednotkám přišly jednotky německé, tzv. Afrikakorps. Jejich velitelem se stal generál Erwin Rommel, který se vyznamenal už v první světové válce a v námi sledovaném konfliktu i v západním tažení do Francie. Přestože měl k dispozici malou německou jednotku, během krátké chvíle se mu podařilo donutit Brity k ústupu. Rommel využil širokého pásma, kde byly rozloženy Wawellovy síly, a zaútočil pouze v jednom určitém úseku. Za

---

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 66

¹⁵¹ Viz Klapálek, s. 49

necelých čtrnáct dní ztratili Britové vše, co dosud vybojovali. Italsko-německá armáda se přehnala přes Cyrenaiku, Agedabii, Benghazi Dernu, Bardii až k egyptským hranicím.¹⁵² Jediné, co se podařilo spojencům z předešlých výdobytků zachránit, byl námořní přístav Tobruk, kde se uchytila australská divize s několika britskými prapory.¹⁵³ V danou chvíli se musely veškeré bojeschopné jednotky přesunout směrem na frontu.

Došlo i na 11. Československý pěší prapor – Východní, který byl uznán za bojovou jednotku odpovídající britským vojenským standardům. Strážní služba v Alexandrii a zajateckém táboře Čechoslovákům skončila. Bylo rozhodnuto, že zajatecký tábor bude posunut dále na východ. Někteří zajatci se dostali až do Indie či Austrálie. Polská brigáda karpatských střelců pak dostala za úkol obranu Alexandrie.¹⁵⁴ Urychleně se pokládala minová pole, stavěly zátarasy a kulometná hnízda nebo se kopaly zákopy. Přesunem zajateckého tábora byla 3. rota zproštěna strážní služby a následně se přesunula ke svému prvnímu bojovému úkolu, obraně alexandrijského letiště v el-Degheile, které leželo mezi Alexandrií a táborem v Agami.¹⁵⁵

6.3 Protiletcká obrana letiště v el-Degheile.

Letiště v el-Degheile se nacházelo mezi Alexandrií a Agami. V táboře Agami pobýval několik dní i jugoslávský král Petar, který musel vlast opustit. Na jaře totiž německá vojska slavila na Balkáně drtivé vítězství. Jugoslávská a řecká armáda byly zničeny i přes to, že Britové do Řecka vyslali na 60 tisíc britských vojáků s plnou výzbrojí. Nakonec se zpět vrátilo 45 tisíc vojáků s holýma rukama.¹⁵⁶ Králi Petarovi se podařilo zachránit jugoslávský zlatý poklad, a tak se po několika dnech v táboře Agami přesouvá do alexandrijských hotelů.

---

¹⁵² Viz Brod, s. 81

¹⁵³ Pavel a Zdeněk Hrabíci, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006, s. 117

¹⁵⁴ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.243

¹⁵⁵ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 53

¹⁵⁶ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 56

„Byli jsme vyzbrojeni kulometry staršího typu Hotschkis. Přepravovali, upravovali a maskovali jsme palebná stanoviště. Několikrát za den přerušil naši práci letecký poplach. Za celou dobu působení jsme zažili mnoho nočních i denních poplachů, náletů na válečný přístav a jeden mimořádně silný chamsin trvajícím dva dny.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹⁵⁷

„Při strážní službě na letišti v el-Degheile jsem zažil příchod jugoslávského krále Petara společně s jeho vládním doprovodem. Přivezli sebou i jugoslávský zlatý poklad, který jsme jim pomáhali přenášet přes letiště do aut. Také jsme tam prodělali přistání zbytků anglického letectva, které zbylo po německé invazi na Krétu.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)¹⁵⁸

„Na letišti v el-Degheile jsem se ocitl jen jednou a to jako stráž, která měla na starost ochranu jugoslávské mise. Teprve poté co Jugoslávci opustili tábor v Agami jsme zjistili, že v bednách a kufrech měli s sebou jugoslávský zlatý poklad. Přišli na to kluci, když sklízeli stany a našli tam šperkovnici.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)¹⁵⁹

6.4 Západní poušť

V květnu 1941 byl prapor kompletní, neboť dosahoval předepsaných 739 mužů. Dne 19. května se prapor dostal pod 23. pěší brigádu, které velel Brigadier A. Galloway. Ten o dva dny později vykonal přehlídku československého praporu, kde se seznámil s vážnou situací kolem výzbroje jednotky. Ihned se zasloužil o dovyzbrojení. K jednotce přišlo 30 nových kulometů Bren, 2 minomety, 18 granátometů, 36 samopalů Thompson, pušky, ruční granáty a jiné.¹⁶⁰

„Byl to první britský představený, který se nepokrytě snažil dovědět co nejvíce o nás a od nás.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁶¹

---

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 55

¹⁵⁸ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Polívkou, 05.08.2003

¹⁵⁹ Soukromý archiv autora

¹⁶⁰ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.251

¹⁶¹ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 54

Zároveň byl k jednotce přidělen styčný důstojník kapitán M. B. Rowton a jednotka se seznámila s nadcházejícím bojovým úkolem. Dne 31. května se mužstvo začalo přemisťovat vlakem do obranných pozic v Západní poušti a vozy s materiálem vyrazily středu 4. června po vlastní ose.¹⁶² Výcvikové středisko zůstalo nadále v prostoru Agami pod velením majora Šťelky, kterého v červnu vystřídal pplk. Rudolf Bulandr, jenž vydržel ve funkci velitele až do 19. září 1942.¹⁶³ Zároveň byla ukončena ochrana letiště v el-Degheile, kterou Čechoslováci předali polským jednotkám.

Urychleně se dokonával základní výcvik a seznamování se s novými typy zbraní. Pravidelně se na plážích střídalo naostro do připravených beden, vojáci se učili upravovat vodu chlorem, plnit vodní tanky a také vznikla nová funkce tzv. vodáka, který se staral o dodávky pitné vody.

„Potom přišlo mlžné jitro posledního května. Stáli jsme natlačeni u oken vagónů poblíž domku se stříškou z vlnitého plechu, který představoval nádražní stanici v Agami. Kolem vlaku se kupili zbylí čeští vojáci z Výcvikového střediska, mávali nám na rozloučenou a hoši ve vagónech spustili oblíbenou písničku Travička zelená.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁶⁴

Vlakem se jednotka dostala až do poslední zastávky před frontou Sidi Hanaish, která ležela asi 200 kilometrů od Alexandrie. Odtud museli vojáci pěšky na svá výchozí postavení do Marsá Matrúh, kdysi slavných antických lázní.

„Malá budka s plechovou střechou a vousatý Ind, který ji střežil, nic víc tu nebylo.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁶⁵

Československý prapor dostal za úkol střežit pásmo od železničního náspu k asfaltové silnici, která vedla z Alexandrie dál na západ. Sousedy se Čechoslovákům stali zleva Indové a zprava Britové. Obranná postavení se však nacházela v dezolátním stavu. Jediné, co měli k dispozici, byly primitivní neustále se zasypávající zákopy,

---

¹⁶² Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 56-57.

¹⁶³ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 220

¹⁶⁴ Viz Klapálek, s. 54-55

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 56

ostnaté dráty, minová pole a španělští jezdci.¹⁶⁶ Okamžitě se začalo s budováním nových obranných postavení. Velitel praporu pplk. Klapálek vypracoval plán obrany a první tři roty vyslal do předního postavení k budování obraného pásma. Vytvářely se nové pevnější zákopy vyztužené pytli s pískem a dřevem, přístřešky na ochranu před palbou a palebná postavení. Kromě toho měli Čechoslováci za úkol vysílat hlídky do předpolí a v případě zjištění nepřátelských aktivit vyhlásit poplach. Rota doprovodných zbraní a 4. rota, která se teprve nedávno sestavila a neprošla dostatečným výcvikem, byly ponechány v záloze.

„Bylo to všechno na moderní válku úžasně primitivní, ale byla to jediná obranná linie, již bylo možno narychlo zřídit. Byla to také jediná překážka v cestě Rommelovi před branami Egypta, kdyby se mu podařilo k Marsá Matrúh prorazit...“

MUDr. Leopold Fürth (* 25. 6. 1894 - † 1968)¹⁶⁷

Britská 23. pěší brigáda se skládala ze dvou jednotek - The Durham Light Infantry a The Border Regiment. Zároveň brigáda i s naším praporem, který byl nově její součástí, podléhala 4. indické divizi složené z nejrůznějších národnostních jednotek.¹⁶⁸

Po několika dnech přišel velitel brigády Galloway s novým rozkazem. Prý někde přistál německý paradesantní výsadek. Vzhledem k tomu, že Němci ho úspěšně použili už na Krétě, bylo rozhodnuto, že část československé jednotky se bude podílet na obraně blízkých polních letišť.¹⁶⁹ Z těchto letišť startovaly britské hurricany a americké tomahawky. Ve dnech 5. až 7. června jednotka skutečně převzala kontrolu nad letišti.

První rota sw přemístila na letiště El Qasaba v Sidi Hanaish.

Druhá rota se posunula do prostoru Ma'áten Bagush.

Třetí rota převzala letiště Fuka-Main a Fuka-Satelite.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 56-57

¹⁶⁷ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 322

¹⁶⁸ Viz Brod, 2008, s. 89

¹⁶⁹ Viz Klapálek, s. 57

¹⁷⁰ Viz Brod, Čejka, s. 253

Polní letiště se nenacházela v neoptimálnějším bojovém stavu. Sestávala se z rozlehlé pláně 4x5 km, které narychlo upravily britské pluhy.¹⁷¹ Pokud přistávalo letadlo, došlo k velkému víření písku a letadlo po přistání bylo možno vidět až odstupem času. Nestály zde pozorovatelné a o protiletadlových dělech nemohla být vůbec řeč. Velitel Klapálek vypracoval nový plán na obranu, tentokrát přidělených letišť. Díky schválení tohoto plánu dostala jednotka k dispozici pásová polopancéřová vozidla brencarriery.¹⁷² Vzhledem ke kvalitám těchto vozů mohlo dojít k účelné obraně letišť při paradesantním výsadbě, protože se mohlo využít vysoké rychlosti a pohyblivosti, a tak se hbitě přesouvat po rozlehlých prostorech polních letišť. Společně s těmito motorizovanými jednotkami měly být k dispozici i protiletadlové a pozemní jednotky, které dostaly za úkol ničit nepřítele kulometnou palbou už ve vzduchu.

Naštěstí pro spojenecké svazky fašistická armáda nepoužila paradesantní výsadek. Za to však se konaly časté průzkumné přelety nepřátelských letounů a také bombardování polních letišť, která se nacházela blízko frontě. Nejtěžší nálet zažili Čechoslováci na letišti Fuka-Main dne 12. června. V ranních hodinách během 45 minut bylo letiště šestkrát bombardováno. Kromě rozbitých pozorovaten a palebných postavení k větším škodám nedošlo.

„Ráno mezi 5. a 6. hodinou bombardovali Němci letiště. Těsně u postavení čtyř shodili sedm bomb, pět stokilových a dvě zápalné.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹⁷³

Kromě ochrany opravdových letišť měl prapor na starost i údržbu klamných letišť. Spojenci totiž použili malý trik, který slavil úspěch. Na velké planiny postavili makety letadel, figur a letištních budov. Čechoslováci každý den tyto atrapy přepravovali na nová místa, aby si nepřátelští letci mysleli, že jsou to opravdová letiště. Aby toto krytí bylo dokonalé, na letištích byly zbudovány i klamné kanóny, kulometry nebo prádlo sušící se na šňůře. Mužstvo si pomalu opět zvykalo na pouštní podmínky, které se podobaly Judské poušti. Každý den museli Čechoslováci snášet velké horko okolo 40 stupňů, mračna prachu, velké množství dotěrných much a nedostatek pitné vody, která se

---

¹⁷¹ Tamtéž, s. 252

¹⁷² Viz Klapálek, s. 57

¹⁷³ Viz Kraus, s. 58-59

přidělovala. Navíc voda byla vždy teplá a chlorovaná. Strava se skládala z konzerv a sucharů.¹⁷⁴ Naštěstí v západní poušti neřádily tropické nemoci, mezi které řadíme například malárii. Vojáci také mohli využít blízkého moře, kde byla možnost alespoň částečně smýt špínu z pouště.

„Přesto jsme se pomalu a jistě přebarvovali na žlutokožce, vlasy, brvy, řasy, pokožka – prostě kdejaký centimetr tělesné schránky, jehož se zmocnil písečný prach, všechno zežloutlo. Prach vnikal hluboko do vysušených pórů a po několika nedělích nebylo rozdílu mezi brunetem a blondýnem, všichni jsme měli jednotnou šedožlutou barvu, kterou nebylo možné mořskou vodou smýt.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ Viz Čejka, s. 322

¹⁷⁵ Viz Klapálek, s. 58

7. Syrské tažení

V pondělí 22. června zastihla mužstvo důležitá a dlouho očekávaná zpráva. Ve 12 hodin moskevského času vystoupil v rozhlasu sovětský ministr zahraničních věcí Molotov. Zcela paralyzovaný Stalin nebyl schopen cokoliv dělat.¹⁷⁶ Ačkoliv ho na možný vpád Německa do SSSR upozorňovalo mnoho lidí a poslední měsíce se varování stupňovala, stále předpokládal, že Hitler nikdy na SSSR nezaútočí. Molotov oznámil, že Německo dne 21. června 1941 napadlo Sovětský svaz, a tak se otevřela nová fronta. Tímto okamžikem se zvýšila důležitost Sýrie, která byla stále pod vlivem francouzské kolaborantské vlády ve Vichy. Němci chtěli Sýrii využít pro svůj postup na Střední východ a dále na Kavkaz. Vojenský velitel v Sýrii generál Dentz neuposlechl spojeneckou výzvu ke kapitulaci a jeho jednotky začaly klást ozbrojený odpor. V Sýrii bojovala velká část jednotek cizinecké legie. Britské jednotky proto napadly Sýrii za účelem zmaření těchto plánů. K 30 tisícům spojeneckých vojáků se měla přidat 23. pěší brigáda, která zahrnovala také československý prapor. Proto se musela jednotka urychleně připravit k odjezdu a dne 24. června se vydala na cestu.¹⁷⁷

Paradoxně tento přesun zachránil celý československý prapor. Nejdříve se počítalo s přímým bojovým nasazením praporu do nové ofenzivy u Sollúmu proti Afrikakorps. Z důvodu náhlého přesunu do Sýrie však místo Čechoslováků šel do akce britský 1. prapor Buffs, který byl u Fort Capuzza zcela zničen.¹⁷⁸

7.1 Přesun na syrskou frontu

Ihned po vyhlášení rozkazu „moving order“ směr Sýrie byl 11. Československý pěší prapor – Východní vystřídán britskými jednotkami a dne 24. června v 5 hodin nastoupil na téměř týdenní cestu do Sýrie. První větší zastávkou se Čechoslovákům stal tranzitní kemp v nilské deltě tzv. Transit Camp Tahag. V něm se soustředily bojové jednotky. V jeho blízkosti se nacházelo velké překladiště válečného materiálu. Zde se prapor zdržel dva dny, aby se částečně aklimatizoval. Kemp obsahoval stany, sprchy, velké zásoby pitné vody a byla zde i kantýna NAAFI – Navy Army Air Forces

---

¹⁷⁶ Pavel a Zdeněk Hrabíci, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006, s. 127-128

¹⁷⁷ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.254

¹⁷⁸ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967, s.92

Institutions, v které si vojáci mohli koupit různé druhy potravin, ale také k velkému a zároveň příjemnému překvapení i chlazené pivo.¹⁷⁹ Mužstvo tuto zastávku pochopitelně uvítalo, neboť v poušti si během třítydenní služby nikdo takový luxus dovolit nemohl. Během těchto dvou dnů se prapor částečně mobilizoval několika desítkami nových nákladních automobilů značek Ford a Dodge, a také byl dovyzbrojen puškami, kulomety, minomety a jiným válečným materiálem.¹⁸⁰ Odtud část praporu pokračoval přes Suezský průplav do Asie železnicí a část automobily.

„Tentokrát jsme jej překročili či přepluli v noci a přeprava přes něj byla ještě protivnější než za denního světla. Zato ráno nás přivítaly citrusové háje a jiný vzduch.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)¹⁸¹

Po překročení hranic Asie a Afriky se jednotka přesunula do další zastávky, kterou se stala Palestina. Následně se konvoj vydal přes Tulkarm, Afulu a Tiberias do města Banias ležící už na syrském území.

„V sobotu 28. června po časném budíčku jsme vyrazili k severu přes Gazu a nám blízkou Gederu. Na další nocleh jsme zastavili v dobře vybaveném kempu jižně od Gedery, blízko Natanie. V neděli byl už celý prapor pohromadě. Pondělí 30. června bylo ve znamení balení a nakládání před odjezdem na frontu.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)¹⁸²

Do města Banias dorazila jednotka 1. července 1941.¹⁸³ První negativní věcí, se kterou se zde museli vojáci potýkat, byl „otravný“ a jedovatý hmyz, například různé rody komárů či jedovatých štírů. Od příslušníků anglické zdravotní ochrany vojáci nafasovali ochranné sítě proti moskytům, rozprašovače, mast na obličej a končetiny a také tablety chininu, který se používal proti malárii. Po západu slunce byl přísný zákaz nošení šortek a košil. Malárii přenáší drobný komár rodu Anopheles, který během tažení v Sýrii dával zabrat většině mužstva. Spojeneckým jednotkám způsobil větší ztráty než

---

¹⁷⁹ Stanislav Kraus, *Za svobodu třemi světadíly*, Praha, 2. vydání, s. 61

¹⁸⁰ Pavel a Zdeněk Hrabíci, *Můž který velel mužům*, Praha, 1988, s.95

¹⁸¹ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 60

¹⁸² Viz Kraus, s. 61

¹⁸³ Eduard Čejka, *Československý odboj na západě 1939 – 1945*, Praha, 1997, s. 324

nepřítel. Dalším nebezpečným hmyzem byl komár rodu Phlebotomus, který pronikal i skrz moskytiérové zábrany a způsoboval horečku Sand-fever neboli papatači. Více jak třetina mužstva si protrpěla nějakou tropickou nemoc - nejčastěji zmiňovanou malárií.¹⁸⁴

„Mně pomohl malárii překonat alkohol. Byl jsem na marodce s Melicharem, kterému jsme pro jeho věk říkali Táto. Večer jsem měl vždy horečky přes čtyřicet stupňů a zimnici. Kvůli tomu mě chtěli poslat do nemocnice. Melichar mi povídá: „Podívej, ještě nejsi tak zesláblý, ještě chodíš, tak si dojdí do vesnice, kup si koňak a vraž ho do sebe.“ Koupil jsem si láhev a ještě cestou na marodku jsem začal pít. Ze začátku mi to nechutnalo, ale když jsem byl blízko ubykací, měl jsem ji celou v sobě. To bylo všechno, co jsem si pamatoval, protože jsem na místě padnul a museli mě odnést. Ale podařilo se. Asi za dva dny mi ta horečka začala klesat a praporeční lékař se nestačil divit.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)¹⁸⁵

I přes tato přísná opatření a nařízení se našli tací, kteří neuposlechli. Přestože Čechoslováci byli v boji výbornými vojáky, v zázemí se jim zajíдалy striktní britské předpisy, které rádi neuposlechli. Na tyto vojáky nečekal pouze trest v podobě tropické nemoci, ale také trest velitele praporu pplk. Karla Klapálka, který při namátkových kontrolách společně s šéflékařem nešel pro ránu klackem daleko. Paradoxně toto symbolické bití pomohlo k důslednému používání ochranných prostředků, a tak Čechoslováci měli jednu z nejmenších marodek.

7.2 Boj o syrské hory

Po příjezdu praporu velitel Klápálek navštívil nadřízeného generála Gallowaye, kterým byl informován o momentální situaci. Armáda Vichistů, respektive jednotky cizinecké legie věrné Vichistům se nacházely v pohoří Džebel Khouss a Džebel eš-Sejch, odkud přepadávaly britské pozice.¹⁸⁶ Hlavní bojovou činností nepřítel se staly dělostřelecké přepady a průzkumné lety. Paradoxem zůstává fakt, že Čechoslováci bojovali proti sobě, protože v cizinecké legii sloužila velká skupina Čechů a Slováků. Československý prapor dostal za úkol hájit západní úsek od Baniasu a první rota byla vybrána na ochranu velitelského stanoviště 23. britské pěší brigády, jež se nacházelo u

---

¹⁸⁴ Viz Brod, s. 101

¹⁸⁵ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, Byl jsem tobruckou krysou, Praha, 2008, s.44

¹⁸⁶ Viz Brod, s. 95

Metully. Vyčlenily se dvě čety, které posílily pozice britského praporu Bordes u Merdjayounu.¹⁸⁷ Hlavním obranným postavením 1. roty se stala náhorní rovina, připomínající obrácený talíř, zvaná Beevihe neboli Včelín. Ten se stal důležitou taktickou pozicí ovládající přístup k silnici vedoucí na jih z Merdjayounu.¹⁸⁸ Po převzetí pozic jednotka postupovala společně s Australany dál do vnitrozemí. Během 2. července se ztrácí dvaadvacetiletý voják Karel Weiner, který je prohlášen za zběha. Později se toto prohlášení změnilo a byl prohlášen za nezvěstného. Voják Weiner byl totiž při službě zajat a odveden.¹⁸⁹ Dne 4. července začal nepřítel ostřelovat spojenecké pozice minometnou a kulometnou palbou, kterou od 6. července posílil palbou dělostřeleckou.¹⁹⁰ Tento den se stal prvním smutným dnem 11. Československého pěšího praporu – Východního, jelikož kolem 18 hodiny byla dělostřeleckou palbou zasažena polní kuchyně a přilehlý sklad munice. Dělostřeleckým granátem, vypáleným Čechy z cizinecké legie, byl zabit dvacetiletý voják Jiří Haas. Dále bylo pět mužů zraněno. Těžká zranění utrpěli vojáci Šíl, Mancuška a Ondrák. Lehká zranění měli vojáci Lípa a Wiesner.¹⁹¹

Jiří Haas

Narozen: 4. července 1921, Vídeň, Rakousko (přísl. Brno, Zemské hlavní město Brno)

Národnost: česká

Náboženství: českobratrské evangelické

Datum odvodu: 19. listopad 1940

Osobní číslo: R-0602

Hodnost: svobodník¹⁹²

---

¹⁸⁷ Viz Čejka, s. 324

¹⁸⁸ Viz Brod, s. 95-96

¹⁸⁹ Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války, VHA Praha

¹⁹⁰ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s. 255

¹⁹¹ Viz Brod, s. 96

¹⁹² Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války, VHA Praha

Zemřel: Dne 6. července 1941 v Sýrii na následky zranění střepinou dělostřeleckého granátu. O den později byl za zvuku státní hymny pohřben v židovském kibucu Dan. Pohřeb vedl duchovní praporu slovenský evangelický farář Pavel Šulan.

Rozkazem uveřejněným ve Sborníku důvěrných výnosů a nařízení ministerstva národní obrany v Londýně číslo 8 ze dne 10. června 1943 byl Jiří Haas in memoriam vyznamenán Československým válečným křížem 1939.

„Tragédie není v tom, že padl. Taková je již válka. Ale tragédie je v tom, že padl francouzským granátem, granátem našich dlouholetých spojenců, který byl vyroben proti společnému nepříteli Čechoslováků i Francouzů...“

Zápis z válečného deníku 11. Československého pěšího praporu - Východního¹⁹³

Kulometné, minometné i dělostřelecké případy se uskutečnily na více místech rozlehlé fronty. Přesto ani Čechoslováci nezůstali pasivní a začínali podnikat průzkumné hlídky do prostoru nepřítelů. V tom jim velkou měrou pomáhalo tamější obyvatelstvo tzv. Drúzové, kteří detailně znali místní pohoří. Místní k údivu československých vojáků uvítali spojenecké armády, protože chování koloniálních a francouzských vojáků k nim nebylo vůbec dobré. Vojáci byli zvyklí na to, že oni jsou páni a místní obyvatelé jsou od toho, aby jim sloužili. Po dlouhá léta zde platil systém pán a jeho otrok.

7.3 Obsazení města Chebaa

Po dohodě s britským velením 23. britské pěší brigády bylo rozhodnuto, že se část praporu pokusí o průzkum a případné obsazení města Chebaa, které se nacházelo asi 10 kilometrů severovýchodně od tábora v Baniasu. Podle zpráv místních Drúzů bylo ve městě kolem 3500 obyvatel a měla ho chránit dvacetičlenná posádka francouzské cizinecké legie. Čechoslováci však museli nejprve po křivolakých horských cestách překonat pohoří tyčící se přes výšku 2000 metrů nad mořem.¹⁹⁴

Bojový průzkum byl pod velením nadporučíka J. Svobody, který měl k dispozici dvě čety a jedno družstvo. K výpravě byl přidělen i britský styčný důstojník kapitán Rowton.

---

¹⁹³ Viz Brod, s. 96, 227

¹⁹⁴ Toman Brod, Tobručské krysy, Praha, 1967, s.85

„Měli jsme ověřit křídlo francouzské obrany. Velitel vybral mojí četou a pak četou poručíka Štětky.“
195

plukovník Ladislav Snídal (22. 6. 1914 – † 2001)*¹⁹⁶

Výprava vedená místními průvodci se vydala na průzkum dne 8. července v 16 hodin. Teprve po půlnoci se jednotka dostala na hřebeny hor, pod kterými leželo město Chebaa.¹⁹⁷

„Nejdříve nás kousek vezla nákladní auta a doprovázely brencariery, ale poté jsme pochodovali přes hornaté pásmo celou noc a až po půlnoci jsme dosáhli městečka Chebaa. Jedna četa šla z osady Baniyas údolím přímo na vesnici a my jsme šli přes hory takovým obchvatem. Nad Chebou jsme si měli dát optické signály, že jsme obě jednotky připraveny. Avšak poručík Štětka, ten měl kratší a lehčí cestu, nečekal a vnikl do té osady. Ovšem my jsme stáli nahoře a stále dávali signál, kdy jako začneme. Takže velitel Svoboda se rozhodl proto, že když není tady ta koordinace obou jednotek tak nemůže útok provádět, poněvadž sám nevěděl co v té vesnici je. Ale byl tam také anglický styčný důstojník řekl, že za každou cenu musíme ten úkol splnit i když tam ten dohovor s tou další jednotkou není.“

plukovník. Ladislav Snídal (22. 6. 1914 – † 2001)*¹⁹⁸

V ranních hodinách byl zahájen útok a kolem čtvrté hodiny Čechoslováci obsadili místní četnickou stanici a posádku odzbrojili. Dále pak obsadili celé město, protože se nepřátelský oddíl už předtím stáhnul do blízké vesnice Hebbariye, jež ležela asi pět kilometrů severozápadně od města.

Ihned po celkovém obsazení města byla vyslána spojka do tábora v Baniasu s žádostí o posily a byly zahájeny opevňovací akce. Velitel nechal rozmístit jednotku jak

---

¹⁹⁵ Filmový dokument Jejich osud aneb bránili Tobruk

¹⁹⁶ Pozn.: Dne 9. listopadu 1940 v Istanbulu byl československý poručík pěchoty Ladislav Snídal odveden do československé zahraniční armády. Jako důstojník zastával různé velitelské funkce u československého pěšího praporu pod velením plukovníka Karla Klapálka. S touto jednotkou se také zúčastnil mnoha bojů. Následně se přihlásil k britskému královskému letectvu RAF a byl přijat. Po leteckém výcviku létal u 311. československé bombardovací perutě. V poválečné době, kdy se k moci dostala komunistická strana, byl on i jeho rodina perzekvován a vězněn.

¹⁹⁷ Viz Brod, s. 97

¹⁹⁸ Viz Jejich osud aneb bránili Tobruk

ve městě, tak v přilehlých pahorcích, odkud měli vojáci kulometnou palbou bránit přístupu nepřítele do města. Hlavní nápor se očekával ze směru předešlého francouzského ústupu a to od vesnice Hebbariye.¹⁹⁹

„Křížovou palbou jsme si zabezpečili ústupy a přístupy a měli jsme město držet alespoň 24 hodin.“²⁰⁰

plukovník Stanislav Mikula (* 2. 5. 1918 – † 2006)²⁰¹

Očekávaná protiakce se uskutečnila 9. července kolem 20. hodiny. Nepřátelská jednotka se nepozorovaně přesunula přes strmé pohoří do města a za prudké palby postupovala k centru. Čechoslováci krytí kulometnou palbou se postupně přesunuli na okraj města Chebaa, odkud se vydali zpět do tábora v Baniasu.²⁰²

„K večeru téhož dne se Francouzi, kteří předtím ustoupili, vrátili v síle asi jedné roty s těžkými zbraněmi a začali do nás bušit.“

plukovník Ladislav Snídal (* 22. 6. 1914 – † 2001)²⁰³

„V noci byla vydávána strava, když z protilehlého kopce začala minometná palba. Velitel Svoboda proto nařídil ústup. Já jsem byl zařazen do družstva, které mělo chránit ústup, takže my jsme jim palbou bránili v postupu.“

plukovník Stanislav Mikula (* 2. 5. 1918 – † 2006)²⁰⁴

Podle zpravodajského důstojníka stála proti 23 členné československé posádce nepřátelská jednotka o síle jedné roty. Z důvodu značné přesily byla celá posádka

---

¹⁹⁹ Viz Brod, s. 97-98

²⁰⁰ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Stanislavem Mikulou, 19.05.2003

²⁰¹ Pozn.: Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava se Stanislav Mikula rozhodl utéct a přihlásit se do československé zahraniční armády v Polsku. S touto jednotkou se po vypuknutí druhé světové války dostal do sovětské internace. Následně se po několika měsících dostal speciálním transportem do Palestiny, kde byl přijat k československému pěšímu praporu. S touto jednotkou prodělal mnoho bojů. Poté se přihlásil k britskému královskému letectvu RAF a byl úspěšně odveden. Dostalo se mu leteckého výcviku na Bahamách a následně byl zařazen k 311. československé bombardovací peruti. Po ukončení války a nástupu komunistů k moci byl z armády propuštěn a mohl zastávat pouze dělnické profese.

²⁰² Viz Brod, s. 98

²⁰³ Filmový dokument Jejich osud aneb bránili Tobruk

²⁰⁴ Viz Paměť národa, Stanislav Mikula

donucena k ústupu, naštěstí bez jakýchkoliv ztrát na životech. Skupina postupně dorazila do tábora v Baniasu ráno 10. července.²⁰⁵

„Jelikož nám jednotka zmizela, museli jsme ustupovat samostatně a měli jsme štěstí, že jsme měli náš kulomet Bren. Ten nás zachránil před likvidací, protože při ústupu se objevila četa senegalských střelců a ti se nás snažili obklíčit a zajmout. V důsledku naší kulometné palby jsme je po celou dobu ústupu drželi v uctivé vzdálenosti.“

plukovník Stanislav Mikula (* 2. 5. 1918 – † 2006)²⁰⁶

7.4 Kapitulace vichistické armády

V danou dobu byl tlak na francouzskou armádu tak veliký, že se nepřátelské jednotky vydaly dne 10. července k ústupu v rámci celého perimetru drženého 23. britskou pěší brigádou. Ta dostala rozkaz pronásledovat vichistické oddíly směrem na Hasbaya a Rachaya el-Ouadi.²⁰⁷ Československý prapor opět zajišťoval záložní postavení pro případ protiakce nepřátelské armády. Velitelství se nalézalo v okolí polozbořeného městečka Merdjayounu.

„Když jsme vcházeli do města, bylo právě po boji a při cestě, na skaliskách, na stráni, všude ležely mrtvoly černých vojáků, Senegalců, kteří daleko od vlasti padli za cizí zájmy. I ve smrti cenili bílé zuby, jakoby se smáli nebo pošklebovali, nebyl na ně pěkný pohled.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²⁰⁸

Během následujícího dne Čechoslováci postupně obsazovali další okolní vesnice a městečka. Četa 4. roty tentokrát úspěšně obsadila město Chebaa, a zajistila tak důležitou křižovatku Chebaa, Hebbariye a Ferdisse.

„V dalších dnech jsme postupovali dál do libanonského vnitrozemí přes území, které před námi dobyli Australané. Tam jsme viděli ležet v minových polích mrtvá těla nejrůznějšího dobytka – krav, ovcí, oslíků. Jak byla již několik dní vystavena ostrému letnímu slunci, jejich těla se nafoukla. Vypadala jako ze strašidelného hororu. Nohy jim trčely vzhůru jako špejle.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)²⁰⁹

---

²⁰⁵ Viz Brod, s. 98

²⁰⁶ Viz Paměť národa, Stanislav Mikula

²⁰⁷ Viz Brod, s. 99

Dne 12. července byl vydán rozkaz k zastavení postupu z důvodu nabídnuté kapitulace, s kterou za vichistickou vládu přišel francouzský generál Dentz. Čechoslováci se rozmístili na dosud obsazených místech Merdjayoun, Ibeles Saki, Rachaya el-Fokhar a Chebba.²¹⁰

„Můj první boj jsem zažil o vesnici Rachaya el-Fokhar, kterou bránili senegalští střelci. Boj netrval moc dlouho, nasadili jsme dva minomety a mířili na kraj vesnice. Za dvě hodiny Senegalci, kterých byla přibližně jedna četa, ustoupili. Za svítání jsem byl se svým kamarádem Gustou Nezhybou vyslán na průzkum do vesnice. Ve vesnici jsme nemohli najít žádného místního obyvatele. Našli jsme pouze zakrvácené obvazy od Senegalců. Teprve uprostřed vesnice jsme v kostelíku objevili namačkané vesničany. Měli obrovskou radost, že je osvobodili Angličané a nám tak dalo velkou práci jim vysvětlit, že jsme Čechoslováci. Naše četa tam pak zůstala čtyři dny a během třetího dne jsme dostali od vesničanů jako projev díky malé prase.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (22. 2. 1922)*²¹¹

Poté, co byl zastaven veškerý ozbrojený odpor, se dne 14. července 1941 podepsalo příměří. Československá jednotka se další den přesunula na severovýchod do nového tábora v Youhmouru, odkud se pak vydala směrem k osadě Aammiq, kam britské jednotky nemohly vkročit, neboť se zde soustředilo několik tisíc francouzských vojáků, kteří nerespektovali příměří a nechtěli odevzdat zbraně.²¹² Jednotka měla za úkol přijmout veškerá bezpečnostní opatření k tomu, aby vojáci nepřišli do styku s Francouzi a nedošlo k případným krvavým střetům. Tato bojová pohotovost trvala až do začátku měsíce srpna, kdy se Francouzi stáhli směrem k Bejrútu a odtud odpluli do Francie.

„Zaujali jsme postavení ve vinicích u vsi. Před námi se rozprostíralo překrásné údolí Litani s poli a zelenými lesíky, za našimi zády strmě stoupal horský svah do výše cca 1950m. n. m., porostlý zelenými piniemi. Bažinaté údolí řeky bylo vysoce malarické.“

brigádní generál Stanislav Kraus (8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)*²¹³

---

²⁰⁸ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 64

²⁰⁹ František Emmert, *Češi u Tobruku*, Praha, 2008, s. 104

²¹⁰ Toman Brod; Eduard Čejka, *Na západní frontě*, Praha, 1965, s.256

²¹¹ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 47

²¹² Viz Brod, Čejka, S. 256

²¹³ Stanislav Kraus, *Za svobodu třemi světadíly*, Praha, 2. vydání, s. 63

7.5 Mimobojové aktivity československého praporu

Mimo bojů dostali Čechoslováci nový vděčný úkol, kterým byla distribuce potravin místním lidem. Obyvatelé Sýrie a Libanonu totiž v té době trpěli hladem a dosavadní koloniální francouzská vláda s tím nic nedělala. Naopak britská správa uznala, že je zapotřebí si plně naklonit obyvatele na svoji stranu a přidělila tomuto válkou zkoušenému území patřičné dávky potravin. Tuto aktivitu vykonávali českoslovenští vojáci po několik týdnů. Krátce po ukončení bojů pomáhali místním i s dalšími nutnými věcmi. Vojáci se starali i pořádkovou funkci, kdy stíhali místní kolaboranty, kteří předešlému režimu přisluhovali. Další funkcí byla soudcovská, kterou měl na starost velitel 3. roty kapitán Jan Borský. Poslední neméně důležitou aktivitou se stala lékařská pomoc, kterou praktikovali českoslovenští lékaři v čele s praporním šéflékařem Leopoldem Fürthem.

„Projíždíme-li syrskou vesnicí mezi obytnými stavbami tvaru špinavých velkých homolí cukru, vidíme víčka zduřelá trachomem, čerstvé d'olíčky ve tvářích žen od neštovic – myslím, že hojné případy ochrnutí údů poukazují na lepru. Dyfterie, dyzentérie, malárie, syfilis patří k chorobám tak, jako u nás spalničky“

MUDr. Leopold Fürth (* 25. 6. 1894 - † 1968)²¹⁴

„Jednou několik Drúzů sešlo z hor do našeho tábora. Přišli žádat o lékaře pro nemocného šejka. Dal jsem hned našemu doktorovi auto, ať jede, pokud to půjde. Šofér do tohoto podniku neměl moc chuti, prý nás zavezou do nějaké vesnice a tam nám podřežou krky – ale pak přece jel. Když to dál nešlo autem, přivedli Drúzové odněkud koně a vyvezli doktora stezkami, které znali jen oni, do hor, kam se ještě žádný běloch a rozhodně žádný okupant živ nedostal. Vrátil se obdarován a dlouho měl o čem vyprávět.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²¹⁵

Všemi těmito aktivitami si Čechoslováci, po dobu svého pobytu v Sýrii a Libanonu, naklonili místní obyvatelstvo. Vrcholem jejich díků bylo obdarování dvou československých důstojníků, kteří měli na starost distribuci potravin. Prezident Libanonské republiky Naccache udělil dne 19. prosince 1942 podplukovníku Karlu

---

²¹⁴ Viz Brod, s. 102-103

²¹⁵ Viz Klapálek, s. 67

Střelkovi řád Chevalier de l'Ordre du Cedre IV. třídy – rytířský řád Libanonského cedru a poručíku Františku Kruckému stříbrnou medaili s palmami.²¹⁶

7.6 Strážní služba v Sýrii

Během působení československé jednotky v prostoru Aammiq se uskutečnily dvě významné návštěvy britských vysokých vojenských činitelů. Dne 25. července navštívil jednotku nový velitel 6. britské divize generálmajor John Fullerton Evetts, pod jehož velení přešla 23. pěší brigáda a s ní i československý prapor. Generálmajor Evetts vyjádřil uznání československé jednotce za její tvrdou několikaměsíční práci.

O několik dní později dne 2. srpna 1941 československý prapor pořádal vojenskou přehlídku při příležitosti ještě významnější návštěvy a tou byl velitel britských ozbrojených sil generál Henry Maitland Wilson. I on si pochvaloval výkon a bojovou připravenost Čechoslováků.²¹⁷

Novým rozkazem, který celou 23. britskou pěší brigádu zaúkoloval, bylo převzetí obrany a zachování bezpečnosti na severu Sýrie. Československý prapor začal s přesunem dne 4. srpna 1941. Syrskou pouští se prapor postupně dostal přes města Baalbek, Homs, Hama až do městečka Idlib, kam dorazil dne 5. srpna.²¹⁸

„Po zelení jižní Sýrie nás setkání s pouští šokovalo. Měli jsme několik syrských kuriózních vesnic s neobvyklými stavbami z hlíny a kamene. Domy měly nezvyklý tvar, připomínaly špičky homolí cukru. Přespali jsme v poušti před arabským městem Hom. Už z dálky viditelné ohromné vodní kolo ze starořímské doby přečerpávalo vodu z říčky do akvaduktu. V úterý 5. srpna navečer jsme zastavili v arabském městečku Idlib.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²¹⁹

V městečku Idlib dostal prapor za úkol vytvořit mobilní zálohu 23. britské pěší brigády, pro případ jakéhokoliv útoku, a také pro průzkum v prostoru celé brigády.

Kromě strážní služby v blízké oblasti a zdokonalování výcviku dostávalo mužstvo také dovolenou. Britské velení povolilo krátkou dovolenou, a tak se desetina mužstva

---

²¹⁶ Viz Brod, s. 100

²¹⁷ Tamtéž, Brod, s. 101

²¹⁸ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 1967, s.94

²¹⁹ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 63

mohla rozjet po okolí a poznávat místní památky, zvyky arabského obyvatelstva, a nebo si jen odpočinout od předešlých událostí. Zvláště klid byl pro mužstvo důležitý, neboť neustále stoupal počet nakažených tropickými nemocemi, hlavně tedy malárií. Ani teplotní podmínky nebyly dobré. Přes den v Sýrii stoupala teplota přes 50 stupňů celsia a do toho vál horký pouštní vítr. Všechny tyto nepříznivé aspekty napomáhaly vysokému počtu nemocných a nebo alespoň k poklesu fyzického stavu vojáků.

Během pobytu v městečku Idlib navštívila jednotku i skupina Čechoslováků z Československé vojenské mise v Jeruzalémě v čele s generálem Gakem a poslancem Jožkou Davidem, který byl před Mnichovem 1938 předsedou parlamentního branného výboru.²²⁰

„Projev poslance Jožky Davida plný sentimentality nás patřičně nedojal, snad jsme za ty dva roky byli trochu jiní, tvrdší.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²²¹

7.7 Ostraha syrsko-tureckých hranic

V druhé polovině srpna přibyl československému praporu nový úkol. Jednotka se měla přesunout až na sever Sýrie a zde zabezpečit ostrahu syrsko-tureckých hranic. Vyvstal nový problém, tentokrát s Tureckem, které bylo doposud neutrální, avšak vzhledem k rychlému spádu událostí posledního roku se i neutrální Turecko stalo relativním nebezpečím pro spojence. Naštěstí se Turecko po celou dobu války do ozbrojeného konfliktu nezapojilo ani na jedné znepřátelených stran, ovšem v roce 1941 neutralita tak jasná nebyla. 11. Československý pěší prapor – Východní se proto dne 21. srpna přesouvá z městečka Idlib do prostoru kolem syrského města Aleppa a veškeré dovolené jsou zrušeny. Místo československého praporu nastupuje dne 23. srpna do dosavadního operačního prostoru 4. britský prapor Border. Československý prapor však další den postupuje z Aleppa dál na sever, kde se v rámci 23. brigády zúčastní několikadenního cvičení. Poté byl brigádě svěřen úsek od pobřeží Středozemního moře na východ až k řece Eufrat.²²²

---

²²⁰ Viz Klapálek, s. 66

²²¹ Viz Kraus, s. 63

²²² Tamtéž, s. 65

Mezi 24. a 27. srpnem se tak československý prapor rozdělil po rotách do nového působiště, které se rovnalo ploše celých Čech a polovině Moravy.

Velitelství československého praporu se rozmístilo na polním letišti v Aleppu. S velitelstvím se do Aleppa přesunula i rota doprovodných zbraní.²²³ Letiště bylo poseto různými druhy francouzských a německých letadel, které byly při dobývání Sýrie zničeny bombardováním britského královského letectva. Letiště totiž plnilo funkci tranzitního místa pro dopravní letadla vezoucí válečný materiál, která dále pokračovala do Iráku.²²⁴

„Sloužil jsem tehdy na letišti v Aleppu u RDZ, která byla rozdělena na šest čet: četu spojovací, četu ženijní, četu brencarrierů, automobilovou četu a ještě další dvě. Byl jsem kmenově přiřazen k páté četě, která byla vybavena automobily s protiletadlovými kulomety na otevřené korbě. Kromě ostrahy letiště jsme museli řešit i spory mezi obyvateli syrských vesnic v širokém okolí. Některé arabské a kurdské kmeny a vesnice totiž mezi sebou vedly vyhrcoené spory, které bylo třeba urovnávat.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921 - † 13. 9. 2011)²²⁵

Z důvodu velikého operačního prostoru byl prapor rozložen po rotách takto:

1. rota se přesunula jihovýchodně do pouštní pevnosti Palmýry. Zde zůstala až do 12. září, odkud se pak vrátila zpět do Aleppa a následně na severozápad, kde střežila železniční trať.
2. rota se přesunula do prostoru osad Idlib, Harim, Džisr ech Choghour, Bab el-Haoua a Qehaye.
3. rota byla poslána až k řece Eufrat do prostoru města Djarablous.
4. rota střežila oblast Azaz, Aktheriné, Meidane Ekbes a el-Hammam.²²⁶

Převážně 2. a 4. rota se tak dostaly do oblastí zasažených malárií a dalšími tropickými nemocemi. V oblasti působení 4. roty se nacházelo jezero Amok, které

---

²²³ Pavel a Zdeněk Hrabíci, *Můž který velel mužům*, Praha, 1988, s.98

²²⁴ Viz Klapálek, s. 68

²²⁵ František Emmert, *Češi u Tobruku*, Praha, 2008, s. 105

²²⁶ Viz Kraus, s. 65

vytvářelo kolem sebe rozsáhlé bažiny, a tak vytvořilo ideální podmínky pro líheň obtížných komárů.

„Například jedna z čet 4. roty, která měla stanoviště na hranicích v opuštěné vesnici, ztratila i při přesném plnění všech zdravotních a hygienických opatření téměř polovinu lidí, dříve než mohla být přemístěna do lepších podmínek. Vesnice byla opuštěna právě pro přemíru malárie.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²²⁷

„U tureckých hranic jsem v malarické oblasti také chytil malárii. Odvezli mě proto do Palestiny do polské nemocnice, kde mě šest týdnů krmili chininem.“

plukovník Pavel Tauber (* 29. 6. 1920 - † 8. 3. 2008)²²⁸

Za celý pobyt československé jednotky v Libanonu a Sýrii onemocnělo asi 450 vojáků na různé tropické nemoci. Při přetížení v československé ošetrovně byli vojáci posíláni do britských vojenských nemocnic General Hospitals v Sýrii a Palestině.²²⁹

K už dosavadní strážní činnosti Čechoslováků, kdy hlídali důležité vojenské a civilní objekty, silnice, mosty, železniční tratě a pomáhali syrským úřadům udržovat pořádek, se přidal i nový úkol. Vojáci měli kontrolovat veškeré osoby a zboží přecházející syrsko-turecké hranice.

7.8 Příchod nových dobrovolníků

Československý prapor také, během aktivní strážní služby na severu Sýrie, zaznamenal příchod nových dobrovolníků. Jednou skupinou byli bývalí příslušníci cizinecké legie v Sýrii a Libanonu. Poté, co se dozvěděli, že zde působí československá jednotka, se hlásili aktivně do služby v československém praporu. Ne však všichni Češi a Slováci opustili cizineckou legii, někteří zůstali v jejích řadách nebo přestoupili do jiných spojeneckých jednotek. Totéž udělali i mnozí legionáři, kteří přišli do československé armády, ale nedokázali se sžít s rozdílem mezi československou armádou a cizineckou legií. Nově příchozí byli z cizinecké legie navyklí na tvrdý přístup k vojenské službě, kouření a velké spotřebě alkoholu. Svou strohostí, přísností a někdy až brutálním přístupem se nedokázali začlenit mezi mladé vojáky. I při menších nedorozumění nešli

---

²²⁷ Viz Klapálek., s. 67

²²⁸ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Pavlem Tauberem, 19.05.2006

²²⁹ Viz Brod, s. 103

pro ránu daleko. Většina byla naučena své problémy řešit alkoholem a rvačkou, nejčastěji obojím. Nelze se však jejich chování divit. Cizinecká legie byla považována za elitní jednotku nejen díky dobrému výcviku, ale hlavně díky četným bojovým zkušenostem legionářů. Mnozí z nich prožili strastiplné boje s Araby v saharské Africe.

Nejenom Češi a Slováci, ale také cizinečtí legionáři z Ruska a Jugoslávie vstoupili do československé jednotky. Mezi nimi byli například Evžen Popov, Dimitrij Svincov, Stevan Šinko nebo Ivo Rožer. Mnozí z nich však také v jednotce nevydrželi a přešli do jiných spojeneckých jednotek.²³⁰

Jedním z těchto legionářů byl také ruský hrabě, notorický alkoholik, krasavec a svérázná osobnost Nikita Boborikin, který přišel do jednotky v červenci 1941 v Sýrii a sloužil u cizinecké legie od roku 1935. V kolonce civilní zaměstnání měl uvedeno mechanik a u znalostí jazyků měl tehdy napsáno „francouzština, italština, slovanské jazyky mimo češtinu“.

„Po celých pět a půl měsíce v Tobruku byl naším kuchařem Boborikin Nikita. Po obsazení Sýrie a rozpuštění cizinecké legie přišla tato problematičtá osobnost k nám. Každý ho znal, s každým se stýkal a každý ho oslovoval per Bobo. Náš Bobo byl doslova prosáknutý alkoholem a když tu drogu neměl, tak byl velice nevrlý, nepříjemný a nesvůj. Jinak to byl družný člověk a vynikající kuchař, ale vařil nám pod podmínkou, že mu odevzdáme svůj přiděl piva.“

Juraj Schönfeld²³¹

„S Nikitou Boborikinem jsem zažil svůj první průšvih v československé armádě. Byl jsem společně s ním a dalšími kamarády. Tak jsme takhle jednou v Aleppu společně popíjeli. Niki nás vzal do jednoho podniku, kde se tancovaly bříšní tance. Jelikož jsem měl už něco vypito, tak jsem po chvíli vstal od stolu a rozhodl se, že budu tancovat taky. Ovšem když jsem byl u podia, vyběhli na mne pořadatelé. To jsme si ovšem nemohli nechat líbit a tak se strhla rvačka. Během chvíle byly ženský pryč a hosté utíkali ven na ulici. Poté co jsme se s nimi vypořádali a rychlostně odcházeli pryč, se mi ještě povedlo chmátnout do kasy a odnést si peníze asi tak v hodnotě 200 syrských liber, za což bylo další slušný pití. Vyběhli jsme ven, ale nějak se nám nechtělo jít do tábora, a tak jsme se porozhlíželi v okolí po nějakém podobném podniku. Najednou jsme zaslechli tichou hudbu a tak jsme se rozhodli, že to prozkoumáme. Došli jsme k jednomu baráku, kde bylo nad vchodem napsáno „Officers only“. Na to jsme však nehleděli a šli jsme tam. Nejdříve jsme ale museli sejít chody dolů a za závěsem byla místnost, odkud vycházela hudba. Podél schodů bylo zábradlí a tak jsem si na něj sedl a sklouzl se až dolu. Ovšem dole jsem

²³⁰ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 29

²³¹ Tamtéž, s. 33

narazil tak prudce, že jsem neudržel rovnováhu a proletěl jsem závěsem rovnou k prvnímu stolu v té místnosti. Kluci pochopitelně běželi za mnou. Když jsem se podíval nahoru, kdo to u toho stolu je, okamžitě jsem ustrnul... Koukal jsem se do očí našemu veliteli roty šktp. Zástěrovi. Ten po prvotním úžasu ze sebe rozhořčeně vydal „Okamžitě vypadněte!“. Samozřejmě jsme neodmlouvali a ihned běželi ven. Po této příhodě jsme se už konečně vydali do tábora. Potrestáni jsme naštěstí nebyli, asi z toho důvodu, že jsme se měli brzy přesunout do Tobruku“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)²³²

Další velkou skupinou, která přišla k československé jednotce, se stali židovští uprchlíci a zároveň trosečníci z potopené lodě Patria. Tato skupina se stala poslední větší skupinou dobrovolníků, kteří se dostali z okupovaného Československa a přidali se k československé armádě na Středním východě. Noví vojáci, kteří neprošli vojnu v předválečné době, odešli do výcvikového střediska v Agami u egyptského přístavu Alexandrie. Důstojníci a ti, kteří vojnu měli za sebou, byli v srpnu okamžitě posláni za praporem do Aleppa. Do československé armády bylo tak zařazeno 85 lidí, z toho 14 důstojníků a 71 poddůstojníků, vojáků a nováčků.²³³

7.9 Jednotvárná služba a velký útěk

Postupem času se pro Čechoslováky stávala jejich strážní a obranná služba stereotypní a nudnou. Každý den museli v těžkých klimatických podmínkách vykonávat pouze dozorovou službu a neměli tak žádnou příležitost k tomu, kvůli čemu vstoupili do československé zahraniční armády. Tímto důvodem byla bojová činnost na frontě proti Němcům a Italům. K rozptýlení a zahnání negativních myšlenek sloužily vojákům krátké dovolené. Vojáci si tak mohli vyjet do okolí nebo navštívit větší významná města jako byl Damašek či přístav Beyrúth. Někteří jezdili po památkách, někteří navštěvovali proslulá náboženská místa a jiní si pro změnu užívali v městských barech a nevěstincích. Z těchto případů se později vytvořilo mnoho dobrodružných a zábavných historek.

„V Allepu, kde jsme měli jeden čas velitelství praporu, tam byl velký bordel, kterému vévodila madame Lola. Tam bylo vidět takovou pravou demokracii. Do osmi hodin do večera to mělo

---

²³² Soukromý archiv autora

²³³ Viz Klapálek, s. 71

*k dispozici mužstvo a od osmi to měli k dispozici důstojníci. Tak jsme říkali No to je demokracie...*²³⁴

brigádní generál Josef Hercz (11. 8. 1917 - † 9. 12. 2010)*²³⁵

*„Jak z nás cítili pivo, protože my jsme chlastali pivo a byli pořád nalití. Tak říkali, že to bude dlouho trvat, tak chtěli příplatek.“*²³⁶

plukovník Josef Mládek (23. 7. 1919 - † 10. 9. 2002)*²³⁷

„Dostali jsme s kamarádem Najmanem vycházku, ale jen od velitele roje. Chtěli jsme se v Aleppu pobavit, v první hospodě jsme vypili flašku a hned na ulici jsme padli do rukou anglických MP. Ty nás sebrali. Já šel napřed, kamarád za mnou, on uměl trochu anglicky, a tak mi říká: ‚Hele, ty parchanti nám hrozně nadávají.‘ To bylo samý fucking, fucking. Tak jsem se zastavil, empík se mnou trhl, tak jsem ho pováil, ale v tu ránu jsem dostal ránu a oba nás pěkně zmasakrovali. Pak nás odtáhli na citadelu, kde měli posádku, a drželi nás tam až do rána. Ráno telefonovali do Aleppa, ať si pro nás přijedou. Tak pro nás přijeli. Štábní kapitán doktor Firth nás tam prohlížel. Kamarád měl utržené ucho, já otřes mozku. To už byl ale druhý případ, kdy anglická MP zmasakrovala naše kluky. Dostalo se to ven a příslušníci roty doprovodných zbraní (asi deset jich bylo) pod vedením rotmistra Hostáška si udělali výlet do Aleppa. Vybrali si hospodu, a když si dodali kuráž, tak šli do toho. A takhle jsem to slyšel vypravovat – Hostášek rozbil mramorový

---

²³⁴ Vlastenci zapadlí u Tobruku, 2004

²³⁵ Pozn.: Kvůli svému židovskému původu byl Josef Hercz i jeho rodina postupně utiskován nově vzniklými úřady ve Slovenském štátu. Proto se rozhodl, že emigruje a přihlásí se do československé zahraniční armády. Během strastiplné cesty do Palestiny zažil i potopení říčního parníku a byl jedním z dobrovolníků, kteří ztroskotance svou odvahou zachránili. Když se dostal na Střední východ vstoupil stejně jako jeho bratr k československé jednotce a zúčastnil se všech bojů na Středním východě. Poté se s jednotkou přeplavil do Velké Británie, kde byl zařazen k Československé samostatné obrněné brigádě. S touto jednotkou osvobozoval do konce války francouzský přístav Dunkerque. Poté pracoval jako lékař až do důchodu. Po pádu komunismu se stal místopředsedou Československé obce legionářské, byl povýšen do hodnosti brigádního generála a prezidentem Václavem Klausem mu byl udělen Řád T. G. Masaryka.

²³⁶ Vlastenci zapadlí u Tobruku, 2004

²³⁷ Pozn.: V roce 1939 emigroval do Polska také Josef Mládek, který byl 2. září odveden k československé zahraniční armádě na československém konzulátu v Krakově. S ostatními Čechoslováky se po začátku druhé světové války dostal do sovětské internace, kde zůstal několik měsíců. Poté se mohl přesunout na Střední východ, kde vstoupil do československého pěšího praporu pod velením plukovníka Karla Klapálka. S touto jednotkou se zúčastnil všech bojů na Středním východě. Po ukončení války v Africe se s jednotkou přeplavil na lodi Mauretania do Velké Británie a byl zařazen k nově vzniklé Československé samostatné obrněné brigádě pod velením brigádního generála Aloise Lišky. Dále se po ukončení války vrátil do vlasti, kde však byl v době komunistické vlády perzekvován a mohl zastávat pouze dělnické funkce.

stolek a každý si vzal kus do ruky. Majitel hospody, Arab, vyběhl ven a řval: ‚Policie! Policie!‘ Vběhli tam tři empíci, ale oni na ně čekali už u dveří a srovnali je. MP volali o posily, přijela další auta, a to už se do toho zapojili Australani, kteří tam také seděli a kteří s nimi také měli nevyřízené účty. Naši kluci jim je tedy přehráli a zdrhli. Druhý den byl nástup roty doprovodných zbraní a vyšetřovalo se, kdo se toho masakru účastnil. Plukovník Klapálek, který se právě vrátil z citadely, říkal: ‚To nejsou kasárna MP – to je lazaret. Vystupte, kdo jste se toho zúčastnil.‘ Tak se všichni přihlásili – dostali týden bez vycházek a bez žoldu. Pro australskou jednotku se to stalo legendou. Pověst těch, kteří zlikvidovali anglické MP, nás pak předešla, ovšem už značně přikrášlená, až do Anglie. Pro nás to mělo pozitivní důsledek ten, že byla utvořena i naše česká MP, a pak si každá hlídka pacifikovala vždycky svoje vojáky.“

plukovník Josef Polívka (* 10. 4. 1921)²³⁸

I přes tyto výsady vojáci stále mysleli na boj a nedokázali se smířit s tím, že dělají strážní službu v zázemí. Zatímco vojáci lamentovali nad vlastní situací a praporem se šířily různé „zaručené“ zprávy o přesunech či případných bojích, československé ministerstvo národní obrany v Londýně začalo jednat. Cílem bylo, aby se československá jednotka ze Středního východu stáhla do Velké Británie a posílila dosavadní neúplnou pěší brigádu. Proto dne 11. srpna 1941 přišla na Československou vojenskou misi v Jeruzalémě depeše, která dávala za úkol generálu Gakovi, aby začal jednat s britským velením v Káhiře o přesunu jednotky do Velké Británie. Žádost byla okomentována slovy, že československá brigáda nacházející se v Anglii má nedostatečné počty a zároveň 11. Československý pěší prapor – Východní je natolik malá jednotka bez možnosti doplňování, že není možné její bojové nasazení.

Vedoucí Československé vojenské mise v Jeruzalémě generál Gak proto dne 16. srpna tlumočil žádost na britském velení v Káhiře. Již 2. září britské velení odpovědělo zamítavě. Odůvodnění se opíralo o nedostatek lodí pro bezpečný transport jednotky a také o fakt, že britské velení tuto jednotku považovalo za plně bojeschopnou a počítalo s ní do akce.²³⁹ Československý prapor prozatím zůstal na svém místě. Jelikož se deprese vojáků zvětšovala, došlo k radikálnímu kroku, který podniklo na čtyřadvacet vojáků. Dne 20. září pod velením rotmistra Krymláka odcizili v Aleppu třítunové nákladní auto Chevrolet a dezertovali od praporu.²⁴⁰ Dosud se takováto masová dezerce

---

²³⁸ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Polívkou, 05.08.2003

²³⁹ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.340-341

²⁴⁰ Tamtéž, s. 338

v československé jednotce nekonala. Ovšem opět se nejednalo o pravou dezerci. Uprchlíci, kteří většinou přišli ze SSSR, se chtěli vrátit zpět a zde bojovat proti Němcům. Domnívali se, že v Sovětském svazu vzniká nová československá jednotka pod velením plk. Ludvíka Svobody a právě její řady chtěli rozšířit. Proto se na tento útěk pečlivě připravili. Předtím než odcizili nákladní automobil, přinesli zásoby konzerv a pohonných hmot. Poté se všichni vydali směr Sovětský svaz. Dezertéři se dostali přes řeku Eufrat, iráckou poušť el-Džesire, řeku Tigris, a poté přes Zagroské hory v Kurdistánu do severního Íránu, kde už operovaly sovětské jednotky.²⁴¹

Ihned po příjezdu se hlásili u sovětských úřadů s požadavkem, že chtějí povolení k pobytu v SSSR a vstupu do československé jednotky. Sovětské úřady zajistily ubytování v kasárnách a civilní ošacení. Čechoslováci prozatím museli nečinně přihlížet. Doba čekání na závazné rozhodnutí se neustále prodlužovala, a tak dezertéři začali pomalu přemýšlet o návratu ke své jednotce na Středním východě. Začátkem prosince 1941 sovětské úřady Čechoslováky odmítly a osmnáct z nich předaly československému přidělení v Teheráně majoru Stojovi. V lednu roku 1942 se tito Čechoslováci dostali zpět k jednotce do výcvikového střediska v Agami a byli předáni československému polnímu soudu zřízenému koncem října 1941. V březnu roku 1942 začalo soudní přelíčení, v kterém bylo osmnáct dezertérů odsouzeno k trestu žaláře od 8 do 12 měsíců, ke ztrátě hodnosti a vyznamenání. Všichni odsouzení si poté podali žádost o milost k prezidentu Benešovi, který 25. června udělil všem odsouzeným amnestii.²⁴² Prezidentovo odůvodnění se opíralo o skutečnost, že smýšlení vojáků bylo bojovat a ne ukrýt se před bojem. Postih je ovšem neminul. Největším trestem byla neúčast v bojích o obleženou pevnost Tobruk. Paradoxně tak byli nejvíce potrestáni tím, že opět nemohli bojovat.

---

²⁴¹ Toman Brod, *Tobrucké křesy*, Praha, 2008, s. 107

²⁴² Tamtéž, s. 107-108

„Nikdo se jim neposmíval. Když jsem brigádýrovi vysvětlil motiv jejich útěku, díval se na to kupodivu shovívavě, nechci říci, že to schvaloval, ale chápal. Ovšem byli souzeni a trest, nebo aspoň část trestu, si odpykali. Dobrým plněním služby se rychle rehabilitovali, takže jim později mohly být vráceny i hodnosti.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²⁴³

Mezi dezertéry patřili tito vojáci:

rotmistři: Václav Krymlák, Josef Hostášek

rotný Vašina

četař Panuška,

svobodníci: Grochol, Novák, Lichý, Hejl, Tesař

vojíni: Zvára, Hovorka, Hrkal, Karašínský, Koláček, Janča, Kukulj, Prokop, Puček, Skála, Sopko, Sýkora, Helenský, Karel a Žurek.

Ze sovětského svazu se v roce 1942 vrátilo osmnáct mužů, další vojáci Hejl, Panuška, Tesař, Helenský, Karel a Žurka sovětské úřady československému přidělení nepředaly. Od té chvíle je většina jejich osudů nejasná.²⁴⁴

Vojín Max Helenský podlehl nemoci dne 16. května 1943 ve městě Tabríz na severu Íránu.²⁴⁵ Karel Hrkal (* 3. 9. 1921) je posledním žijícím účastníkem tohoto útěku do Sovětského svazu. Po ukončení akcí československé jednotky na Středním východě se společně s dalšími vojáky přeplavil do Anglie, kde se stal členem Československé samostatné obrněné brigády, s kterou se později zúčastnil bojů o francouzský přístav Dunkerque. Nyní žije se svou rodinou v kanadském městě Toronto.

7.10 Tobrucká fronta

Dne 30. srpna 1941 navštívil v Aleppu československou jednotku nový vrchní velitel spojeneckých vojsk generál Sir Claude J. E. Auchinleck, který vystřídal

---

²⁴³ Viz Klapálek, s. 71-72

²⁴⁴ Viz Brod, s. 106

²⁴⁵ Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války, VHA Praha

dosavadního velitele generála Wavella.²⁴⁶ Po slavnostním nástupu čestné jednotky a zdvořilostních frázích došlo mezi generálem Auchinleckem a plukovníkem Klapálkem k rozpravě o budoucnosti československého praporu. Při této rozmluvě generál Auchinleck vyzdvihl schopnosti a ukázněnost československého vojáka a položil Klapálkovi závažnou otázku. Jednotka se mohla přesunout na strážní službu na ostrov Kypr nebo do obklíčeného lybijského přístavu Tobruk.

„Přes všechny zkušenosti s naší misí jsem i v této chvíli zůstal loajálním podřízeným a upozornil jsem generála, že mám představené v Jeruzalémě. 'Dobře! A váš osobní názor?'

Řekl jsem bez rozmýšlení: 'Na Kypru se přece nebojuje, co bychom tam dělali?'

„All right!“ usmál se a tím skončil tuto rozmluvu“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²⁴⁷

Zpráva o této rozmluvě se okamžitě roznesla po celém praporu a pochopitelně vyvolala veliké nadšení, že končí jednotvárná strážní služba a jednotka se konečně dostane na frontu. Dokud však rozkaz nebyl oficiální, stávalo se, že mezi vojáky se vyskytovaly i „zaručené“ zprávy o přesunu do Habeše nebo Singapuru. Všechny tyto klamné informace byly brzy vyvráceny, neboť už dne 7. října 1941 začaly jednotky 18. australské brigády střídat jednotlivé československé roty na syrských hranicích. Do 10. října se poté veškeré československé jednotky soustředily do sídla velitelství praporu v Aleppu.²⁴⁸

V tu dobu se z jednotky vyčlenil zvláštní tzv. Ubytovací oddíl, kterému velel zástupce velitele praporu pplk. Karel Štřelka. Tento oddíl měl za úkol se seznámit a připravit ubytovací podmínky v Tobruku pro československý prapor. Ubytovací oddíl v počtu 6 důstojníků a 23 vojáků dne 12. října nastoupil v alexandrijském přístavu na britský torpédoborec Hero. V obleženém Tobruku skupina začala přebírat válečný materiál a ubytovací prostor pro nově příchozí jednotku.²⁴⁹

Když Ubytovací oddíl připravoval podmínky pro příjezd československého

---

²⁴⁶ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 326

²⁴⁷ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 74

²⁴⁸ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s. 341

²⁴⁹ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 49

praporu, tak se v syrském Aleppu odstraňovaly poslední nedostatky. Dne 14. října se prapor vyrazil po železnici přes města Hama a Homs do Rayaku. Odtud se prapor přesunul vozidly přes Bejrút a Haifu do tranzitního tábora v Ez Zibu, který se nalézal nedaleko palestinské Haify.²⁵⁰

„Ve velkých skladištích tábora jsme vyměňovali lehkou tropickou výstroj za battledressy a odevzdávali jsme moskytové sítě. Z osobních věcí jsme směli vzít jen tolik, kolik se vešlo do lodního pytle. Co přebývalo, odváželo se do Jeruzaléma do úschovy“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²⁵¹

Vojáci tak museli v táboře zanechat veškerou tropickou výstroj, kterou používali po celou dobu své strážní služby v Sýrii. Místo toho byli kompletně vybaveni výstrojí britského vojáka, který jde na frontu. Kromě battledressů vojáci dostali i ocelovou přilbu, opasek s řemením, nábojové závěsné sumky a další výstrojové součástky. V rámci bojové výstroje byla například i plynová maska, kterou každý voják musel vlastnit, neboť Britové nezapomněli na německé plynové útoky během první světové války u belgického města Ypres.

„Britové velmi dbali na to, aby každý měl plynovou masku a uměl s ní zacházet. Mě to připadalo zbytečný a jen mi to překáželo, takže jsem svou masku ihned po vylodění v Tobruku zahodil. Tam čas na dohlížení předepsané výstroje nebyl...“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)²⁵²

Během přestrojování v táboře v Ez Zibu navštívil jednotku velitel československé vojenské mise v Jeruzalémě generál Gak, který zhlédl vojenskou přehlídku jednotky a poté oznámil důstojnickému sboru oficiální rozkaz britských válečných úřadů. Projev k jednotce měl i její velitel plukovník Klapálek.

„Chtěl bych, abyste tak chlapsky, jak v těch battledressech vypadáte, také cítili a jednali!“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)²⁵³

---

²⁵⁰ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 118

²⁵¹ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 66.

²⁵² Osobní vzpomínky plukovníka Stanislava Hněličky.

²⁵³ Viz Klapálek, s. 75.

Následně jednotka dne 16. října nastoupila k dalšímu přesunu, který měl za cíl opět Afriku. Finální stanice byla el-Amiriye poblíž Alexandrie. Zde se jednotka rozrostla o další posily, které přišly z Československého výcvikového střediska – Východního, jež se nalézalo v Agami. Dne 21. října se nákladními auty jednotka přesunula do alexandrijského přístavu, kde se měla nalodit na dva torpédoborce.²⁵⁴

---

²⁵⁴ Viz Brod, s. 120.

8. Pouštní pevnost Tobruk

Dlouho očekávaná událost se stala skutečností. Československý pěší prapor 11 – Východní je konečně poslán do ostré akce proti nepříteli. Po příjezdu kolony nákladních aut do válečného přístavu se jednotka rozdělila na dvě skupiny čítající něco přes 300 mužů. Skupina A se nalodila na torpédoborec Napier a skupina B na torpédoborec Healthy.²⁵⁵ Každý voják si musel sundat vojenské boty a vzít si z preventivních důvodů smeknutí se na palubě a nebo přílišného zvuku přezůvky gumové. Dále každý voják obdržel záchranný pás, který musel mít po celou dobu plavby na sobě. Společně s těmito torpédoborci plul do Tobruku i další torpédoborec s anglickou jednotkou. Jako doprovod sloužil menší křižník a hlídkový bojový letoun.²⁵⁶

Z důvodů nebezpečí, které představovaly převážně německé ponorky nebo letecké útoky, torpédoborce neustále měnily kurz, aby se nestaly snadnou kořistí německých torpéd. Naštěstí se po celou dobu plavby tento menší námořní konvoj nesetkal s žádnou ponorkou, ale zato byl terčem leteckého útoku. Tento útok provedl italský letoun, který shodil na konvoj čtyři pumy. Naštěstí minul konvoj asi o kilometr.²⁵⁷

Po jedenácté hodině večer konvoj úspěšně dorazil do přístavu. Nově příchozí vojáky už z dálky přivítalo dunění a záblesky z dělostřelecké palby. Přístav byl v té době každodenně bombardován a ostřelován dalekonosnými děly. Drtivá většina obyvatelstva se ještě před obklíčením Tobruku rozprchla a z města se staly trosky. Chaos byl i v přístavních docích, kde z vody trčely části již dříve potopených lodí. Konvoj se tedy musel nejprve obrátit vyhnout nebezpečným vrakům a poté mohlo dojít k vyloďování nově příchozích jednotek, které vystřídaly australské vojáky. Vše probíhalo v zatemnění a co nejrychleji. Přístav byl totiž v té době bombardován a ostřelován výše zmíněnými dalekonosnými děly.

---

²⁵⁵ Jindřich Marek, *Tobrucký deník*, Cheb, 2008, s. 50

²⁵⁶ Toman Brod, *Tobrucké krysy*, Praha, 2008, s. 120

²⁵⁷ Viz Marek, s. 12

„Tobrucký záliv byl plný vraků a nesplavný. Angličtí a australští ženisté to upravili tak, že mezi těmi vraky, které měly třeba část paluby nad vodou, udělali přístaviště a propojili je můstky na břeh“²⁵⁸

podplukovník Jan Koukol (* 26. 12. 1912)²⁵⁹

Italská dalekonosná děla australští vojáci nazývali Derna Dick a Bardia Bill. Názvy vznikly podle toho, ze kterého směru tato děla pálila na město a přístav.²⁶⁰ Děla francouzského původu měla ráži 15,5cm, daleký dostřel a velkou ničivou sílu.²⁶¹ Přesto neplnila svůj úkol neomylně. Chyba nebyla v samotném dělu, ale v jeho nábojích. O nespolehlivosti nábojů píše i zápis ve válečném deníku praporu z 22. října 1941. Českoslovenští vojáci jsou seznámeni australským důstojníkem o tom, že průměrně přes padesát procent vystřelených nábojů z děl v Bardii nebo Derny nevybuchuje, přičemž dodávají, že tyto náboje jsou Škoda Works.²⁶²

Ihned po vyloštění se vojáci museli přesunout do bezpečnější části přístavu na stanoviště, kde čekaly nákladní automobily. Mezitím museli obtěžkáni výstrojí a výzbrojí ujít téměř hodinovou cestu. Teprve pak po rychlém naskákání do nákladních automobilů se jednotka přesunula do Fort Airente, kde měla sídlo divizní záloha. Zde na Čechoslováky čekal ubytovací oddíl, který tu už několik dní připravoval podmínky pro příjezd celé jednotky.²⁶³ Již druhý den dostal prapor rozkaz k obsazení obranných pozic. Československý pěší prapor 11 – Východní nyní spadl pod polskou brigádu „*Samodzielna Brigada Strzelców Karpackich*“, které velel generál Stanislaw Kopański. Prapor měl vystřídat britský prapor „*The Durham Light Infantry*“ a část polského hulánského pluku v západním úseku obranného perimetru. Střídání jednotek mělo podle

---

²⁵⁸ Tobruk, 2009, disk 2 – bonusy

²⁵⁹ Pozn.: Dne 25. srpna roku 1939 byl k československé zahraniční armádě v Polsku pod velením podplukovníka Ludvíka Svobody odvelen i Jan Koukol. S touto jednotkou se po napadení Polska dostal do sovětské internace a posléze na Střední východ do Palestiny, kde se připojil k československému pěšímu praporu. S touto slavnou jednotkou prodělal mnoho bojů na celém Středním východě. Po ukončení války v Africe v roce 1943 byl přesunut společně s ostatními do Velké Británie, kde se zařadil do Československé samostatné obrněné brigády a posléze osvobozoval až do konce války francouzský přístav Dunkerque.

²⁶⁰ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 77.

²⁶¹ <http://forum.axishistory.com/viewtopic.php?f=70&t=169470>

²⁶² Viz Marek, s.15.

²⁶³ Viz Brod, s. 122

rozkazu generála Kopaňského být dokončeno do 31. října 1941.²⁶⁴

Po prvotním prozkoumání terénu začala jednotka postupně přebírat jednotlivá postavení. Jako první se měla přesunout 23. října do bojových postavení 1. a 4. rota s minometnou četou. Další den mělo následovat velitelství praporu, RDZ, 2. a 3. rota.²⁶⁵ Obranný perimetr se nacházel po obou stranách výpadové silnice na Dernu a měřil necelých 6 kilometrů. Obrana byla tvořena 13 betonovými pevnůstkami.²⁶⁶ Všechny byly označeny písmenem S a čísly od 15 až 31. Nejdůležitější byla S 19 u výpadové silnice na Dernu. Tuto pevnůstku vojáci pokřtili na „Honzu“. Později se úsek praporu rozšířil na 31 pevnůstek a ještě později byly obsazeny i pevnůstky R1 až R 15.²⁶⁷

„Sloužil jsem u 3. roty, které velel štábní kapitán Borský, u třetí čety, jejímž velitelem byl poručík Klein. Naše pevnost měla označení S 19, pojmenovali jsme si ji ale po svém – říkali jsme jí Honza, a tak je také pod tímto jménem většinou uváděna. Pevnost byla zabudována do skály, střílny měla z betonu. Po Medauru to byla druhá nejsilnější a největší pevnost v obranném perimetru.“

brigádní generál Josef Hercz (* 11. 8. 1917 - † 9. 12. 2010)²⁶⁸

Rozmístění rot Československého pěšího praporu 11 – Východního

1. rota – Dva až tři kilometry za „Red Line“. Velitel – škpt. František Zástěra
2. rota – zaujala nejjižnější úsek. Velitel – kpt. Jan Stanislav Svoboda

S 15 (Anton), S 17 (Alfons), S 35, S37, S 39, S 41, S 43, S 45.

3. rota – rozmístěna podél silnice. Velitel – škpt. gšt. Josef Bernas

S 19 (Honza), S 14 (Horák), S21 (Hulín), S 16 (Hostýn), S 23 (Hradec),
S 25 (Hora)

4. rota – rozmístěna na severním křídle perimetru. Velitel – kpt. Jan Podhajský

---

²⁶⁴ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.344

²⁶⁵ Viz Marek, s. 51

²⁶⁶ Viz Brod, Čejka s. 344

²⁶⁷ Viz Klapálek, s. 80.

²⁶⁸ Jan Vondráček, Josef Hercz, Mudr. Josef Hercz legionář a lékař, Praha, 2008, s.23-24.

S 27 (Kost), S 29/3 (Kaluz), S 29/4 (Karel), S 31/4 (Kasa), S 31/5 (Kape), S 3

Rota doprovodných zbraní – Velitel mjt. Gšt. Bohumír Kobliha

velitelství praporu – Několik kilometrů za obranným perimetrem.²⁶⁹

Celé obranné pásmo přístavu Tobruk se skládalo ze stovek menších či větších betonových pevnůstek. Většinou betonových, ale také přírodně vytvořených jeskyní či zákrytů ve skále. Pásmo se táhlo po celém obvodu přístavu o délce několika desítek kilometrů. V některých betonových pevnůstkách se mohlo ukrýt i několik desítek vojáků. Podobným bylo stanoviště S 19 (Honza), které se nalézalo v československých rukou. Obranné body spojovala síť zákopů, z nichž některé byly vyztuženy betonem či pytlí s pískem. Perimetr doplňovaly také dělostřelecké baterie, pozorovatelný a kulometná hnízda, která se nazývala tzv. sangary. Hnízda byla chráněna valem z kamení a pytlí s pískem. Dále směrem k nepříteli se nalézal systém ostnatých drátů a poté minových polí. Ta byla zvláště nebezpečná, protože se během přelévání znepřátelených vojsk ze systému minových polí stal chaos. Důsledkem toho bylo, že se v tomto úseku africké fronty nalézaly miny Italů, Němců, Britů, Poláků, Australanů a nově i Čechoslováků. Za těmito obrannými prvky byla tzv. země nikoho – No-man's land. Celý tento perimetr, který byl první obrannou linií spojeneckých vojsk, se nazýval „Red Line“. Za touto linií pak následovalo druhé záchytné pásmo „Blue Line“, které bylo také vybaveno systémem pevnůstek a dalších opěrných bodů.

Československý prapor vlastnil původně výzbroj s 551 puškami, 84 těžkými a lehkými kulomety (například Bren, Vickers, Hotchkiss, Schwarzlose, Spandau, Fiat a jiné), 34 samopaly, 27 minomety a granátomety, 30 protitankovými puškami, 6 brencarriery a 44 bojovými a transportními vozy.²⁷⁰ Výzbroj jednotky a jejích jednotlivých pevnůstek se postupně obměňovala a doplňovala. Čechoslováci však nepoužívali jen své dosavadní zbraně, ale posléze i italské a německé, a také munici, o kterou nebyla nouze. Velkou zásluhu, na výrazném zvýšení palebné síly československých vojáků měly československé opravárenské dílny, které se později staly uznávaným pojmem u všech obránců Tobruku.

---

²⁶⁹ Viz Marek, s. 88, 199 – 206.

²⁷⁰ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 329.

Hlavními nepřáteli se pro Čechoslováky stala uskupení italských divízi Brescia a Trento, které byly doplněny německými jednotkami. Právě německé jednotky se projevíly jako nejuživější útočníci, avšak tento fakt neznamena, že by Italové pristupovali ke svému úkolu nějak vlašně. Nepřátelské bojové útvarý měly velkou výhodu oproti spojeneckým obráncům, kterou jim zajišťoval okolní terén. Z nejvýznamnějších bodů, o které se nepřátelé opíraly, je třeba zmínit zejména pahorky Twin Pimples, White Rock, kóta 69 a White Knoll.²⁷¹ Díky těmto vyvýšeným místům byly československé opěrné body velice dobře vidět, a nepřítel tak mohl lépe pozorovat činnost obránců a soustavně ji narušovat kulometnou, minometnou či dělostřeleckou palbou. Obránci nebyli vystavováni pouze pozemním atakům, nýbrž i německá a italská letadla několikrát zaútočila přímo na československé obranné pozice. Hlavním úkolem československých obránců západního úseku tobrucké fronty bylo zamezení přístupu a prolomení perimetru na výpadové silnici do Derna tzv. Derna road.

Stav velení Československého pěšího praporu 11 – Východního v listopadu 1941

Tobruk

Velitel praporu	pplk. Karel Klapálek
Zástupce velitele	pplk. Karel Střelka
1. pobočník	kpt. Alois Hak
2. pobočník	por. Jindřich Karpeles
Šéflékař	kpt. Dr. Leopold Fürth
Zpravodajský důstojník	por. Vladimír Pšenčík
Vedoucí propagace	por. Jan Vacek
Hospodářský důstojník	por. Karel Mathes
Čs. styčný důstojník	por. Eduard de Lorme - Lobkowitz
Britský styčný důstojník	cpt. M. B. Rowton

---

²⁷¹ Viz Brod, Čejka, s. 344

Záloha velitelství	npor. Ivo Pazderka
	npor. Ctirad Šindelka
Velitel 1. roty	škpt. František Zástěra
Zástupce velitele	npor. Karel Tržil
Velitel 1. čety	npor. Karel Štěpán
Velitel 2. čety	npor. Hubert Stein
Velitel 3. čety	npor. Miloslav Slíva
Velitel 2. roty	kpt. Jan Svoboda
Zástupce velitele	npor. Karel Brauchbar
Velitel 1. čety	npor. Josef Vašica
Velitel 2. čety	npor. Robert Jandl
Velitel 3. čety	npor. Bohumír Krézek
Velitel 3. roty	škpt. Josef Borský
Zástupce velitele	kpt. Jaroslav Selner
Velitel 1. čety	npor. Jaroslav Štětka
Velitel 2. čety	npor. Ladislav Snídal
Velitel 3. čety	por. Arnošt Klein
Velitel 4. roty	kpt. Jan Podhajský

Zástupce velitele	npor. Josef Kholi
Velitel 1. čety	npor. Josef Troszok
Velitel 2. čety	npor. Miloslav Krejčířek
Velitel 3. čety	por. Vilém Kauders
Velitel roty doprovodných zbraní	mjr. Bohumír Kobliha
Velitel spojovací čety	por. Emil Konopásek
Velitel čety KOPL	ppor. Stanislav Kraus
Velitel minometné čety	npor. Antonín Vrchotka
Velitel zákopnické čety	npor. Ladislav Jilma
Velitel dopravní čety	kpt. Dalibor Kalík
Velitel čety brencarrierů	npor. Jaromír Daněk
Velitel dílenské čety	npor. Emil Grünhut ²⁷²
Technický důstojník	por. Antonín Pacovský
Velitel protitankové jednotky	ppor. Miroslav Kupka ²⁷³

8.1 Život tobruckých kryš

Čechoslováci se po svém příjezdu a převzetí určených úseků museli pomalu sžít s okolím a drsnými podmínkami pouštní fronty. Zároveň se stali dalšími vojáky, kteří rozšířili slavnou skupinu tzv. Pouštních kryš či Tobruckých kryš. Toto označení vzniklo, když se při Romellově ofenzivě Australané uchytili v Tobruku a úspěšně ho ubránili. Němci neútočili pouze konvenčními zbraněmi, ale využívali také svou propracovanou propagandu, jež však na tobrucké obránce měla zcela opačný vliv, než by

---

²⁷² Viz Brod, s. 218 – 219.

²⁷³ Viz Marek, s. 195- 209

si německá strana přála. Hlavním symbolem této propagandy se stal anglický kolaborant Wiliam Joyce, který přes rádiové vysílání volal „Get out, you bloody rats! – (Zmizte, vy krvavé krysy). Tobručtí obránci ho proto přejmenovali na Lord Haf Haf.²⁷⁴ Štěkání bylo totiž to jediné, co dokázal.²⁷⁵

Kromě neustálého pozorování, kulometného ostřelování a minometných či dělostřeleckých případů se museli Čechoslováci vypořádat i s dalšími nepříjemnostmi. Jedním z hlavních problémů byl nedostatek životadárné vody. Příděly byly silně omezeny a voják si musel s dodanou vodou vystačit pro veškeré lidské potřeby.

„Naháč se postavil do plechové krabice odříznuté z plechovky od benzinu a druhý na něho pomalu lil ušetřenou vodu. Byla to primitivní sprcha. Koupající si po těle roztíral vodu tak opatrně, aby stékala do plechovky zpátky, neboť pak si oba vyměnili úlohy.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)²⁷⁶

„Ten Tobruk nebyl vůbec nic krásného, my jsme se nemohli koupat, my jsme se nemohli mýt. Oni nám dávali jednou za dva měsíce mýdlo na mořskou vodu, abychom se v moři mohli mydlit. To není ono, akorát je to hladký, ale žádnou pěnu to nedělá.“

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)²⁷⁷

Zásobování vodou se provádělo vždy večer za tmy, kdy nepřátelská pozorovací stanoviště měla větší problém sledovat činnost na československé straně. Přesto fašisté

---

²⁷⁴ Pavel a Zdeněk Hrabčovi, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006, s. 138

²⁷⁵ **Wiliam Joyce**

Narozen 24. dubna 1906 v New Yorku. V dětství se s rodinou přestěhoval do Irska, odkud pak jako mladiství odešel do Anglie. Během mládí vynikal v plavání, šermu a boxu. Od dvacátých let se postupně stal sympatizantem fašismu a začal se aktivně podílet na fašistickém úsilí v Anglii. V roce 1939 několik dnů před začátkem druhé světové války se společně se svou rodinou rozhodl k útěku do Německa. Zde se brzy stal rozhlasovým komentátorem, který šířil Evropou po celou dobu války nacistickou propagandu. V září roku 1944 byl vyznamenán válečným křížem za zásluhy I. třídy s dekretem podepsaným Adolfem Hitlerem. V závěrečné fázi války se Joyce trpící depresi a alkoholismem přesunul z Berlína do Hamburku. Po válce byl odhalen a převezen do vězení v Anglii. Dne 3. ledna 1946 byl oběšen ve vězení Wandsworth. Až do samého konce svého života se nepřiznal ke svým činům a zůstal stále horlivým nacistou.²⁷⁵ Poslední jeho rozhlasové vysílání zaznělo dne 30. dubna 1945. Vyzdvihoval v něm Německo jako jednotné a silné uskupení, které bojuje proti Rusku, podle jeho projevu byl William Joyce nejspíše pod silným vlivem alkoholu.²⁷⁵

²⁷⁶ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání, s. 79

²⁷⁷ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Krobem, 22.08.2004

namátkově ostřelovali zásobovací trasy, někdy i úspěšně. Staly se i případy, kdy zásobovací vůz najel na minu a pro osádku vozu měl tento střet tragické následky. Později vojáci vymysleli způsob, jakým lze zmírnit výbuch miny. Tím bylo položení pytlů s pískem na podlahu vozidla.²⁷⁸

"První, co nám nováčkům řekli, bylo: dávejte si pod sebe pytel písku, jsou tu všude miny! Jednou jsem musel něco vyřídit, jel jsem autem, jenže jsem zabloudil. Vjel jsem do minového pole, ozval se výbuch a celý zadek auta to utrhlo, zůstala jenom kabina. Tehdy jsem se znovu narodil."

plukovník Imrich Lom (* 1918 - † 2003)²⁷⁹

Byl jsem v zásobovacím oddělení. Dostali jsme tu krásnou věc, že jsme zásobovali v noci frontu. V noci se projíždělo autem minovým polem, dva lidi šli před autem a nohama hledali hřebíčky, které vyznačovaly cestu toho auta. Takže chlap jde s autem, hledá hřebíky a vždy ujede deset metrů, ukáže a auto popojede.

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)²⁸⁰

V souvislosti s nedostatkem vody si vojáci museli zvyknout na tzv. tobrucký čaj, který byl z mořské vody. Ačkoliv mnozí vojáci deklarovali, že tento čaj pít nebudou, nakonec si Čechoslováci zvykli. Hlavní zásobárnou vody se stalo jedno z vádí, z kterého Angličané čerpadly vytahovali vodu na povrch.²⁸¹ Ostatní zásobárny a jejich transportní zařízení během doby obléhání fašistické systematicky narušovali a snažili se je plně vyřadit z provozu. Jediný tento vodní zdroj nechali v pořádku.

„Čerpadla totiž tlačila vodu jako v míru i na jejich stranu fronty. A my jsme zase nemohli dost dobře odříznout je od tohoto jediného vodního zdroje, protože pak by čerpadla snadno zničili a tím by byla zůstala bez vody i pevnost. Zachovával se jakýsi státu quo.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)

„Angličané tam přitáhli stroje na filtrování mořské vody, takže jsme měli vody dost, ovšem to byla hrůza, než si na to člověk zvykne. Sůl je tam pořád cítit, voda je sice nezávadná, ale absolutně nechutná. Po nějakém týdnu už nám to ale nepřišlo, a když jsme se vrátili do zázemí a šli někam

---

²⁷⁸ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 83

²⁷⁹ <http://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/lom.html>

²⁸⁰ Viz *Paměť národa*, Jaroslav Krob

²⁸¹ Viz Pavel a Zdeněk Hrabíci, s. 139

na kafe, tak jsme si k tomu museli nechat přinést solničku se solí, abychom si mohli to kafe osolit.“

podplukovník Jan Perl (* 10. 6. 1922)²⁸²

Další svízele, který na Čechoslováky záhy vyrukoval, byl absolutní nedostatek čerstvého jídla. Vojáci dostávali pravidelně jídlo pouze v konzervách, například masové konzervy Bully Beef a Corned Beef, které se jim záhy svou jednotvárností znechutily.²⁸³ Kromě masových měli vojáci k dispozici ještě konzervy se zavařeninou či ovocem, ovšem to se vyskytovalo v minimálním množství. Dále pak obránci jedli suchary, které měly nahradit chleba. Jakákoliv čerstvá zelenina či ovoce byly jen zbožné přání tobruckých obránců. Hospodářský důstojník por. Karel Mathes proto vydával zvláštní přiděly vitamínu C. Dalším zpestřením byl rum, jehož dávky však byly mizivé 1/64 až 1/128 galonu na muže.²⁸⁴ Což v přepočtu činí 0,07 nebo 0,036 litru.

„Pečivo neexistuje, mouka neexistuje, ovoce, to vůbec. My těžko dostávali i cigarety. Měli jsme pouze Corned beef, rýži a sardinky. Jinak nic, brambory žádné, zelenina žádná“.

plukovník Jaroslav Krob (* 10. 10. 1910 - † 2006)

Špatné stravovací podmínky daly vyniknout umu jednotlivých kuchařů, kteří aby nějak narušili jednotvárnost stravy, vymýšleli různé chuťové variace. Tito vojáci zvolení za kuchaře museli prokázat velkou vynalézavost a iniciativu, neboť trpěli nejenom nedostatkem kvalitních potravin, ale také improvizovanými kuchyněmi, které musely být zároveň nenápadné a tím pádem dobře ochráněné před dělostřeleckým či minometným přepadem. Pochopitelně se v každém jídle objevil písek, který kvůli častým chamsinům byl téměř všude. Ještě otravnější než písek v jídle byly všudypřítomné mouchy, kterých se na tobruckém bojišti vyskytovala mračna. Postupem času českoslovenští vojáci zjistili, že nemá valnou cenu mouchy odhánět, a nebo se je dokonce pokoušet zabít. Místo toho si zvykali na jejich přítomnost a také drzost, neboť mouchám nedělalo problém zalézt vojákovi až do pusy...

---

²⁸² Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Perlem, 26.02.2003

²⁸³ Toman Brod, Tobručské krsky, Praha, 2008, s. 135

²⁸⁴ Toman Brod, Tobručské krsky, Praha, 1967, s.127.

8.2 Bojová činnost československého praporu

Ačkoliv Čechoslováci přijeli do Tobruku vystřídat předešlé obránce, nechtěli v žádném případě být obránci pasivními. V kontextu tehdejší válečné situace v Africe na podzim roku 1941 bylo jasné, že obránci se nebudou pokoušet o žádný průlom nepřítelova sevření. Přesto měli obránci Tobruku za úkol bedlivě pozorovat činnost nepřítele a v případě, že nepřítel bude oslaben či by mohl být nenadálým útokem překvapen, vyrazit do přepadového protiútku. Tyto přepadové ataky, které měly za hlavní cíl zjistit postavení nepřátel a zajistit zajatce, však připadly spíše přílehlým polským jednotkám, než jednotkám československým a to převážně z důvodů personálních, protože polská brigáda čítala oproti československé jednotce tisíce vojáků.

I přes tento početní handicap se Čechoslováci zhostili svého úkolu se ctí a během celého několika měsíčního působení v obleženém Tobruku podnikli desítky hlídek ze svých základních stanovišť. V převážné většině případů se hlídky odehrávaly v noci. V tu dobu vládl po celém úseku fronty poměrně živý ruch. Jednak se jednotlivá stanoviště zásobovala municí, potravou a vodou, a také obě strany vysílaly hlídky, které měly zaznamenat nepřátelská stanoviště. Hlídky neplnily vždy stejný úkol, mohlo jít o hlídku, pozorovací, naslouchací, rekognoskační nebo průzkum minových polí či průzkum bojem. Průzkum minových polí nejvíce připadal na zákopnickou četku nadporučíka Jilmy. V době od 23. října do 1. prosince 1941 československá jednotka uskutečnila celkově 188 hlídek, z toho 57 ve dne. Nejvíce jich uskutečnila 3. rota, jež za dobu obklíčení nebyla střídána na rozdíl od 1. a 2. roty, které se na hlavním obranném postavení střídaly.

„Zpočátku jsme se soustředili na noční hlídky, kde jsme se přibližovali k italským opevněním a pozorovali jsme, co Italové dělali. Italové na oplátku dělali minometné přepady a to obvykle v době kdy slyšeli, že k nám jede auto s proviantem“

plukovník Jiří Poláček (* 29. 3. 1913 - † 2008)²⁸⁵

„Jak se začalo stmívat, tak se na to šlo. Do kopce k liniím Italů. Bylo to nebezpečné, protože pro nás neexistovalo být zatčen, bylo nám jasné, že bychom to museli skončit jinak. Na tyto akce se chodilo skoro denně, když se stmívalo. Ale ráno musel člověk vystihnout, kdy už začne svítat,

---

²⁸⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jiřím Poláčkem, 05.02.2003

*aby ho zase neviděli. Ale nějaké akce, že bychom šli na bodák, tak to se nedělo, to by z nás nezbylo nic.*²⁸⁶

*Josef Macků (26. 1. 1919 - † ???)*²⁸⁷

Talíani o nás věděli. Ale nevěděli, v kterém bunkru na převráceném svahu se nacházíme. A proto sledovali, jestli se tam něco děje, jestli tam není nějaký pohyb. Jakmile se tam něco pohlo, šustlo, už tam pálili. Fakt je, že tam zahájili palbu už jenom proto, že voják vyhodil plechovku.

plukovník Stanislav Mikula (2. 5. 1918 – † 2006)*²⁸⁸

Největší účast na hlídkách z jednotlivých rot měli:

1. rota – svob. Kmošek, voj. Slezák, voj. Tomko, voj. Horwath (všichni 3x)
  2. rota – svob. Hausmann (11x), voj. Tomeš (8x)
  3. rota – voj. Chalupa, voj. Štolba (oba 20x)
  4. rota – čet. Sedlák, voj. Gregor, voj. Tuška (všichni 16x)
- RDZ – des. Kraus, voj. Hudeček, voj. Foltán (všichni 3x)²⁸⁹

Nasazení na frontu se projevuje i v kolonce ztrát. Prvním padlým československého praporu byl židovský mladík Leo Gutfreund, jehož strážní stanoviště dostalo přímý zásah.

Leo Gutfreund

Narozen: 26. srpna 1920 Jemnice, okres Moravské Budějovice

---

²⁸⁶ Pozn.: V předválečné době Josef Macků pracoval u firmy Baťa v Jugoslávii, kde se po začátku okupace své vlasti přihlásil k československé zahraniční armádě. Přest Řecko a Turecko se dostal do Palestiny k československému pěšímu praporu pod velením plukovníka Karla Klapálka. V rámci této jednotky se zúčastnil všech bojů na Středním východě a v roce 1943 odplul s jednotkou do Velké Británie. Zde byl zařazen do Československé samostatné obrněné brigády se kterou osvobozoval francouzský přístav Dunkerque v letech 1944-1945. Poté se vrátil zpět do vlasti a odešel z armády.

²⁸⁷ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Macků, 22.10.2008

²⁸⁸ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Stanislavem Mikulou, 19.05.2003

²⁸⁹ Jindřich Marek, Tobruický deník, Cheb, 2008, s. 116

Národnost: česká

Náboženství: židovské

Datum odvodu: 27. srpen 1941

Osobní číslo: R-1243

Hodnost: svobodník²⁹⁰

Zemřel: Dne 30. října 1941 v Tobruku, když se dobrovolně přihlásil na službu u kulometného sangaru místo svého unaveného kamaráda. Během minometné a granátometné palby neopustil stanoviště a v 9:30 byl kulometný sangar zničen zásahem miny, jež pohřbila jeho tělo.²⁹¹ Padlý voják byl pochován na tobruckém válečném hřbitově (souřadnice 41354286, číslo hrobu 844). Velitel praporu pplk. Klapálek poté vyslovil pochvalu svobodníku aspirantovi Emilu Schulhofovi a vojínu MUDr. Zdeňku Krausovi „za chrabré chování při smrtelném zranění voj. Gutfreunda“.

Před vstupem do československé armády odešel se svým bratrem legálně z vlasti 2 září 1940 společně se skupinou dalších židovských emigrantů do Palestiny. Zde byl do 26. srpna 1941 internován britskými úřady v Atlitu jako nelegální přistěhovalec. Ihned po propuštění se společně s bratrem přihlásili do československé jednotky, u které začal sloužit od 15. září 1941 a prodělal několikatydenní výcvik. V civilu pracoval jako obilní a semenářský manipulát. V evidenci má uvedeno, že je plavec, bruslař, tenista a řidič.²⁹²

Rozkazem uveřejněným ve Sborníku důvěrných výnosů a nařízení ministerstva národní obrany v Londýně číslo 4 ze dne 18. března 1943 byl Leo Grutfreund in memoriam vyznamenán Československým válečným křížem 1939. Společně s ním i další padlí četař Rudolf Cířka, četař Jaroslav Roznětínský, svobodník František Adámek a voják Josef Kutal.²⁹³

Čechoslováci však nezaznamenali ztráty jen při výkonu služby v první linii. Bohužel vojáci umírali i v souvislosti s extrémními klimatickými podmínkami. Tobrucká

---

²⁹⁰ Databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války, VHA Praha

²⁹¹ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 2008, s. 130

²⁹² Viz Marek, s. 54, 169

²⁹³ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 1967, s.229

fronta se nalézala v pouštním prostředí, dne 17. listopadu roku 1941 zasáhla tuto oblast silná bouře, která přerušila veškerou bojovou činnost na obou stranách.²⁹⁴

Během krátké doby se prudký déšť změnil na živelnou pohromu a vyschlá pouštní údolí takzvaného vádí se stala koryty nově vzniklých řek. Pouštní skalnatý povrch neabsorboval dostatečně vodu, a proto se potoky slévaly do prudkých řek, které s sebou braly cokoliv, co jim stálo v cestě. Zasaženo bylo vše, pozorovací, kulometná i dělostřelecká postavení, síť propojujících zákopů, byly vytopeny přilehlé jeskyně a pevnůstky, nebezpečné miny z minových polí byly proudem unášeny pryč, kryty byly zatopeny, přerušeno telefonické spojení mezi postaveními a, bohužel pro československé vojáky, silným proudem vody byl unesen i desátník Jaroslav Roznětínský, který se od zmíněné katastrofy pohřešoval.

Přestože vojáci na stráži byli vystaveni několikahodinovému nebezpečnému lijáku, ze svých pozic neustoupili a v případě nepřátelské aktivity zahájili opětovnou palbu. Další den by se dal nazvat dnem míru, protože zasaženy byly i nepřátelské jednotky, takže se využilo dne nezvyklého klidu k rychlému vybudování nových pozic a vysušení výstroje i výzbroje. Po několik dnů ovšem nebylo žádných zpráv o zmizelém četaři Roznětínském, až v neděli 23. listopadu se v úseku 4. roty našlo tělo utonulého příslušníka 3. roty, kterého velitel povýšil in memoriam na četaře. Druhý den byl četař Roznětínský pohřben na tobruckém válečném hřbitově do hrobu č. 110b. Obřad vykonal evangelický duchovní svobodník Šulan.²⁹⁵

Nešťastný případ četaře Jaroslava Roznětínského nebyl bohužel jedinou událostí, při které zemřeli českoslovenští vojáci, aniž by bojovali v první linii. Během působení jednotky došlo k zákeřnému napadení osvětlené nemocniční lodi, která pravidelně odvážela z Tobruckého přístavu spojenecké vojáky s těžkými zraněními. Podle mezinárodních konvencí loď mající pouze nemocniční funkci, kde krom posádky naleznete pouze nemocniční personál, je nedotknutelná a nikdo by na ni neměl útočit. Opak se však stal pravdou a i Čechoslováci kvůli německému bezostyšnému porušení mezinárodních úmluv utrpěli ztráty svých vojáků. Dne 5. prosince 1941 byli lodním transportem evakuováni zranění nadporučík Karel Tržil, vojín Jiří Spitz a vojín Rudolf

---

²⁹⁴ Viz Marek, s. 169

²⁹⁵ Viz Marek s. 60, 62, 63

Kohn.²⁹⁶ Všichni utonuli, když nemocniční loď byla úspěšně torpédována a s celým osazenstvem se potopila. Tato událost silně zasáhla celou československou jednotku.

„Pár dní předtím jsme se dozvěděli, že Gibraltarem proniklo do Středozemního moře šestnáct německých ponorek, a nějak jsme tušili, že budou nebezpečné. Z té lodi se nezachránil nikdo. Pěkně nás to rozzuřilo, když jsme se to dozvěděli. Slíbili jsme si, že od té chvíle žádné zajatce nebereme!“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)²⁹⁷

8.3 Zdravotní stav československých vojáků

Několikaměsíční přímé bojové nasazení mělo vliv i na fyzické a psychické zdraví každého vojáka. Kromě bojového vyčerpání se na zdravotním stavu podepisovaly již zmíněné negativní faktory - klimatické podmínky, nekvalitní strava, špatný pitný režim – pouze slaná voda, zranění, všudypřítomný hmyz, písečné chamsiny a další. Z těchto důvodů marodka československého praporu postupně narůstala.

„Pouze vysoká morální úroveň i vštěpované vědomí zodpovědnosti a povinnosti udržovaly jednotku v bojové pohotovosti. Jen asi 30% mužstva mělo čistou klasifikaci ‚A‘, ostatních sedmdesát procent trpělo více méně různými fyzickými vadami.“

MUDr. Leopold Fürth (* 25. 6. 1894 - † 1968)²⁹⁸

Bylo třeba jednotku doplnit. Dne 3. prosince 1941 došel z velitelství divize telegram, že z Alexandrije připlouvá vojenský transport s 75 československými vojáky, kteří jsou náhradou za padlé, raněné a nemocné příslušníky praporu.²⁹⁹ Dne 7. prosince 1941 tak početní stav československého praporu čítal 692 vojáků a 41 důstojníků.³⁰⁰

Kromě špatného zásobení jídlem a vodou se stal dalším negativním aspektem i bojový stres. Vojáci trpěli nedostatkem spánku z důvodu častých a namáhavých strážních služeb, neustálým napětím a nervovým vyčerpáním a také téměř nulovou hygienou.

---

²⁹⁶ Viz Marek s. 68

²⁹⁷ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, Byl jsem tobruckou krysou, Praha, 2008, s. 73

²⁹⁸ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 137

²⁹⁹ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 66

³⁰⁰ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 331

„Tělesné strádání se dalo snést, voják s ním musí počítat. Daleko horší bylo pozvolné a zhoubné působení pouště na lidskou duši. Šedivá jednotvárnost a bezhraničnost nekonečných pouštních prostorů, naprostá odloučenost od světa. Pocit ztracenosti, žádné zprávy z domova už víc jak dva roky, to všechno nahlodávalo a rozvracelo naši jistotu a klid, zejména ve chvílích samoty před usnutím.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)³⁰¹

Za další nemilou stránku pouště lze považovat i prudké výkyvy teploty. Ve dne vojáci museli vydržet více než čtyřicetistupňová vedra. Naopak večer se teploty pohybovaly kolem bodu mrazu. Ani náhlé přechody ze zatuchlé, studené a vlhké betonové kobky na prudké slunce zdraví středoevropského vojáka příliš neutužovaly. Navíc se v kobce muselo svítit petrolejovými lampami, neboť prostory byly vystavěny hluboko v zemi bez přístupu světla a čerstvého vzduchu. Tím pádem vojáci vdechovali zplodiny, které vznikaly při svícení petrolejkou. Z tohoto důvodu vojáci vykašlávali ošklivé černé hleny. S pouští je také spojováno množství much, blech a všudypřítomný písek, který pronikal do očí i do plic. Mužstvo tak začaly trápit různé zdravotní problémy přes revmatismus, avitaminózu, žaludeční a střevní katary, úplavici, podvýživu, chudokrevnost, hnisavé kožní záněty až po bronchiální onemocnění.³⁰²

„Kromě zaživacích potíží to odnášely zejména zuby. Kazily se lidem v takovém rozsahu, že jsme si po návratu do Palestiny museli zřídit vlastní ambulatorium s civilním zubním lékařem. Téměř všichni ho potřebovali.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³⁰³

Přes všechny tyto zdravotní překážky zůstávali vojáci na svých pevnostních stanovištích, dokud jim to jejich zdraví alespoň částečně dovolilo. Pokud voják utrpěl nějaké lehčí zranění, zůstal po ošetření se svou četou. V případě těžkého zranění putoval do týlu, kde byla ošetrovna i s československými vojenskými doktory v čele s praporním šéflékařem Fürthem. Československá ošetrovna se nalézala v přírodní jeskyni, kde měla dokonce několik oddělení. Praporní velitelství bylo jen několik desítek metrů od

---

³⁰¹ Stanislav Kraus, *Za svobodu třemi světadíly*, Praha, 2. vydání, s. 79.

³⁰² Viz Brod, s. 137

³⁰³ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 82

ošetřovny. Tato ošetřovna však byla tranzitním místem, neboť těžce zranění po ošetření odváželi v noci do spojenecké nemocnice ve městě.

„To byla nemocnice! Díry ve zdech byly ucpány pytli s pískem a potaženy stanovým plátnem. Nicméně písek ze stěn se sypal při každém otřesu. A otřesů nebylo málo, nedaleko této tobrucké nemocnice stála protiletadlová baterie. Teprve když lékaři příliš hlasitě protestovali, přesunulo velitelství města baterii jinam.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³⁰⁴

Ani zde však zranění dlouho nezůstávali. Několikrát týdně příplula do přístavu nemocniční loď, která je odvážela do Alexandrie v Egyptě. Přesto tento námořní transport do týlu spojeneckých vojsk, jak bylo zmíněno výše, neznamenal bezpečí a záchranu života. Ačkoliv bylo velitelství praporu společně s týlním zabezpečením a ošetřovnou několik kilometrů za obranným perimetrem, ataky hrozily i zde. I v těchto prostorech byly často uskutečňovány dělostřelecké přepady či nálety.

8.4 Osvobození pevnosti

Dlouho očekávaný průlom nepřátelského postavení a celkové osvobození přístavu Tobruk začínaly na konci podzimu roku 1941 dostávat zřetelnější rysy. Přestože Rommel dosud slavil úspěch a spojenecká vojska zatlačil k Egyptu, jeho postup se přeci jen zastavil. Hlavní podíl na zabrzdění jeho postupu mělo zásobování. To se stávalo čím dál tím složitější. Jedním z důvodů bylo i otevření východní fronty, když Německo v červnu roku 1941 zaútočilo na Sovětský svaz a tím se přisun válečného materiálu i čerstvých jednotek do Afriky minimálně zpomalil. Dalším negativním faktorem se stalo i postupné ovládnutí vzduchu RAF. V neposlední řadě se jednalo i o Tobruk. Německo-italské jednotky nemohly využít tohoto strategicky důležitého zásobovacího bodu a jejich zásobovací trasy se proto posunuly o stovky kilometrů na západ. Kvůli tomu byly zásobovací kolony ve velkém nebezpečí z pohledu případného leteckého útoku RAF. Tobruk se tak Rommelovi stal trnem v patě, který ho začínal čím dál tím více tížit. Přesto se mu za celou dobu obléhání přístavu nepodařilo zničit a ovládnout město. V rámci dobývání Tobruku se Němcům dne 31. května 1941 povedl pouze vlom do původního obranného systému na jihozápadním úseku tobrucké fronty.³⁰⁵ Naopak britská armáda

---

³⁰⁴ Viz Klapálek, s. 84

³⁰⁵ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 10

měla čas se zreorganizovat a nabrat materiálních i lidských sil. Dne 18. listopadu 1941 tak zahájila britská 8. armáda v Lybii novou ofenzívu a v rámci ní zatlačovala fašistická vojska na západ směrem k Tobruku.³⁰⁶ Díky tomuto postupu vojsk se dostalo i na obránce Tobruku. Měli se připravit na vhodnou chvíli a výpadem z obranného perimetru zajistit pomoc postupujícím spojeneckým svazkům. Vzhledem k posledním událostem se postupně aktivita na obou stranách tobrucké fronty začínala neobvykle zvyšovat. Československá jednotka společně s polskou jednotkou měly provést klamný útok na západním perimetru, a odpoutat tak pozornost fašistických jednotek od hlavního průlomu. Dne 21. listopadu začal pokus o průlom fronty. Polská úderná rota provedla v té době úspěšný výpad do nepřátelských postavení. Od večera měl trvalou pohotovost nově vytvořený „zvláštní pronásledovací oddíl“, který byl přidělen polskému velitelství s úkolem pronásledovat na rozkaz nepřítele směrem na západ.³⁰⁷ Přes prvotní úspěch se postup spojenců zadrhl a fašisté začínali mít převahu. Dne 23. listopadu večer se zdálo, že ofenziva skončí katastrofou. Nakonec nový velitel britské 8. armády generál Ritchie obratně otočil boj ve svůj prospěch a 27. listopadu se podařilo navázat kontakt s obránci Tobruku. Průlom však nebyl dostatečně veliký, a proto se na dalších několik dní podařilo nepřátelským silám obléhací kruh opět zajistit. Teprve 6. prosince 1941 vyvinuly britské jednotky natolik silný tlak, že donutily protivníka opustit postavení na jihovýchodním úseku perimetru a soustředit se prozatím na západním úseku.³⁰⁸

Ukončení obléhání Tobruku nebylo otázkou jednoho dne. Jednotlivé úseky perimetru byly postupnými výpady osvobozovaly. Vše probíhalo v koordinaci s britskou 8. armádou. V noci z 9. na 10. prosince 1941 došlo i na úsek s československým praporem. Během 9. prosince průzkumné hlídky zjistily zvýšenou aktivitu nepřítele, který se připravoval k rychlému ústupu z dosavadních pozic. Velitel obleženého Tobruku generál Mac Scobie se proto rozhodl k okamžitému útoku. Polští vojáci měli obsadit nejdůležitější pahorek El Medauar a poté pronásledovat nepřítele podél silnice na Dernu. Československý prapor zřídil k tomuto účelu pronásledovací oddíl, jež sestával z velitelského družstva druhé roty a dvou čet, z družstva brencarrierů, dále obsluhy 10,5cm houfnice a jednoho kanónu proti útočné vozbě, z družstva zákopníků,

---

³⁰⁶ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.350

³⁰⁷ Viz Marek, s. 61-62

³⁰⁸ Viz Brod, Čejka, s. 351-352

spojovacího roje a zdravotní hlídky.³⁰⁹ Večer odešla zákopnická četa odstraňovat vlastní i nepřátelská minová pole na silnici do Derny, a také vybudovat přechody na dvou místech, kde byly zničeny silniční mosty. Ve 23:15 byl potom jednotlivým československým rotám vydán rozkaz k pronásledování nepřítele.³¹⁰

Hlavní bojový výstup československého praporu následoval v ranních hodinách dne 10. prosince.

Ve 4:30 obdržely hlídky třetí, čtvrté a první roty rozkaz, aby se připravily k násilným akcím na celém úseku fronty.

V 5:55 zahájil postup oddíl třetí roty pod velením nadporučíka Snídala. Po krátké přestřelce vnikl do silně opevněného bodu na kótě 69 a vztyčil zde československou vlajku.

Po šesté hodině hlídka čtvrté roty v čele s desátníkem Krebsem obsadila v předpolí čtrnáct nepřátelských kulometných hnízd.

V 6:50 dosáhly hlídky poručíka Kauderse ze čtvrté roty nejsilnějšího opevněného bodu nepřítele v oblasti československého praporu, dvojitý vrcholek tzv. Twin Pimples. Vojáci pokračovali v dalším postupu na západ, kde v dopoledních hodinách obsadili bod Fort.³¹¹

Ráno zavlála československá vlajka na vrcholu dosud nebezpečné kóty 69 i na pahorku Twin Pimples. V okolní oblasti bylo vidět jen britské a polské jednotky pronásledující nepřítele na západ. Část československého praporu postupovala s nimi, ostatní se museli spokojit s dobytím určených cílů v blízkosti perimetru. Na pronásledování československá jednotka nebyla dostatečně motorizovaná. Po splnění úkolu, dobytí kóty 110 a dosažení křižovatky na silnicích do Derny a Acromy se pronásledovací skupina vrátila zpět do výchozího postavení.³¹²

„Proti nám stáli Italové, ale těm se podařilo včas prchnout. Když jsme dorazili k jejich zákopům, ve tmě jsme slyšeli, jak nasedají do aut a ujíždějí. Prohlíželi jsme potom jejich ležení, jestli tam

---

³⁰⁹ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.353

³¹⁰ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 70

³¹¹ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967, s.137

³¹² Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 334-335

někdo nezůstal. Dlouho jsme se tam nezdrželi a pokračovali jsme až k německo-italské polní nemocnici. Bylo to pár nízkých baráků. Nechali tam všechno.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (22. 2. 1922)*³¹³

„Italové před námi utíkali západním směrem po silnici na Dernu bez většího odporu. Ale nepronásledovali jsme je příliš dlouho. Tohoto úkolu se místo nás ujali Britové přicházející od egyptských hranic. Během výpadu jsme pronikli do opuštěných italských zákopů. Italové po sobě zanechali spousty rozházených věcí. Jediná živá bytost, která v italských pozicích zůstala, byl malý psík.“

brigádní generál Josef Hercz (11. 8. 1917 - † 9. 12. 2010)*³¹⁴

Toho dne zaslal vrchní velitel britských ozbrojených sil na Středním východě generál Auchinleck veliteli britské 8. armády generálu Ritchiemu pozdravní přípis:

*„Není dost chvály pro důstojníky a mužstvo, ať už jde o Brity, Novozélandčany, Jihoafričany, Australce, Poláky a Čechy, není dost chvály pro jejich skvělého ducha a nezlomné rozhodnutí zvítězit bez ohledu na nebezpečí, útrapy a ne jeden neúspěch. Dokázali, že když jde do tuhého, dovedou být vždy lepší než Němci...“*³¹⁵

Po 244 dnech byl Tobruk osvobozen a do města proudily kolony nepřátelských zajatců, na 1700 Němců a více než 2700 Italů.³¹⁶

Nejenom za své bojové výkony během celého obléhání, ale i za bojový výstup při osvobozování a následné pronásledování nepřítele byli mnozí Čechoslováci vyznamenáni. Zde jsou příklady některých československých vojáků vyznamenaných i díky jejich aktivitě v rámci prosincového osvobozování.

Československý válečný kříž 1939 obdrželi:

Nadporučík pěchoty v záloze Jaromír Daněk: ve dnech 2. až 9. prosince 1941 v pevnosti Tobruk provedl při přípravě pronásledování nepřítele několikrát průzkum předpolí jak v noci, tak i ve dne, nedbaje nebezpečí. Přinesl vždy hodnotné zprávy. Při pronásledování nepřítele 10. prosince, využívaje vlastnosti své zbraně a výsledku

---

³¹³ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 70

³¹⁴ František Emmert, *Češi u Tobruku*, Praha, 2008, s. 77

³¹⁵ Viz Marek, s. 71

³¹⁶ Viz Brod, Čejka, s. 354

průzkumu, projevil velkou odvahu a nebojácnost a smysl pro potřeby pronásledující skupiny.

Desátník Hynek Zmítka: byl statečný a odvážný při všech příležitostech. Osvědčil se při několika hlídkách v předpolí pevnosti Tobruk. Dne 10. prosince se zúčastnil jako příslušník čety Brenccarrierů pronásledování nepřítele, ač byl 9. prosince raněn při nájezdu Brenccarrieru na minu.

Vojín Karel Veselý: na hlídkách opevněné pevnosti Tobruk choval se vždy chladnokrevně a neohroženě. Dne 10. prosince 1941 první z celého praporu vnikl se svým druhem do nepřátelského postavení na kótě 69.

Československou medaili „Za chrabrost“ obdrželi:

Nadporučík ženistů z povolání Ladislav Jilma: jako velitel zákopnické čety téměř denně pracoval s hlídkou v noci na zjišťování a zničení jak nepřátelských, tak vlastních minových polí. V noci ze dne 9. na 10. prosince 1941 před pronásledováním nepřítele provedl řadu průchodů v minových polích, při čemž znovu prokázal odvahu a nebojácnost.

Nadporučík pěchoty Ladislav Snídal: jako velitel čety zúčastnil se největšího počtu hlídek z důstojníků, pronikal i za dne do nepřátelského postavení na kótě 69 a okolí, získal velmi cenné zprávy o nepřátelském postavení, do něhož dne 10. prosince při pronásledování nepřítele ještě za tmy první se svou hlídkou vnikl, nedbaje přitom palby, která tam byla ještě řízena.

Vojín Koloman Benický: na hlídkách v pevnosti Tobruk se vždy choval chladnokrevně a neohroženě. Dne 10. prosince první z celého praporu vnikl se svým druhem do nepřátelského postavení na kótě 69.

Vojín Stanislav Hnělička: dne 10. prosince z první hlídky odvážně vnikl do silně opevněného nepřátelského postavení, zvaného Village. Zúčastnil se největšího počtu hlídek z mužstva své čety. Projevoval vždy nevšední odvahu a srdnatost.³¹⁷

---

³¹⁷ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008

„Kontrolovali jsme a čistili nepřátelská postavení. Nikdo tam už nebyl, skoro všichni stačili utéct. Když se nám ale podařilo někoho zajmout, předali jsme ho Polákům.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³¹⁸

Vojáci si mohli po náročném obléhání konečně odpočinout. Během obléhání však i Československý pěší prapor 11 – Východní měl své mrtvé, kteří byli pochováni na tobruckém válečném hřbitově. Do doby osvobození přišlo o život 8 československých vojáků. Během následujících dnů, kdy spojenecká vojska hnala Rommela až k Tripolisu, se pronásledování účastnil i zvláštní oddíl vyčleněný z československého praporu pod velením kapitána Jana Svobody. V drtivé většině šlo o vojáky 2. roty. Tento oddíl byl připojen k velitelství britské 8. armády s úkolem zabezpečení ochrany velitelského štábu.

„Naši druhou rotu pak Britové vyslali jako pěší ochranu k hlavnímu štábu anglického generála Ritchieho. Spolu s tímto štábem jsme se dostali až za Benghází. Úplně jsme se přitom oddělili od našeho praporu a jako jediní z československé jednotky jsme se ocitli mimo bývalý obranný perimetr. Jak jsme postupovali za čelem útočících vojsk, pronikli jsme hluboko do lybijského vnitrozemí. Hlavní štáb střežili spolu s námi také indiští vojáci. Naše strážní služba skončila ve stejné době, kdy se fronta v Libyi opět stabilizovala a Rommel začínal nabírat síly k protiútok.“

Otakar Braun (* 20. 1. 1920 - † ???)³¹⁹

8.5 Tobrucké Vánoce

Po osvobození Tobruku byl československý prapor vyjmut ze svazků polské brigády, neboť ta pokračovala společně s britskými vojsky v pronásledování nepřítele směrem na Benghází. Československá jednotka dostala za úkol zůstat v oblasti Tobruku. Vojáci byli zprvu zaměstnáni sběrem válečného materiálu po okolí, ale také k velké radosti německých a italských zásob potravin. Poté se jednotka rozdělila na několik nových působišť. Velitelské stanoviště a RDZ zaujaly pozice v El Adem, jihovýchodně od Tobruku. Dále 1. rota spolu s částmi 4. roty zůstala na tobruckém perimetru u přímořského úseku, dvě čtyři převzaly strážní a pozorovatelskou službu v tobruckém přístavu a 3. rota hlídala letiště v Sidi Rezegh.³²⁰

Přestože fronta byla mnoho kilometrů od Tobruku, stále se vojáci vystavovali

---

³¹⁸ Viz Hnělička, Šebelka, s. 71

³¹⁹ Viz Emmert, s. 140-141

³²⁰ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.355

neustálému nebezpečí. Časté byly nálety na přístav, a také všudypřítomná munice a nebezpečné miny ohrožovaly mužstvo po celou dobu jejich pobytu. I manipulace s těmito věcmi si vybíraly svou daň. Nešlo ovšem jenom o miny, ale také německé výbušniny, které naoko vypadaly jako předměty denní potřeby, například: plnicí pera, hodinky, tabatěrky atd. Místo toho se jednalo o důmyslné výbušné systémy, které si kladly za úkol minimálně zmrzačit dotyčného nálezce.

Přes neustálou práci a nebezpečí, které přetrvávalo, si Čechoslováci našli chvíle klidu, aby oslavili vánoční svátky a mohli zavzpomínat na svůj domov. Bohužel vzpomínky bylo to jediné, co vojákům zbylo. Nepřítel je během svátků vrátil do tvrdé reality, když německá ponorka potopila zásobovací loď Warszawa.

Loď Warszavu mnozí českoslovenští vojáci poznali, když je převážela z jejich sovětské internace k československé armádě na Středním východě. Nyní měla zadaný jiný úkol. Kromě nemocničních lodí, které často při obléhání připlouly do přístavu, to byly i lodě zásobovací. Právě Warszawě se stalo zásobování Tobruku osudné. Dne 23. prosince 1941 vyplula Warszawa z přístavu v Alexandrii směrem k přístavu Tobruk. Loď jela v konvoji společně s muniční lodí a 6 torpédoborci. I přes tuto ochranu byla dne 25. prosince nadvakrát torpédována asi 80 kilometrů od Tobruku a následně se potopila. Posádka Warszawy byla zachráněna, avšak veškerý náklad skončil v moři. Právě v tomto plavidle se ukrývalo 80 pytlů a několik beden vánočních prezentů pro československé vojáky.³²¹ Mužstvo se tak muselo obejít bez dárků od Čechoslováků a Poláků v zahraničí a krajanských spolků.

„Přiblížili se vánoční svátky. Přicházely a odesílaly se gratulace – kolik jsme už měli každý známých a přátel mezi Angličany, Skoty, Poláky, Australany i Indy! Stejně válečné zážitky vytvářejí pocit, jako by všichni náleželi k jedné rodině, i když si přes často při dohovorech musí pomáhat rukama – a tento kolektivní vztah vyplouvá na povrch zejména v bojových přestávkách, zvláště když do toho přijdou svátky jako teď.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³²²

Na Štědrý den se drtivá většina vojáků zúčastnila společné bohoslužby. Následně se svými jednotkami oslavila Vánoce. Velitel praporu Klapálek se svým pobočníkem

---

³²¹ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 72-73

³²² Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 111

navštívil nemocné a raněné vojáky v polní nemocnici. Ozdobený vánoční stromek pro jednotku představoval keřík nalezený v poušti. Základním svátečním jídlem většiny vojáků byla čočková polévka a hovězí guláš s knedlíky.³²³ Na vojáky vzpomínali i jejich druzi za hranicemi, a tak si Čechoslováci mohli poslechnout vánoční zdravice z londýnského vysílání.

„Vánoční svátky jsme strávili ještě na perimetru. Čekali jsme na dárky, které nám poslali krajané z celého světa. Nedočkali jsme se. Na cigarety, jídlo, ovoce jsme se těšili zbytečně. Loď s dárky byla to polská Varšava, potopilo německé torpédo. Žold jsme nedostávali a stejně se v Tobruku nedalo nic koupit. Žádné obchody tam nebyly. Tam nebylo nic, jen sutiny a vojáci.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³²⁴

Někdy kolem Vánoc to bylo, když nám kamarádi přinesli pečínku. Neřekli, z čeho to je. Pak jsem se dozvěděl, že to byl pes. Na Vánoce jsme dostali z Egypta nějaké balíčky. Byly tam čokolády, nějaké oplatky, snad tam byla i plechovka piva. To jsme dostali od Čechů z Palestiny. Dali nám čokoládu, (Angličané) přinesli whisky, oslavili jsme Vánoce, jak se patří. Ale hlídky musely být stále.“³²⁵

Jaroslav Vrtálek (8. 2. 1921 - † ???)³²⁶

I díky potravinovým zásobám, které vojáci získali po ústupu nepřítele, se podařilo kuchařům připravit sváteční jídla. Československý polní časopis nám dochoval jídelní lístek minometné čety pro Štědrý den. Dotyčný kuchař se na názvech vánočních pokrmů opravdu vyřádil.

Jídelní lístek

1. Pommes frites (brambory)

---

³²³ Viz Marek, s. 73

³²⁴ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 76-77

³²⁵ Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Vrtálkem, 28.10.2005

³²⁶ Pozn.: Jaroslav Vrtálek se po začátku okupace Československa rozhodl k útěku do ciziny a vstupu do československé zahraniční armády. V rámci svého útěku se dostal do Polska k československé jednotce pod velením podplukovníka Ludvíka Svobody, která však byla posléze internována sovětskými úřady. Teprve po několika měsících se přesunul na Střední východ k československému pěšímu praporu. S touto jednotkou se zúčastnil všech bojů na Středním východě. Následně se přeplavil do Velké Británie a byl přeškolen na motospojku. Se svou novou jednotkou poté bojoval u francouzského přístavu Dunkerque až do konce války.

2. *Sullachio*
3. *Bomba amano di guerra (knedlíky)*
4. *Maccaroni (orig. Italiano)*
5. *Pane - cakes with jam*
6. *Tea (čaj)*
7. *Cakes a la Vondráček*
8. *Punč a...*
9. *... co si kdo přinese s sebou!*³²⁷

Následujícího dne se na pozvání vydal velitel praporu Karel Klapálek k velitelství polské brigády do El Gazaly. Velitel polské brigády dekoroval československého velitele polským válečným křížem a předal mu dalších devět pro vojáky praporu.

V následujících dnech se mužstvo dozvědělo o potopení lodi Warszawa i s celým nákladem. Vánoční dárky se zachránit nepodařilo, avšak tři Čechoslováci, kteří byli vyčleněni z výcvikového střediska v Agami a měli dodávku dárků na starost, se naštěstí dostali na záchrannou loď.

Mezi nimi byl i svobodník 2. roty Ladislav Pulíček, který byl poněkud svéráznou osobností. Povahou byl spíše samotář, nosil knírek a býval prý přivozníkem na Hradecku. Obyčejně nebydlel s kamarády. Jednou se ubytoval ve zříceném Junkersu a namísto rozbitých oken si zavěsil jakési záclonky.³²⁸ Právě tento svobodník kromě svého života zachránil i dopis, který měl odevzdat na velitelství. V tomto dopise stálo, že velitel praporu má potrestat dotyčného Ladislava Pulíčka, protože se dopustil v jakémsi restaurantu výdržnosti.

---

³²⁷ Zdeněk Kubín, *Osudy čtyř veteránů*, Praha, 2004, s. 87

„Říkali jsme mu Štoková palice, protože měl tak divně sraženou hlavu. Strašně se kvůli tomu čítil. Po válce žil tady na Semilsku. Štoková palice jel na Varšavě s dárky a měl s sebou dopis. Stálo v něm, že ho má Klapálek potrestat. Na tom bylo jasně vidět, že někteří důstojníci v týlu neměli ponětí o tom, co se na frontě děje, co tam v poušti prožíváme.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³²⁹

Relativně klidně oslavili prozatímní obyvatelé přístavu i přicházející rok 1942. Ne však na všech úsecích byl klid a mír.

„Silvestr jsme ještě strávili v Tobruku. Schválně neříkám, že jsme ho tam oslavili. Přivezli nám totiž jen minerálky, a na jedno družstvo, což bylo deset lidí, láhev jamajského rumu. S tím se moc slavit nedá.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³³⁰

„Chlapci oslavovali Silvestra tak bujně střelbou a výbuchy granátů, že tím poplašili nejen sousedy z nejbližšího okolí, ale i ze vzdálenějších úseků přišly telefonické dotazy, co se to u nás mele.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³³¹

8.6 Rozloučení s Tobrukem

Od 1. ledna 1942 byl československý prapor převelen od britské 16. pěší brigády k 38. indické brigádě.³³² Celková situace na africké frontě se pomalu začínala otáčet ve prospěch německé armády. Dlouhé zásobovací trasy Spojenců a dosud ne zcela opravené a provozuschopné přístavy silně oslabovaly bojové svazky. Naopak Rommel využil blízkosti svých transportních středisek a opět svou armádu dovybavil. K obratu mu pomohlo i vyvážení sil ve vzduchu, když se na Sicílii přemístil hlavní stan 2. letecké armády maršála Kesselringa.³³³ Tuto leteckou pomoc pocítila i posádka Tobruku, která postupně zaznamenávala zvýšenou leteckou činnost nad oblastí Tobruku. Ve druhé

---

³²⁸ Viz Klapálek, s. 112

³²⁹ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, Byl jsem tobruckou krysou, Praha, 2008, s. 76-77

³³⁰ Viz Hnělička, Šebelka, s. 77

³³¹ Viz Klapálek, s. 113

³³² Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 77

³³³ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s. 355

polovině ledna se Afrikakorps opět rozjely směrem na východ a postupně vytlačovaly Spojence až k Tobruku. Tento protiúder se nakonec britské armádě podařilo zastavit u Gazaly. Dne 10. února 1942 vyhlásil velitel Tobruku znovu bojovou pohotovost. Od 30. ledna do 18. února se v Tobruku soustředil celý československý prapor, který se začal připravovat k další obraně pevnosti. Přesto se všeobecně očekávalo stažení československé jednotky z důvodu značně dlouhého nasazení na frontě. Tento předpoklad potvrdil i generál Ritchie, který během ledna navštívil československou jednotku.³³⁴

„Nemocnice byly rychle evakuovány, často za naší vydatné pomoci. Perimetr se začal opět připravovat k obraně a některé jednotky našeho praporu znovu odcházely obsadit jeho pevnůstky. Jiné zůstaly na letištích a v přístavu. Do pevnosti byly dopravovány zásoby v hojnějším počtu pro případ nového obležení. To ovšem nemohlo ujít německému letectvu a nálety jeho bombardérů vzrostly.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³³⁵

Bojová pohotovost trvala po celý únor i březen. Čechoslováci během té doby opět zpevňovali a vylepšovali obranné pozice proti nepříteli. Znovu se pokládala nová minová pole a drátěné zátarasy.

Během té doby se aktivně na vyšších místech spojeneckého velení jednalo o dalším osudu československé praporu. Generál Gak byl londýnskou exilovou vládou pověřen k jednání s generálem Auchinleckem o odsunu jednotky z Tobruku a jejím přesunu do Anglie. Generál Auchinleck však v momentální válečné situaci nemohl této prosbě vyhovět. Zároveň však slíbil, že učiní vše, co bude moci, aby v budoucnu ušetřil československý prapor, ale v současné situaci jsou tito vojáci pro něj velmi užiteční a přál by si je ponechat k vlastní dispozici. Československý prapor měl být proto stažen z přímých bojových operací a reorganizován na protiletadlovou jednotku, která by působila v týlu.³³⁶

Tato zpráva vyvolala smíšené pocity. Na jednu stranu byli vojáci rádi, že se po několikaměsíční bojové službě budou moci vystřídat a odpočinout si. Na druhou stranu

---

³³⁴ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 336

³³⁵ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 114

³³⁶ Viz Brod, Čejka, s. 358

Čechoslováci chtěli stále přímo bojovat proti nepříteli a nebýt týlovou jednotkou, která se do bojů začlení pouze sporadicky, ne-li vůbec.

Z důvodu reorganizace se už dne 14. března vydala skupina důstojníků do Haify, kde měli nastoupit ke kursu pobřežního dělostřelectva.³³⁷

„Odjížděl jsem v sobotu 14. března v 7. 00 hod. Do nákladního auta se mnou nastupovali npor. Stein, por. Vrchoška, Vašica, Štěpán, Krejčířek a velitel naší skupiny škt. Zástěra. Z Mersa Matruth jsme vlakem putovali do Alexandrie. Až v sobotu 21. března jsme se společně s 12 důstojníky odjížděli z tábora Agami po nám už známé trase přes Kantaru na Suez, Sinajskou poušť do Haify. V campu Kajatbeach jsme byli očekáváni. Před námi bylo šest perných týdnů. Dopolední tvrdý dril u kanonu Bofors na rozpáleném mořském pobřeží, odpolední teoretické přednášky v angličtině na učebně, to byla jen polovina našeho úkolu. Měli jsme totiž z kurzu přivést cvičební řád v češtině k okamžitému použití při výcviku.“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)³³⁸

K československému praporu byl přidělen nový styčný důstojník kapitán P. M. Robinson od protiletadlové jednotky a prapor od 28. března organizačně připadl k britské 4. protiletadlové brigádě. Obranné úkoly v oblasti Tobruku převzala nově příchozí jihoafrická divize. Čechoslováci odevzdali Jihoafričanům své obranné pozice a také téměř veškerou výzbroj, včetně kanónů, minometů, lehkých a těžkých kulometů, brencarrierů a další techniky.

Během 5. dubna 1942 se vojáci pietně rozloučili se svými padlými druhy a vzdali jim poslední poctu na tobruckém hřbitově. Československé hroby byly pečlivě upraveny, obloženy bílými šamotovými kachlemi s velkým černým křížem nebo Davidovou hvězdou uprostřed. V hlavě náhrobku čněla měděná deska s vyrytými nacionálními a státním znakem.³³⁹

Ke konci pobytu došlo také na velitele praporu pplk. Karla Klapálka, který byl povýšen na plukovníka. Zároveň obdržel vysoké britské vyznamenání – Záslužný řád tzv. DSO (Distinguish Service Order). Tři další důstojníci nadporučík Vašica, nadporučík Lorme-Lobkowitz a poručík Kauders byli vyznamenáni Britským válečným křížem (British Military Cross). Tři vojáci také obdrželi Britskou válečnou medaili (British

---

³³⁷ Viz Čejka, s.337

³³⁸ Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadily, Praha, 2. vydání, s. 86-88

³³⁹ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967, s.146.

Military Medal) a dva pochvalné uznání.³⁴⁰ Před odjezdem dostal plukovník Klapálek dne 18. března 1942 dopis od velitele 8. armády generála Richieho, který následně dne 21. března dal do denního rozkazu číslo 80:

„Veliteli československého praporu 11!

Váš dobrý prapor opustí nyní 8. armádu, avšak nežli tak učiní, zasílám vám poselství, jež má vyjádřit mé uznání za vaši důkladnou a hodnotnou činnost v Tobruku i jinde, vždy tak radostně a energicky prováděnou. Vojenské vystoupení vašeho praporu učinilo hluboký dojem na britské kamarády a získalo jejich obdiv a úctu. Tlumočte prosím toto poselství všem příslušníkům praporu, jemuž velíte, a ujistěte je, že opouští mou armádu provázen přáním všeho dobra a úctou mou i mých vojsk.“³⁴¹

O tři dny později nastoupili k přesunu z Tobruku přes Bardii a Capuzzo do Amiryiie a Sidi Gaber, kde se k nim připojilo 141 mužů z výcvikového střediska. Cesta pokračovala dále znovu přes Suezský kanál a vedla z Egypta do palestinské Haify, kam kolony dorazily 12. a 13. dubna 1942.³⁴²

Tím byla dokončena největší válečná akce československé zahraniční armády na Středním východě. Do prostoru praporu, od obsazení obranných pozic až do 9. prosince 1941, dopadlo téměř 10 000 granátů, min a šrapnelů a také 20 leteckých bomb. Prapor měl celkem 14 padlých a 81 raněných, z nichž 28 těžce.³⁴³ Československý prapor potvrdil své dosavadní kladně hodnocené výsledky a s přehledem splnil zadaný úkol o bránění Tobruku. Zároveň to byl kromě československých letců v Anglii jediný bojový výstup naší zahraniční armády na všech frontách. V té době se v Anglii a SSSR teprve rodily první plně vybavené a vycvičené pozemní jednotky československé zahraniční armády.

---

³⁴⁰ Viz Brod, s. 160

³⁴¹ Václav Pejřil, V obleženém Tobruku, Praha

³⁴² Viz Brod, Čejka, s. 358

³⁴³ Viz Čejka, s. 337

9. Československý 200. lehký protiletadlový pluk - Východní

Prvotně dorazili Čechoslováci do kempu blízko Haify. V tomto kampu ovšem nebylo nic kromě stanů. Mužstvo se z tohoto přístupu nacházelo ve značně rozmrzelé náladě, a proto se plukovník Karel Klapálek hned druhý den po příjezdu odebral na československé vojenské úřady v Jeruzalémě, kde přesvědčil generála Gaka k rychlému jednání. Společně poté navštívili britského představeného generála s požadavkem na lepší ubytování vojáků, kteří strávili několik měsíců na frontě bez možnosti odpočinku.

Teprve po této intervenci velitele praporu se mužstvu dostalo náležitého ubytování. Jednotka byla přesunuta do kasáren Bath Galim.

„Všichni jsme spali pod střechou na postelích, ráno si mohl každý dopřát buď sprchu, nebo se jít vykoupat do moře. V kuchyni se topilo naftou, v kantýně NAAFI, jež má heslo „Sloužíme sloužícím“, bylo opravdu studené pivo, i když ne pizeňské. Mimoto jsem u mise vymámil celých sto liber na přilepšenou. Na radu lékaře jsme je utratili za rajská jablíčka a hlávkový salát, abychom nahradili ztrátu vitamínů.“

armádní generál Karel Klapálek (* 26. 5. 1893 - † 18. 11. 1984)³⁴⁴

Kromě ubytování a stravování obdrželi vojáci i žold, který jim byl prozatím pouze připisován do knížek. Společně s tímto pozitivním krokem došlo k vyhlášení dovolených, které si Čechoslováci jistojistě zasloužili.

„Někteří kluci si koupili plavbu po Nilu až dolů do Súdánu. Trvala dvanáct dní. Naše družstvo se vypravilo do Jeruzaléma, což bylo sto kilometrů od Haify. Jeli jsme tam autobusem a viděli hrob Ježíše, Zed' nářků, staré město a všechny ty památky.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³⁴⁵

Po čase dovolených a přehoupnutí se do měsíce května došlo na oficiální rozpuštění Československého pěšího praporu 11 – Východního. Dne 21. května Československá vojenská mise zrušila tento prapor rozkazem č. 141 a nařídila jeho reorganizaci na *Československý 200. lehký protiletadlový pluk – Východní*.³⁴⁶ Druhého dne se tak vojáci naposledy sešli k slavnostnímu nástupu již zrušeného československého

³⁴⁴ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha, 1966, s. 122

³⁴⁵ Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, *Byl jsem tobruckou krysou*, Praha, 2008, s. 83

³⁴⁶ Toman Brod; Eduard Čejka, *Na západní frontě*, Praha, 1965, s.360

praporu.

Už 1. dubna bylo československé vojsko na Středním východě přejmenováno na *Skupinu československé armády na Středním východě*, která kromě protiletadlového pluku a výcvikového střediska zahrnovala i Československou vojenskou misi, polní soud, prokuraturu, účetní likvidační středisko, polní nemocnici a ozdravovnu.³⁴⁷

Nový československý pluk se skládal z velitelství a tří praporů 500., 501. a 502., z nichž každý měl čtyři roty. Dále pak ještě samostatné čety – dílenskou a spojovací.³⁴⁸

Československý protiletadlový pluk poté obdržel první děla na zacvičení. Tato děla byla značky Bofors 40mm. Střela vážila jeden kilogram, teoretická kadence činila 120 ran za minutu a neúčinnější dostřel byl přibližně do čtrnácti set metrů. Kanón neměl chladičí zařízení, takže po šedesáti až sedmdesáti ranách nepřetržité palby bylo nutno vyměnit hlaveň.³⁴⁹

Jednotka se plně položila do poznávání a zkoušení nového typu zbraní i nového typu vedení boje proti leteckým útokům. Během doby výcviku se k Čechoslovákům dostávala jedna špatná zpráva za druhou. Velkou ranou pro československou jednotku se stala zpráva z domova, kde byl uskutečněn atentát na Heydricha. Německá okupační správa totiž rozpoutala dosud největší teror, který vyústil absolutním zničením Lidic a Ležáků.

Další špatná zpráva se týkala nové události na africké frontě. Rommelova armáda se dala opět znovu do pohybu a válcovala veškeré spojenecké jednotky. Tentokrát je nezastavil ani Tobruk a jihoafrická divize byla poražena a zajata. Přístav tak po dlouhé době opět připadl na stranu nepřítel. Rommel se ovšem nezastavil u Tobruku a pokračoval dál na východ směrem k Egyptským hranicím. Zde se ho Britové pokusili zastavit, ale bezvýsledně. Nepřítel překročil egyptsko-lybijské hranice a posledním možným záchytným bodem před totálním zhroucením se stalo postavení u El Alameinu.

Britské velení si uvědomovalo, že pokud by se Rommelovi podařilo prorazit tento záchytný bod, měl by cestu k obsazení celého Středního východu volnou. Spojenci by mu už jen těžko mohli v něčem bránit, pokud by ztratili Egypt a přístav v Alexandrii. Britové proto stahovali veškeré své dostupné jednotky a válečný materiál na frontu.

---

³⁴⁷ Eduard Čejka, *Československý odboj na západě 1939 – 1945*, Praha, 1997, s. 338

³⁴⁸ Toman Brod, *Tobrucké křesy*, Praha, 2008, s. 165

³⁴⁹ Toman Brod, *Tobrucké křesy*, Praha, 1967, s.153

Částečně došlo i na Čechoslováky. Z výcvikového střediska bylo 121 vojáků posláno jako improvizovaná bojová skupina do obranného postavení na hlavní výpadové silnici z Alexandrie do Marsa Matrúh.³⁵⁰

„Dvě čtyry navštěvující důstojnickou školu v Sidi Bish byly okamžitě zmobilizovány do bojové pohotovosti. Britové nám vydali zbraně a poslali nás do provizorních obranných postavení u El-Alameinu, abychom se tam podíleli na obraně Egypta. Mezitím do země přicházely posily. Brzy nás přišli vystřídat Novozélandčané.“

brigádní generál Josef Hercz (* 11. 8. 1917 - † 9. 12. 2010)³⁵¹

Vážná situace panovala i u hlavní československé vojenské jednotky. Veškerý výcvik se musel zrychlit a méně podstatné věci se vypouštěly. Bylo zapotřebí co nejrychlejšího sžití s novým typem zbraní, aby jednotka mohla opět bojovat proti nepříteli. Kromě těchto dvou událostí u československé armády se v letních měsících udála i jiná významná událost. Proběhla mobilizace předválečných československých občanů, kteří žili na území Palestiny. V drtivé většině se tato akce týkala jedinců s židovským vyznáním. Během léta tak do československé armády vstoupilo na 600 osob, které doplnilo také 78 mužů internovaných dosud Brity na Mauritiu. Díky těmto posilám měl tak československý pluk k 1. srpnu 1942 již 58 důstojníků a 1213 poddůstojníků a vojáků.³⁵²

9.1 Ostraha přístavů

V červnu roku 1942 navštívil poprvé československý protiletadlový pluk i ministr národní obrany generál Sergej Ingr. Při slavnostním nástupu jednotky vykonal vojenskou přehlídku a následně vyznamenal bojovníky z Tobruku za jejich skvělé výkony. Příštího dne se konalo předání nového bojového praporu, který pluku věnoval Československý Červený kříž v Palestině. Na závěr slavnostního aktu bylo příslušníkům jednotky přečteno poselství od prezidenta Edvarda Beneše.³⁵³

Z již výše zmíněných důvodů se výcvik natolik urychlil, že jednotka dostala dne

---

³⁵⁰ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 78

³⁵¹ František Emmert, Češi u Tobruku, Praha, 2008, s. 80-81

³⁵² Viz Marek, s. 78

³⁵³ Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997, s. 340

17. června 1942 rozkaz k postupnému přesunu do Ez Zibu. Poté došlo k rozdělení praporů k různým bojovým úkolům. 500. prapor se 7. rotou 501. praporu převzal počínaje 21. červencem protiletdeckou obranu haifského přístavu a místní naftové rafinérie. Většina 501. praporu společně se spojovací četou se přesunula do Bejrútu k ochraně přístavu, rozhlasových vysílačů a petrolejové rafinérie. Velitelství protiletadlového pluku s částmi vznikajícího 502. praporu zůstalo v Ez Zibu.³⁵⁴ Nadále však probíhal výcvik na protiletadlových dělech i výcvik nových branců z Palestiny.

„Přiřadili mě k praporu, který zaujal postavení v přístavu v Haifě. Měli jsme ho chránit před případnými nálety německých a italských letadel. Z našich obranných pozic jsme měli krásný výhled na rafinérii s množstvím zásobníků, cisteren, úzkých plechových komínů a stožárů. Další prapor protiletadlového pluku střežil přístav v Bejrútu. Jiné části jednotky se teprve dávaly dohromady.“

Otakar Braun (20. 1. 1920 - † ???)*³⁵⁵

Díky nárůstu počtu mužstva se v říjnu uskutečnil nábor do Anglie, kde se vojáci měli přidat k československým jednotkám v RAF. Letecké útvary byly tak posíleny o 171 vybraných dobrovolníků.³⁵⁶

Situace na africké frontě se postupem času ustálila a novému velení britské 8. armády se podařilo Rommelovy jednotky odrazit zpět za egyptsko-lybijské hranice. Dne 23. října 1942 totiž udeřila u El-Alameinu britská vojska pod velením generálporučíka Montgomeryho.³⁵⁷ Od té doby tentokráte už definitivně vytlačovala spojenecká vojska Rommelovu armádu směrem na západ. I ze západu se na Rommelovu armádu řítily spojenecká vojska. Dne 8. listopadu 1942 se na marockém a alžírském pobřeží vylodily americké a britské jednotky pod velením amerického generála Eisenhowera.³⁵⁸ Touto akcí se otevřela nová fronta na africkém bojišti a Rommel byl stlačován z obou směrů. Od této chvíle se bojové vystoupení Rommelovy armády chýlilo ke konci.

---

³⁵⁴ Toman Brod, Tobrucké křesy, Praha, 2008, s. 177

³⁵⁵ Viz Emmert, s. 141

³⁵⁶ Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008, s. 78

³⁵⁷ Viz Marek, s. 79

³⁵⁸ Kronika druhé světové války, Praha, 2000, s. 194

Dne 13. listopadu 1942 Britové znovu osvobodili Tobruk.³⁵⁹ Do té doby se žádné nové události kolem československého protiletadlového pluku neudály. Teprve po osvobození se naskytla nová příležitost k přesunu jednotky, která po několik měsíců střežila strategická místa na Středním východě a stále vylepšovala výcvik svých jednotek. Ke konci roku byly nálety již velmi sporadické, a tak Čechoslováci neměli pořádně co na práci. V prosinci roku 1942 se proto rozhodlo, že se celá jednotka přesune do Tobruku. Ještě předtím se jednotka měla opět aklimatizovat v poušti u Jericha. Tam také strávili českoslovenští vojáci své poslední Vánoce na Středním východě. Pro některé se tyto Vánoce změnily ve zcela výjimečné.

9.2 „Vypálení Jericha“

Vánoční svátky roku 1942 se naprosto lišily od dosavadních Vánoc, které vojáci trávili v oblasti Tobruku. Tentokrát byli všichni v hlubokém týlu, kam se nepřítel nemohl dostat, a tak i oslavy získaly jiný ráz. Mnoho vojáků využilo dovolených, aby navštívili slavná křesťanská místa jako Betlém, Nazareth či Jeruzalém. Také dárky se na rozdíl od minula dostaly ke svým adresátům. Postaraly se o ně převážně krajanské spolky v Egyptě a Palestině. Každý příslušník jednotky dostal velký sáček pochutinové směsi cukroví, ořechů a sušenek. Všeho bylo dost, včetně koláčů, bonbonů, čokolád, sardinek, kalendářů, čepelek i mýdel. Dále i dopisní papír, tužky a množství cigaret.³⁶⁰

Samotné oslavy ovšem k poklidu měly daleko, zvláště u příslušníků 501. praporu, kteří zavítali do Jericha, respektive do hotelu Jordan. Strhl se tam totiž jeden z největších bojů Čechoslováků mimo frontu.

Podle zápisů v protokolech o této události i výpovědi brigádního generála Hněličky se dle všeho stala roznětkou nadávka od anglické policie směrem k Čechoslovákům, kteří u baru zpívali české koledy.

„Přidělený anglický řidič nás upozornil, že dva angličtí policisté v civilu nás urážejí, jelikož se jim nelíbí náš zpěv. Přišel jsem proto k těm Angličanům a zeptal jsem se, co mají za problém. Jeden z nich neodpověděl a loktem mě odstrčil. Na to jsem ho shodil z barové židle a strhla se rvačka.

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)

---

³⁵⁹ Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965, s.365

³⁶⁰ Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966, s. 131

„Angličtí civilisté nás vyprovokovali při zpěvu urážkou „Fucking Czechs“. Jinak nevím přesně, kdo rvačku začal.“

Gustav Nezhyba

Takto začala předehra velké bitvy mezi Čechoslováky na jedné straně a Araby s anglickou policií na straně druhé. Jelikož českoslovenští vojáci tvořili jednu partu, co držela při sobě, další českoslovenští návštěvníci hotelu se zvedli a šli pomoci svým kamarádům k baru. Mezi nimi byl i Karel Štolba, který se v dalším dějství stal hlavní postavou.

„Zaslechl jsem hádku a viděl, jak jeden z civilistů uhodil příslušníka naší jednotky, načež povstalo několik vojáků a spěchali napadenému na pomoc. Strhla se rvačka, v které brali účast dva civilisté a několik našich hochů.“

Jaroslav Kocourek

„Z barového pultu vznikla nějaká tahanice a křik. Šel jsem k pultu, abych zjistil, o co se jedná. Viděl jsem okolo pultu několik našich i anglických vojáků. Nedostal jsem se ještě ani ke skupince, když jsem dostal sklenicí od piva ránu do čela.“

Karel Štolba

Rána do čela Karla Štolby byla od arabského majitele baru. Ten vzápětí po tomto „hrdinském“ činu rychlostně opustil hotel a vyběhl na ulici. Tento útok si Karel Štolba nenechal líbit a Araba pronásledoval na ulici, aby si to s ním vyřídil. V tu dobu už strkanice přerostla v otevřenou rvačku Čechoslováků, policistů a mnoha Arabů. Následně se dostavily další policejní posily a rvačku urovnaly.

„Přiběhl jsem ke hloučku naše hochy odtáhnout a vše uklidnit. Záhy nato přišla naše policie a likvidovala rvačku.“

Jaroslav Kocourek

Během toho se však dále odehrával příběh Karla Štolby a jeho kamarádů, kteří byli venku mimo hotel Jordán.

„Vyšel jsem z místnosti a neznámý Arab mi hodil kámen na nohu. Bylo tam asi 50 Arabů, kteří po nás házeli kameny.“

Gustav Nezhyba

„Vyběhl jsem za Arabem a potkal jsem vojína Chalupu, jehož sem se tázal, zda-li tudy neviděl utíkat nějakého Araba. Nedostal jsem odpovědi a viděl svobodníka Chalupu vyběhnout ze dvora na silnici, kde byl okamžitě napaden skupinou Arabů a sražen k zemi.

Vběhl jsem mezi Araby, odháněl jsem je a zároveň křísil svobodníka Chalupu, jsoucího v bezvědomí. Jakmile se bezvědomí probral, vyběhl, mne však Arabi odtlačili na stranu. Dostal jsem ránu do brady a upadl do bezvědomí.“

Karel Štolba

„Když jsem slyšel křik, že se naši bijí, vyběhl jsem na dvůr, kde jsem viděl vojína Štolbu a i jiné, jak běželi směrem k vrátkům k silnici. Mezitím přišla anglická policie. Na silnici jsem viděl zkrvaveného svobodníka Chalupu, který křičel, že vojína Štolbu odvezli Arabi.“

Jan Gabriel

Od té chvíle byl Karel Štolba neznámý a nikdo nevěděl, kam ho Arabové odvedli. Společně s policií se ho českoslovenští vojáci rozhodli najít, avšak bezvýsledně. Teprve Vladimír Chalupa po svém probrání našel svého ztraceného kamaráda.

„Jeden kámen mě zasáhl do hlavy, na to jsem ztratil vědomí. Po určité době mě k vědomí přivedl voják Štolba. Než jsem se úplně probral, Štolba zmizel. Já jsem šel do hotelu, zavolal jsem vojína Kleina a snažil jsem se najít Štolbu. Když jsme ho nenašli, šli jsme domů. Za Jerichem jsme našli Štolbu v bezvědomí na silnici. Poté jsme ho přivedli k vědomí. V tu dobu přicházeli dva vojáci, které jsem neznal. Žádal jsem je, ať zůstanou u něj, než přijedeme s autem a odvezeme ho do campu.“

Vladimír Chalupa

„Štolbu jsme našli ležícího na břiše asi 100 metrů před mostem přes suché řečiště. Byl v bezvědomí a silně zakrvácený. Snažili jsme se ho vzkřísit, zatímco svobodník Chalupa běžel pro auto.“

Jan Gabriel

Vojín Karel Štolba se konečně našel, i když v dosti špatném stavu. Stal se totiž největší obětí této velké bitevní akce na Štědrý den roku 1942. Po převozu do československého kempu přichází nejdůležitější chvíle Karla Štolby, ačkoliv on sám se v ní nijak neangažoval. Šlo o to, že po kempu se rozkřiklo, že Štolba s Chalupou byli napadeni a zraněni. V tu chvíli přichází poslední a největší část bitvy, co se týká účasti i vyzbrojenosti.

„Poslal jsem ihned pro lékaře. Zraněnému poskytl první pomoc rotný Klouček a dal ho odvézt do nemocnice. Mezitím přišel svobodník Chalupa a hlásil mi, že v Jerichu Arabové bijí naše vojáky.“

Václav Panoš

Rotný Panoš tedy neváhal a v podnapilém stavu se chopil zbraně a zamířil směrem Jericho. Spolu s ním šli i svobodník Chalupa, taktéž ozbrojen, a také vojín Václav Kojzar a svobodník Josef Hafíč. Tato parta se vydala na pomoc Čechoslovákům v Jerichu. Během jejich cesty se postupně přidávali další českoslovenští vojáci, taktéž řádně ozbrojeni. Velitelem této mstitelské party se stal rotný Panoš.

„Vydali jsme se ozbrojeni, já puškou a 50 náboji. Na cestě se k nám přidali i jiní. Před Jerichem na rozcestí jsme potkali svobodníka Dujsíka, který zastavil a upozornil nás, abychom se vrátili, že v Jerichu už nic není. Obrátil motocykl a odjel zpět do města. My jsme šli za ním.“

Václav Kojzar

„Cestou jsme potkali svobodníka Dujsíka, jedoucího do Jericha a vracejícího se zase zpět. Zastavil jsem ho a ptal jsem se ho, co se tam děje. Řekl mi, že tam žádný z našich není a mezitím co hovořil se svobodníkem Hafíčem, šel jsem se do Jericha podívat sám. V hotelu Jordan jsem uviděl Nezhybu, Hněličku, Stoklasu, Chalupu a tři civilisty.

Panoš Václav

„Hlásil jsem svobodníku Dujsíkovi, že rotný Panoš nemá žádných nábojů. Svobodník Dujsík se vrátil do Jericha a já spolu s vojínem Kojzarem, který se k nám předtím připojil na cestě sem, jsme šli dále do Jericha. Svobodník Chalupa nebyl při zjišťování, protože se už předtím od nás rychlou chůzí odtrhl.

Josef Hafíč

„Večer toho dne jsem viděl hlouček asi deseti vojínů, kteří stáli u dílenské čety. Přišel jsem k nim a tam se dozvěděl, že vojín Štolba a svobodník Chalupa byli zbiti Araby v Jerichu. Přidal jsem se ke třem vojákům odcházejícím směrem Jericho. Měl jsem pušku a pět nábojů.“

Rudolf Kotlán

„Došli jsme do tábora a řekli ostatním, co se stalo. Na to se kluci zvedli s tím, že si to nenecháme líbit. Já jsem si vzal dva granáty, samopal Tommy gun a několik zásobníků. Ostatní si brali pušky a někdo vzal i kulomet. Pak se naše parta vydala zpět do Jericha. Přitom jsme potkali další partu kluků. Ptali jsme se jich, kdo jsou, že my jsme od 6. roty, oni nám řekli, že jsou od 5. roty a mají namířeno na Jericho. Tak jsme šli všichni společně.

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)

Společně s dalšími ozbrojenými posilami přišel čas odplaty. V tuto chvíli už zápisy protokolů jednotlivých účastníků nejdou téměř použít. V drtivém případě totiž účastníci této akce u výslechu lhali, a nebo zatajovali další skutečnosti. Pouze jeden zápis nastiňuje alespoň počáteční vývoj situace v hotelu Jordán.

„Slyšel jsem, že Arabové telefonicky povolali policii. Postavil jsem se proto s puškou na řemeni ke vchodu do zahrady a chtěl jsem zabránit tímto, aby policie nevešla do restaurace, neboť by jistě došlo k roztržkám s našimi vojáky.“

Rudolf Kotlán

Díky velké palebné síle Čechoslováků, kteří si přinesli pušky, samopaly, kulomet a granáty, se povedlo obsadit hotel Jordán a náležitě vykonat pomstu. O vítězném řádění informuje zápis dozorčího důstojníka praporu, který následně zjišťoval škody.

Od arabského hostinského se dozvěděl, že rotný Panoš prohlásil, že bude-li pluk nebo policie kontaktována, tak vypálí celé Jericho. Přičemž bylo namířeno puškou na manželku hostinského, aby nemohla telefonovat. Po této výhrůžce byl telefonní kabel vytržen ze zdi. Následovala demolice zařízení hotelu, přičemž téměř nic nebylo ušetřeno hněvu československých vojáků.

Škody byly sepsány takto:

Nálevní stůl proražen pažbou Tommy gunu. (rotný Panoš)

Sedátka 10 proutěných židlí prokopnuta.

7 ubrusů ukradeno

V protější budově v prvním poschodí vyraženy dveře pokoje a velký porcelánový džbán nebo umyvadlo bylo rozbito.

Vyraženy dveře od spíže a hromada vajec rozbita bodákem.

„Dodnes si pamatuji, jak Vavrečka probodával a projížděl bodákem přes ta vejce.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)

Asi 50 sklenic a pohárů rozbito.

Pak byla vypleněna etažera s lahvemi a ukradeno asi 30 lahví s nápoji.

Celková škoda byla hostinským vyčíslena na 80 až 100LP. Velitelem policejní stanice byla vyčíslena na 26.508LP.

Po tomto řádění a vyplenění baru se Čechoslováci spokojeně vrátili do kempu s patřičnou alkoholovou náladou. Mstící akce se zúčastnilo na několik desítek Čechoslováků.

„Klapálek byl ten den pozván na štědrovečerní večeři k anglickému veliteli celé oblasti do Jeruzaléma. Tam ho zastihla zpráva o tom, že Čechoslováci přepadli koloniální policii a zabrali nějaké budovy. Anglický velitel na nás chtěl poslat vojsko, ale Klapálek mu to rozmluvil, že nás zná. Až vychladneme, bude pokoj. Kdyby tam poslal vojsko, mohl by z toho vzniknout opravdový konflikt. V Tobruku nám všem poté snížil žold o polovinu a my platili tak dlouho, dokud se celý dluh nesmazal.“

brigádní generál Stanislav Hnělička (* 22. 2. 1922)³⁶¹

9.3 Podruhé v Tobruku

Po Štědrém dnu se pluk dal do pohybu. Část jednotky se přesouvala po vlastní ose a část po železnici. Celou dobu jízdy mohli vojáci vidět množství zničeného válečného materiálu, zvláště tedy toho německého.

První část pluku dorazila dne 30. prosince 1942 do tranzitního tábora nedaleko Tobruku. Zde se Čechoslováci ke své nelibosti dozvěděli, že jsou od 30. prosince pod velením 17. britské protiletadlové brigády a od 2. ledna 1943 přebírají povinnosti 57. britského pluku. Tím pádem měla jednotka zajistit dvěma prapory lehkou protiletadlovou obranu tobruckého přístavu a jedním praporem zabezpečit letiště el-Adem a Bu Amud. Přístav dostaly na starost 500. a 501. prapor a letiště nově vzniklý a vycvičený 502. prapor. Hlavním organizačním činitelem v systému protivzdušné obrany byl takzvaný dělostřelecký operační sál, jež zjišťoval vzdálenost, směr, výšku a počet nepřátelských letounů. Na pokyn velícího důstojníka se poté vyhlášoval žlutý nebo akutní – červený poplach.³⁶²

---

³⁶¹ Pozn.: Věškeré citace jsou vytaženy z výslechových protokolů účastníků této akce. Pramen: Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv, fond Čs. vojenská Mise na Středním východě, kr. 21.

³⁶² Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 179

Přestože africká fronta byla již daleko od Tobruku, měli Čechoslováci v prvních dnech svého staronového pobytu v Tobruku opět co dělat. Přes přístav se totiž v posledních měsících dvakrát přelila hlavní fronta s citelnými následky. Přístav zablokovaly vraky lodí, palebná postavení byla zbořená či poškozená a komunikace taktéž. Vojáci tak museli během několika málo dnů urychleně připravit svá palebná postavení, aby zabezpečili ochranu Tobruku a dostáli tak svému dobrému jménu, které si získali při mnoha předešlých protiletadlových cvičeních. Nejpoužívanějším druhem protiletadlové obrany byla buď deštníková baráž, ochranná palebná přehrada, chránící široký vzdušný poklop nad přístavem, nebo přímá směrová palba vedená na nepřátelské cíle.

První nálet na oblast Tobruku za přítomnosti Čechoslováků se udál dne 7. ledna 1943. Tento nálet podnikla dvě letadla, která však letěla příliš vysoko, aby je nemohly lehké kanony nijak poškodit. Útok se proto řadil k těm lehčím, které československá jednotka zažila. Naopak ten nejtěžší se uskutečnil 20. února 1943. Kolem osmé hodiny večer byl vyhlášen žlutý a následně červený poplach. Německé bombardéry se i přes start britských nočních stíhačů dostaly nad přístav a zaútočily na vojenské objekty, ale i na námořní konvoj. Kromě pikování svrhla letadla asi 40 výbušných pum a množství termitových zápalných pum a nástrah. Přesto účel náletu nebyl splněn. Čechoslováci vyslali na nepřítele přibližně tisíc ran a podařilo se jim zasáhnout jeden německý bombardér typu Junkers JU-88.³⁶³

Aby vojáci netrpěli dlouhou chvílí a nemnožily se stížnosti na bojovou nečinnost československé jednotky, rozhodlo se velení k častému přesouvání palebných pozic. Během několika měsíců v Tobruku se palebné pozice a úkoly jednotlivých praporů a rot měnily tak, aby bylo stále co na práci. I když vojáci dostali jako hlavní úkol zajišťování vzdušné obrany, nezapomínalo se i na pozemní aktivity. Českoslovenští mechanici opět spravovali a opravovali mnohé kusy techniky všech druhů vojsk. A také spojovací četa měla po celou dobu pobytu v Tobruku co dělat, když její příslušníci pokládali kilometry telefonních kabelů. Kromě těchto aktivit jednotka několikrát předvedla britským kolegům a nadřazeným svůj um jak v protiletadlové obraně, tak i v pěchotním útoku.

Postupem času se nálety stávaly méně častým jevem na obloze. Africká válka se chýlila ke konci, neboť Afrikakorps se zhroutily a neustále pod tíhou nových

---

³⁶³ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967, s.171

spojeneckých útoků ustupovaly. Letecká nadvláda Němců a Italů vzala za své a i prvotní úspěchy na východní frontě byly brzy smazány a Německo se muselo začít samo bránit. Bojová činnost československého pluku se tak pomalu chýlila ke konci. Opět nastal čas položit si otázku, co s takovouto jednotkou dělat.

9.4 Směr Anglie

Vzhledem k celosvětovému válečnému dění a převážně vývoji afrických bojů bylo i československým vojákům jasné, že je bude čekat rozhodný přesun, který určí jejich budoucnost. V drtivé většině chtěli Čechoslováci být připojeni k československé jednotce v Sovětském svazu, protože právě na východní frontě se momentálně odehrávaly ty nejprudší a nejdůležitější boje. Touha bojovat proti německému nepříteli byla ohromná.

Nelze však říci, že jít na východní frontu chtěli všichni. Našli se tací, kteří chtěli zůstat na Středním východě. Převážně šlo o Židy, kterým šlo o usazení se v Palestině a založení vlastního židovského státu. Mnozí z nich poté při přesunu jednotky z Afriky dezertovali a nakonec opravdu v Palestině zůstali. Další skupinu tvořili jedinci, kterým místo bojů vyhovovala spíše poklidná strážní služba v týlu spojeneckých jednotek, neboť zde hrozilo minimální nebezpečí oproti východní frontě. Šlo ovšem o malé skupiny vojáků.

Hlavní slovo ohledně nového působení jednotky ze Středního východu měla exilová vláda v Londýně. Ta chtěla celou jednotku přepravit do Anglie, aby zde doplnila stavy pěší brigády, a vláda tak mohla mít přímo pod sebou bojeschopnou jednotku už poměrně velkého vojenského významu. Tato myšlenka se ukázala být rozhodující, a proto bylo nařízeno, že většina československé armády na Středním východě bude přesunuta do Velké Británie. Mělo dojít k likvidaci československých vojsk působících v Africe a na Středním východě.

Dne 12. června 1943 ve 14 hodin odpoledne tak skončil bojový úkol československého pluku a odpovědnost za protiletadlovou obranu Tobruku převzal 2. britský protiletadlový pluk. O dva dny později se jednotka vydala do egyptského tábora Qassassin, kde se k pluku připojili i příslušníci výcvikového střediska.³⁶⁴

Československá armáda se naposledy soustředila do jednoho místa a připravovala

---

³⁶⁴ Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008, s. 189

se k odjezdu. Na závěr se uskutečnily slavnostní přehlídky a proslovy. Čechoslováci si za celou dobu své působnosti na Středním východě vydobyli renomé i u spojeneckých velitelství. Tato chvála ovšem nebyla jen zdvořilostní, československé jednotky se svými zásluhami a schopnostmi zapsaly dobrým jménem. Kromě československého pluku a příslušníků výcvikového střediska se měli do Anglie přesunout i příslušníci československé polní nemocnice, ošetrovny, soudu, vojenské mise atd. Ti se nakonec ujali rozdílných úkolů. Mnoho lékařů přešlo pod britskou či francouzskou armádu a část důstojníků byla již rovnou odeslána k československé jednotce do SSSR, protože zde byl akutní nedostatek důstojníků. Zvláště bojem zkušení důstojníci přišli velmi vhod nově vznikající československé armádě. Další vojenští příslušníci odešli do válečného průmyslu jako odborníci. V Palestině zůstalo asi tři sta vojenských osob, většina jen dočasně, ostatní s posláním zřídit a udržovat tzv. *Československý administrativní štáb na Středním východě – Czechoslovak Administrative Staff, Middle East*, který byl nástupcem československé vojenské mise a dostal za úkol nadále nabírat bojeschopné československé občany a odesílat je převážně do Anglie, kde se tvořila obrněná brigáda³⁶⁵ Velitelem administrativního štábu se stal plukovník Prokop Kumpošt, zatímco generál Gak přešel jako styčný důstojník ke štábu generála Eisenhowera.³⁶⁶

Dne 3. a 4. července došlo k železničnímu přesunu československé armády do přístavu Tewfik, kde se Čechoslováci nalodili na zaoceánský parník *Mauretania*. Ta patřila k největším dopravním lodím britského loďstva, měla 36 000 bruto registrovaných tun a byla 260 metrů dlouhá. Dne 5. července Čechoslováci opouštěli Střední východ.

„Tento přepychový parník pro 1400 cestujících byl změněn na transportní vojenskou loď, která plula rychlostí 50 km za hodinu. Byla vyzbrojena několika námořními kanony, protiletadlovými děly a kulomety. Taneční a divadelní sály byly přeměněny na nemocnice, v kabinách bylo využito každého místečka palandami, takže kapacita lodi vzrostla na skoro 8 000 osob včetně lodní osádky a obsluhy zbraní“

brigádní generál Stanislav Kraus (* 8. 10. 1912 – † 3. 10. 1996)³⁶⁷

---

³⁶⁵ Toman Brod; Eduard Čejka, *Na západní frontě*, Praha, 1965, s.367

³⁶⁶ Viz Brod, s.209

³⁶⁷ Stanislav Kraus, *Za svobodu třemi světadíly*, Praha, 2. vydání, s. 94-95

Parník *Mauretania* se vydal s velkou mezinárodní skupinou vojáků na cestu do Anglie. Plavba se uskutečnila kolem celé Afriky s přistáními v Diego Suarez (Madagaskar) a Kapském městě (Jihoafrická republika). Dále loď plula Atlantikem až k brazilským břehům z důvodu nebezpečí od nepřátelských ponorek. Po plavbě delší než 25 000 kilometrů loď dne 11. srpna 1943 připlula do přístavu Liverpool. Ve Wivenhoe poblíž Colchesteru jednotka ze Středního východu dne 18. srpna naposledy nastoupila v pískově žlutých uniformách před prezidentem Benešem. Ten jim poděloval za jejich boj proti nepříteli a vyznamenal jejich prapor Československým válečným křížem 1939. Osm dní poté byla vojenská skupina ze Středního východu rozpuštěna a vtělena do svazku československé armády ve Velké Británii.³⁶⁸

Pro nově příchozí vojáky to bylo další nemilé rozhodnutí. Čechoslováci si za dobu své ho působení na Středním východě vytvořili mezi sebou silné pouto a jednotka se stala elitní a bojem zkušenou vojenskou silou. Vojáci i přes to byli rozstrkáni mezi jednotky nově vznikající *Československé samostatné obrněné brigády*. Jejich cesty se tak částečně rozešly. Mnoho z nich v následujících měsících prodělalo výcvik na britských tancích. Poměrně velká část vojáků ze Středního východu byla začleněna do motopraporu, který měl působit jako mobilní pěchota. Další vojáci byli přijati do RAF, či posléze po vylodění v Normandii zůstali u armády v Anglii. Jinou kapitolou se stali důstojníci, kteří také museli opustit své podřízené a byli zařazeni jinam. Část z nich také odešla k československé armádě v SSSR, kde stále chyběli důstojníci. Mezi tyto kvalifikované a zkušené důstojníky patřil i plukovník Karel Klapálek, který se nemohl smířit s úřednickou prací na ministerstvu národní obrany v Londýně. S ním do SSSR odcestoval například jeho bývalý zástupce podplukovník Karel Střelka.

Teprve v následujících dvou letech se ukázalo, že rozhodnutí londýnské vlády o přesunu jednotky do Anglie bylo správné. Alespoň co se týká zachování životů mnoha vojáků. Při faktu, že jednotka ze Středního východu by v SSSR platila za elitní jednotku, by existovala jen malá šance na přežití. Obzvláště když víme, jak sovětské velení nechalo Čechoslováky vykrvácet během nezvládnutého Slovenského národního povstání i zpackané Karpatsko-dukelské operace, kdy československá armáda v SSSR zaznamenala obrovské bojové ztráty. Elitní československá východní jednotka, tzv. *paradesantní*

---

³⁶⁸ Jindřich Marek, *Tobrucký deník*, Cheb, 2008, s. 79

brigáda dopadla v těchto operacích hrůzostrašně. Těžkými boji byla zničena a nedokázala se obnovit.

Závěr

Přestože nám může připadat, že v československé zahraniční armádě bylo velmi málo dobrovolníků, kteří by měli větší význam v rámci celé druhé světové války, není to tak docela pravda. Dle seznámení se s hlavními útekovými cestami je čtenáři jasné, že už sám útěk z Protektorátu Čechy a Morava byl velkým vítězstvím, neboť německým okupantům se po krátké době okupace bývalého Československa podařilo zcela zablokovat veškeré útekové kanály. Nebýt těžké výchozí pozice pro dobrovolníky, ocitlo by se v československé zahraniční armádě více vojáků. Přesto i přes malý počet se staly československé vojenské útvary cennými spojeneckými jednotkami, které pomohly porazit společného nepřítele a to na všech frontách.

Jak již bylo sepsáno v této práci, i tak malá jednotka, jakou byl československý prapor tehdejšího pplk. Karla Klapálka, se mohla stát důležitou jednotkou v rámci velké bitvy, kterou se v tomto případě stal boj o strategický přístav Tobruk. Čechoslováci společně se svými kamarády ze spojeneckých armád ukázali, že jsou platnými vojáky, kteří bojují proti německé nadvládě a nenechají svou vlast okupovat. Neméně důležitým úkolem této jednotky bylo i působení v Sýrii, ve které Čechoslováci nevystupovali pouze jako vojáci, ale také jako platná pomocná síla při humanitární krizi, v níž se Sýrie ocitla. Právě tato syrská anabáze je jednou z kapitol československého odboje, která je stále nedoceněna.

Následná reorganizace praporu na československý protiletecký pluk již byla pouhým předstupněm pro nadcházející využití bojem zkušených vojáků. Ti se posléze zařadili k letectvu na západní nebo východní frontu a i zde se ukázali jako platná vojenská síla, které se dostalo mnoha uznání od spojeneckých armád.

Bohužel poválečná doba většinou nepřála a to převážně československým vojákům ze západu. Místo uznání jejich bojových zásluh a prokázání díků se jim dostalo perzekuce ze strany státního aparátu, který ovládli komunisté řízení stalinistickým Sovětským svazem. Mnozí z československých dobrovolníků se nedožili znovunabytí svobody po roce 1989. Mezi ně se řadí i armádní generál Karel Klapálek, který zemřel v roce 1984 a ani ten nebyl uchráněn před perzekvováním během komunistické vlády. Ti, kterým se poštěstilo přežít komunistický režim, museli nakonec opět čekat, než se o ně začala veřejnost zajímat a prokazovat jim alespoň trochu úcty. Velkým zadostiučiněním těmto vojákům se stal český film Tobruk, který natočil režisér Václav Marhoul. Díky

němu si nyní mnozí uvědomují, co to pro nás a naši republiku znamenalo a stále znamená slovo Tobruk. Přesto se stále vyskytují kapitoly odboje, které zatím nejsou dostatečně probádané a sepsané. Mezi ně se řadí například komunistické aktivity v jednotkách na Středním východě, vývoj a vliv Československého vojenského rozhlasu v Káhiře, ale i práce a výsledky samotné Československé vojenské mise v Jeruzalémě.

Stanoveným cílem mé práce bylo seznámení čtenáře s danou problematikou a přispění něčím novým, co by mohlo rozšířit naše poznání o událostech na Středním východě. Jsem přesvědčen, že tento cíl byl splněn. Splnil jsem si také svůj osobní cíl, kterým bylo co nejpřesnější sepsání informací o události na Štědrý den roku 1942, jež je zaznamenána v kapitole „Vypálení Jericha“. V dalším rozšiřování této práce bych se chtěl zaměřit právě na výše zmíněné kapitoly československého odboje na Středním východě, které nebyly dosud zpracovány.

Seznam použitých zkratek a značek

atd.	- a tak dále
ATS	- <i>Auxiliary Territorial Service</i> ; pomocný pozemní servis
cpt.	- <i>captain</i> ; kapitán
čs.	- československý
ČSSR	- Československá socialistická republika
dr.	- doktor
DSO	- <i>Distinguish Service Order</i> , Záslužný řád
gen.	- generál
Gestapo	- <i>Geheime Staatspolizei</i> ; německá tajná policie
JU	- Junkers, označení pro německá letadla
KOPL	- kulometná obrana proti letadlům
kpt.	- kapitán
mjr.	- major
Mudr.	- doktor všeobecného lékařství
NAAFI	- <i>Navy Army Air Forces Institutions</i> , Intitut pro námořnictvo, armádu a letectvo
např.	- například
NKVD	- <i>Narodnyj komissariat vnutrennich děl</i> ; Lidový komisariát vnitřních záležitostí, sovětská tajná policie
npor.	- nadporučík
plk.	- plukovník
pplk.	- podplukovník

ppor.	- podporučík
RAF	- <i>Royal Air Force</i> ; britské královské letectvo
RDZ	- rota doprovodných zbraní
SSSR	- Sovětský svaz socialistických republik
škpt.	- štábní kapitán
tzv.	- takzvaný
VŘSR	- Velká říjnová socialistická revoluce

10. Prameny a literatura

I. Archivní zdroje

Vojenský ústřední archiv Praha

Vojenský historický archiv, fond Čs. vojenská Mise na Středním východě, kr. 21.

Kartotéka příslušníků čsl. armády – Západ

Dokumenty ze sbírky „24“

II. Výpovědi pamětníků

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Pavlem Vranským, 22. 07. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Pavlem Tauberem, 19. 05. 2006

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Martinem Mahdalem, 15. 12. 2002

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Polívkou, 05. 08. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Šanovcem, 01. 02. 2002

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Františkem Vavrečkou, 03. 02. 2010

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Vrtálkem, 28. 10. 2005

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Hynkem Zmítkem, 01. 04. 2004

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Hanou Pavlů, 17. 02. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jiřím Poláčkem, 05. 02. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Janem Perlem, 26. 02. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Ottou Denšem, 03. 10. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Otou Novým, 10. 06. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Kratochvílem, 08. 06. 2006

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Stanislavem Mikulou, 19. 05. 2003

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Macků, 22. 10. 2008

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Jaroslavem Krobem, 22. 08. 2004

Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Bohumírem Krézkm, 16. 08. 2003
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Ottou Klímou, 23. 06. 2004
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Josefem Herczem, 03. 09. 2004
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Erichem Brodavkou, 19. 10. 2006
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Leo Österreicherem, 04. 07. 2004
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Otakarem Braunem, 01. 11. 2005
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Bedřichem Utitzem, 15. 02. 2010
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Gerhardem Singerem, 01. 07. 2004
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Viktorem Wellemínem, 11. 05. 2004
Paměť národa, Příběhy 20. století, rozhovor s Miloslavem Jirsou, 16. 08. 2004

III. Literatura

Stanislav Kraus, Za svobodu třemi světadíly, Praha, 2. vydání

Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 1967.

Václav Pejřil, V obleženém Tobruku, Praha

Toman Brod, Tobrucké krysy, Praha, 2008

Pavel a Zdeněk Hrabicovi, Zapomenutý generál Karel Klapálek, Praha, 2006

Pavel a Zdeněk Hrabicovi, Muž který velel mužům, Praha, 1988

Eduard Čejka, Československý odboj na západě 1939 – 1945, Praha, 1997

Eduard Rulf, Volá Káhira 1939 – 1945, Olomouc, 2000

Zdeněk Kubín, Osudy čtyř veteránů, Praha, 2004

František Emmert, Češi u Tobruku, Praha, 2008

Karel Klapálek, Ozvěny bojů, Praha, 1966

Stanislav Hnělička; Jan Šebelka, Byl jsem tobruckou krysou, Praha, 2008

Jindřich Marek, Tobrucký deník, Cheb, 2008

Jan Rail; Jiří Míčka, Pačáci v odboji, Jičín 2010

Toman Brod; Eduard Čejka, Na západní frontě, Praha, 1965

Jan Vondráček, Josef Hercz, Mudr. Josef Hercz legionář a lékař, Praha, 2008

Ludvík Svoboda, Cestami života, Praha, 2009

Ludvík Svoboda, Z Buzuluku do Prahy, Praha, 1960, 2. vydání

Pavel Augusta, František Honzák, Československo 1938-1945, Praha, 1995

Vilém Fencel a Martin Říha, Československá armáda ve Velké Británii, Praha, 2003

Miroslav Brož, Válečné dokumenty vypovídají, Praha, 2007, 2. vydání

Kronika druhé světové války, Praha, 2000

Naši v poušti, Praha, 1946

IV. filmové dokumenty

Vlastenci zapadlí u Tobruku, 2004

Filmový dokument Jejich osud aneb bránili Tobruk

Tobruk, 2009, disk 2 – bonusy

Tobrucké kyvadlo, 2009

V. Další zdroje

Webové stránky

SOFTLY , Alex. William Joyce alias Lord Haw-Haw. [cit. 2011-09-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.heretical.com/British/joyce.html>>.

Lord Haw-Haw. *Propaganda Broadcast from Germany* [cit. 2011-09-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/archive/hawhaw/8911.shtml>>.

FRANKL , Michal . Protižidovská politika po zřízení Protektorátu Čechy a Morava . *Konečné řešení židovské otázky* [online]. 26. 9. 2011 , [cit. 2011-08-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/prot>>.

POPPER, Bedřich . Cesta za svobodou . *Články z Židovské ročenky* [online]. 23. 8. 2011 , [cit. 2011-09-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/rocenka/recollections/popper>>.

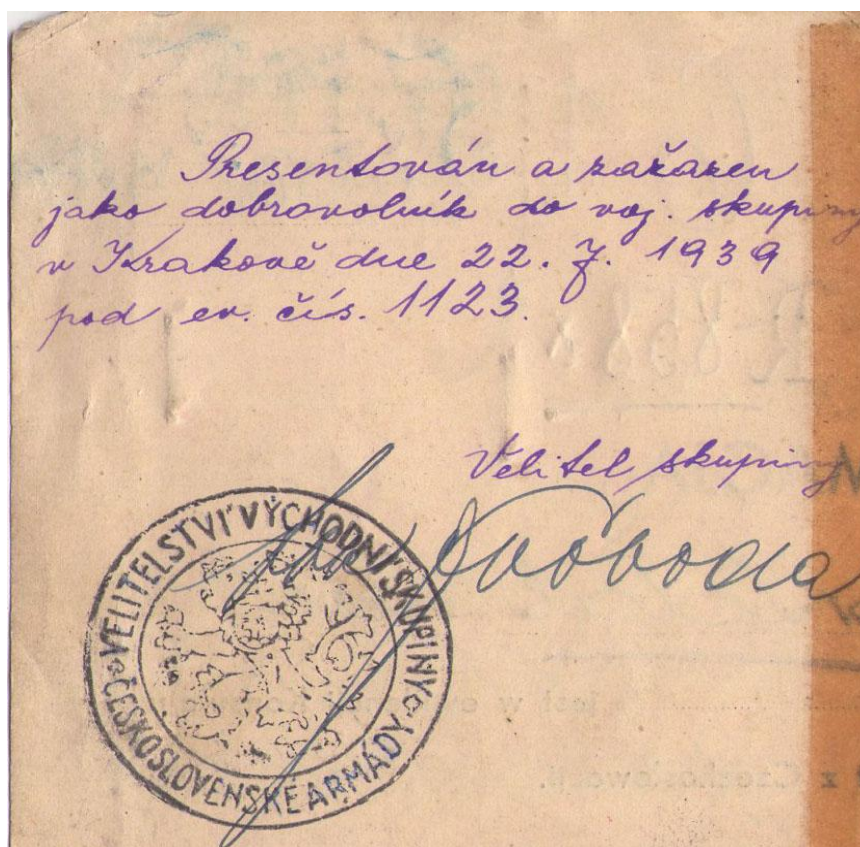
DRDA , ADAM . Aspoň mám nárok na vojenský pohřeb. *Český a slovenský svet* [online]. [cit. 2011-08-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.czsk.net/svet/clanky/osobnosti/lom.html>>.

Československé ženy v ATS na Středním východě . *Československé ženy* [online]. 2008, [cit. 2011-11-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.zeny-bojujici.cz/vystava/ceskoslovenske-zeny-v-britskych-pomocnych-sluzbach#c2>>.

Obrazová příloha

Obr. 1: Polská legitimace dobrovolníka Josefa Nesnídala (archiv autora)

Obr. 2: Druhá strana legitimace Josefa Nesnídala s podpisem velitele Polského legionu podplukovníka Ludvíka Svobody (archiv autora)

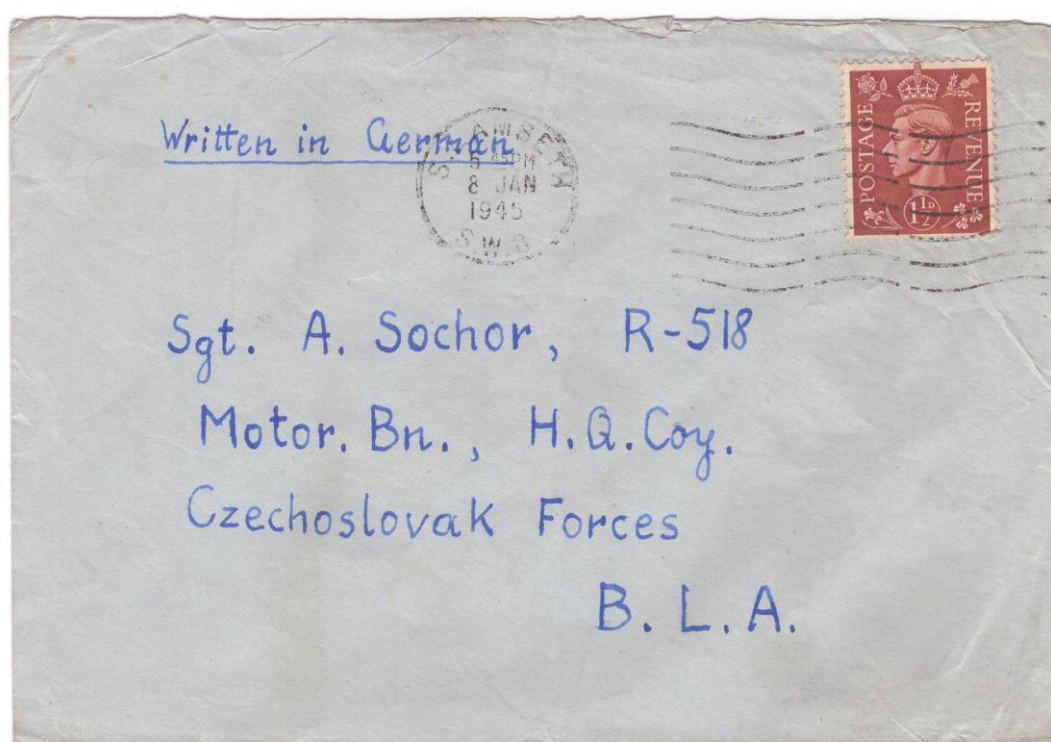
Obr. 3: Pohlednice zobrazující Moskvu v době odjezdů československých transportů na Střední východ. (archiv autora)

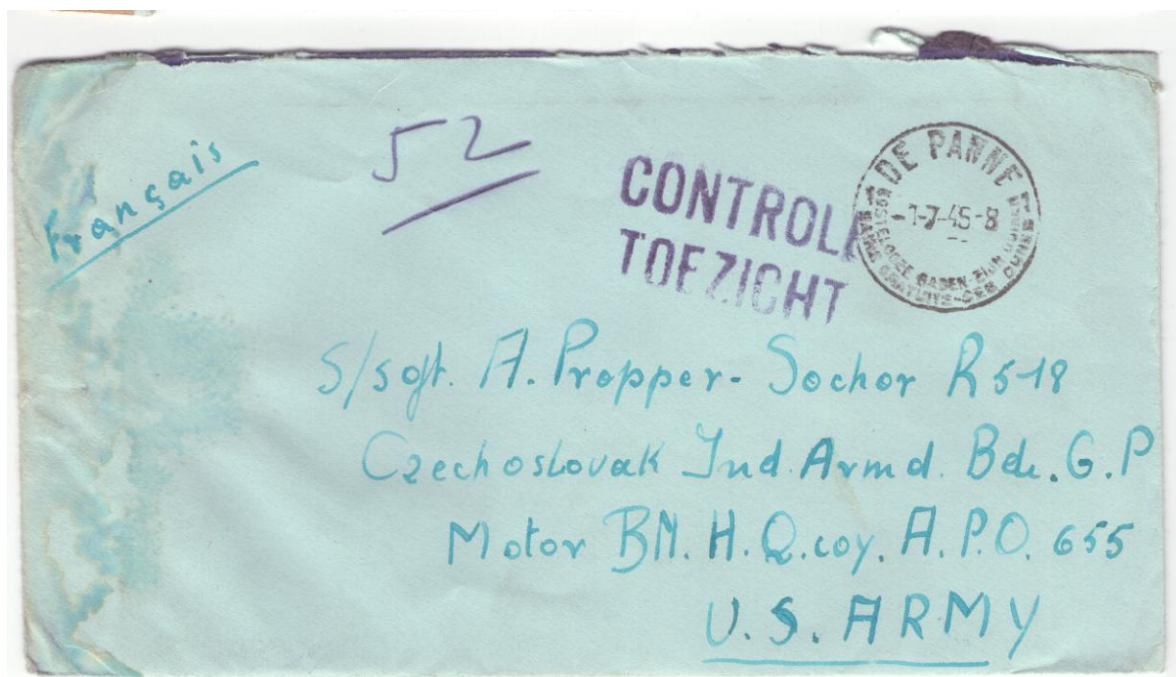
Obr. 4: Program a vstupenka na divadelní představení Carmen, kterou navštívil Josef Nesnídal při své cestě ze Sovětského svazu na Střední východ. (archiv autora)

Obr. 5: Pohlednice tureckého přístavu Mersina, ze kterého vyplouvaly československé transporty ze Sovětského svazu. (archiv autora)

Obr. 6: Dopis jednoho z vojenských organizátorů útekových tras v Jugoslávii Antonína Sochora. Poslán byl z Německa k obrněné brigádě u francouzského přístavu Dunkerque (archiv autora)

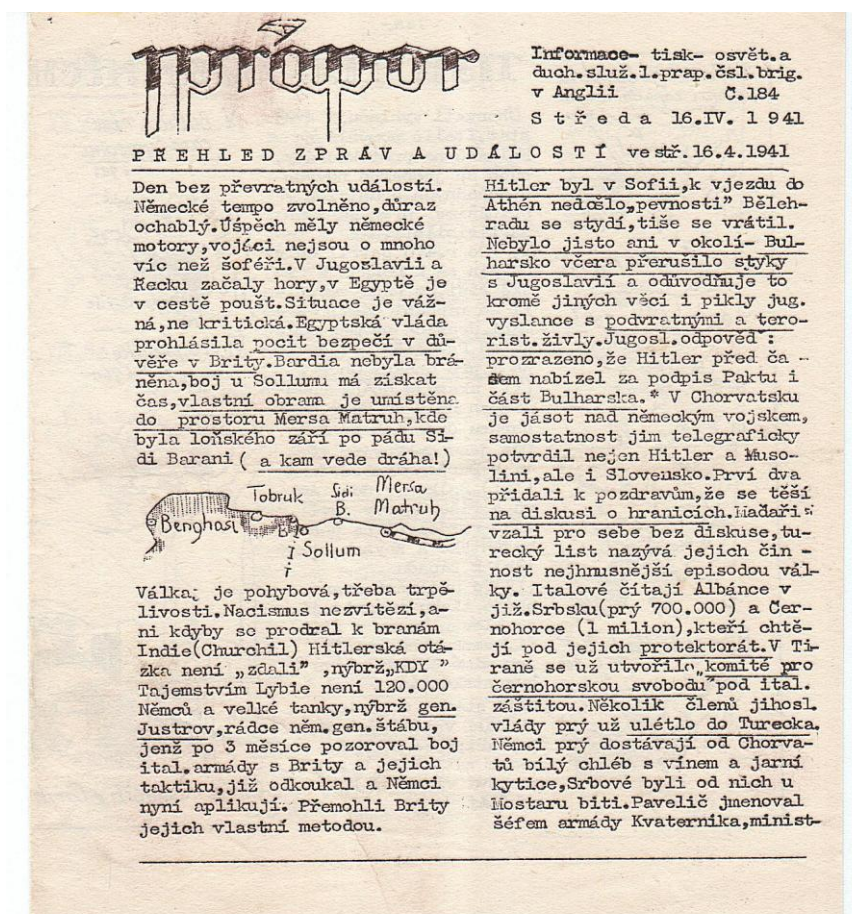
Obr. 7: Dopis pro Antonína Sochora i s krycím jménem Propper a číslem tohoto příslušníka československé armády. (archiv autora)

Obr. 8: Českoslovenští vojáci na plantáži u Jericha – Černý, Dočkálek a Irwing. (archiv Jiříny Černé)

Obr. 9: Pohlednice Suezského průplavu během války v Africe, pořízena při přesunu československé jednotky z Asie do Afriky. (archiv autora)

Obr. 10: Výtisk československých vojenských novin, které byly vydávány v Anglii. Článek popisuje boje v Africe a obležení přístavu Tobruk. (archiv autora)

Obr. 11: Pohlednice Beyrúthu z roku 1941, pořizena při spojeneckém tažení do Libanonu a Sýrie. (archiv autora)

Obr. 12: Snímek vlaku pořizeny na syrsko-turecké hranici. K tomuto vlaku se připojila část československého praporu, který mířil do lybijského přístavu Tobruk. (archiv Milana Votavy)

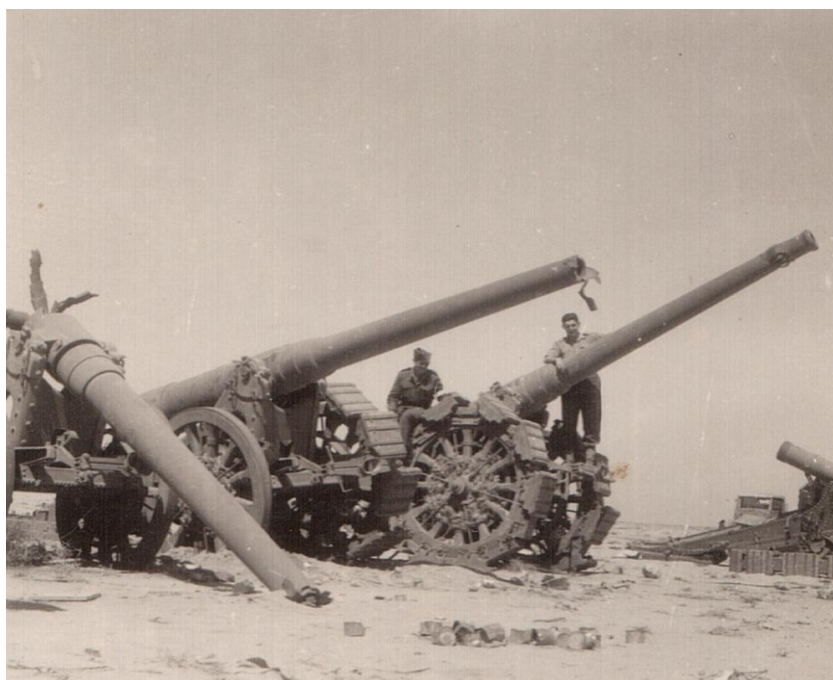
Obr. 13: Palebné postavení protiletdecké obrany Čechoslováků v obleženém Tobruku u pevnůstky S-17. (archiv Jiřiny Černé)

Obr. 14: Palebné postavení československých obránců v Tobruku. (archiv Milana Votavy)

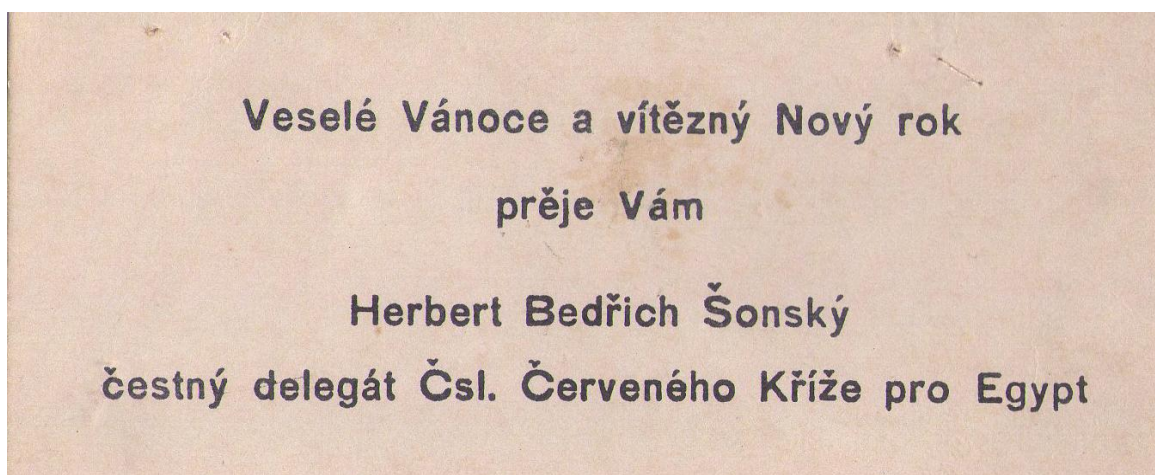
Obr. 15: Čechoslováci Kotal a Adámek, kteří oba padli v obleženém Tobruku. Vojín Adámek byl později vyobrazen na československých známkách znázorňujících jednotlivé exilové jednotky. (archiv Milana Votavy)

Obr. 16: Zničené italské kanony Bardia Bill, které pravidelně ostřelovaly obránce přístavu Tobruk. Italské jednotky v rámci ústupu zničily tato děla položením náloží do hlavní. (osobní archiv Milana Votavy)

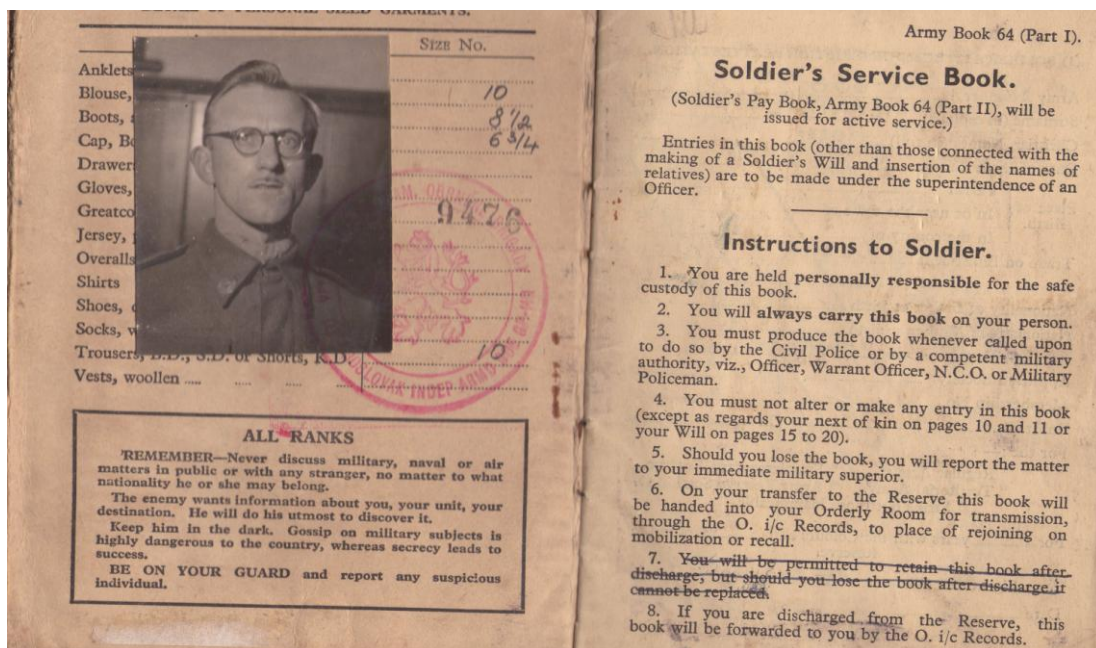

Obr. 17: Jeden ze svatých obrázků, které daroval příslušník praporu Josef Nesnídal svým kamarádům v Tobruku na Vánoce 1941. (archiv autora)

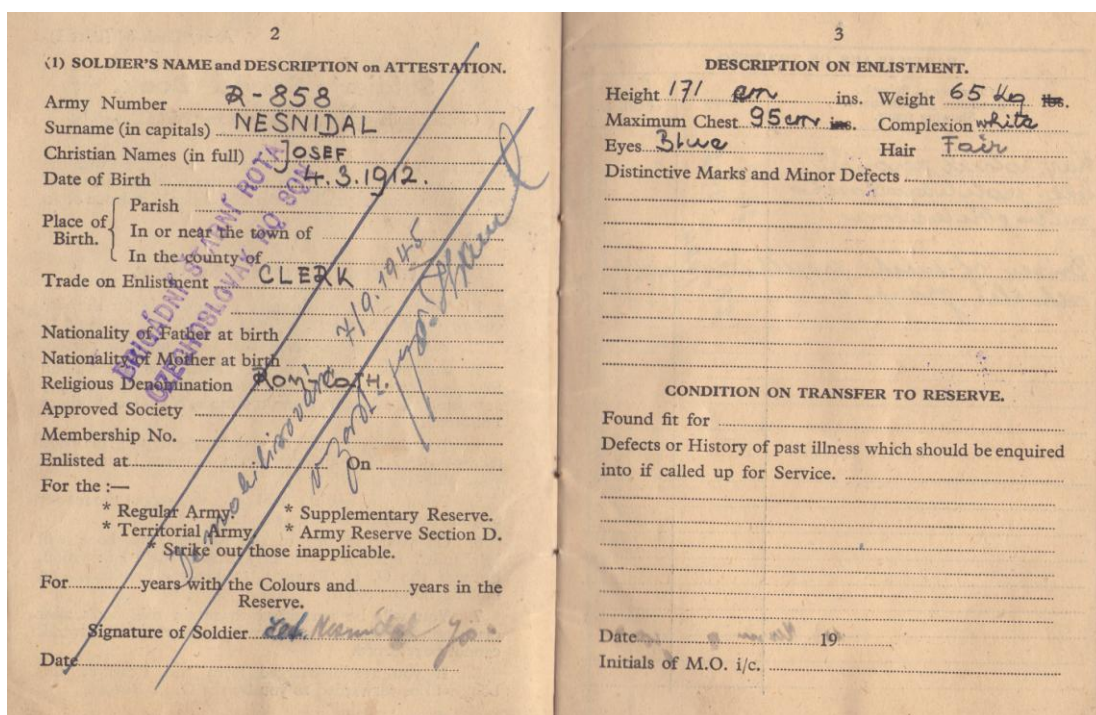

Obr. 18: Vizitka delegáta Československého Červeného Kříže pro Egypt připojená k svátečnímu přání. (archiv autora)

Obr. 19: Úvodní dvojstránka vojenské knížky příslušníka československého praporu Josefa Nesnidala, který v předválečné době pracoval jako úředník specialista pro dělostřeleckou municii ve Škodových závodech. (archiv autora)

Obr. 20: Vojenská knížka Josefa Nesnidala s životopisnými údaji. Při demobilizaci v roce 1945 mu byla tato data úředně přeškrtnuta a knížka pozbyla platnosti. (archiv autora)

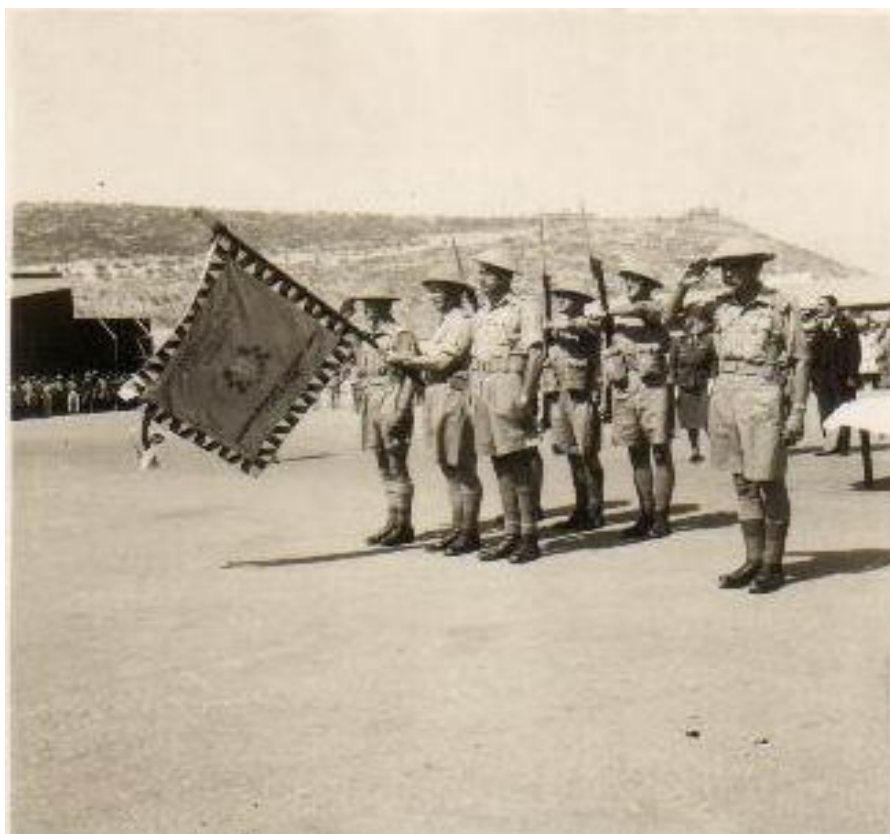
Obr. 21: Českoslovenští vojáci u Jericha v Palestině. (archiv Jiřiny Černé)

Obr. 22: Přesun československé jednotky autobusy. Snímek pořízen před Tiberisem. (archiv Jiřiny Černé)

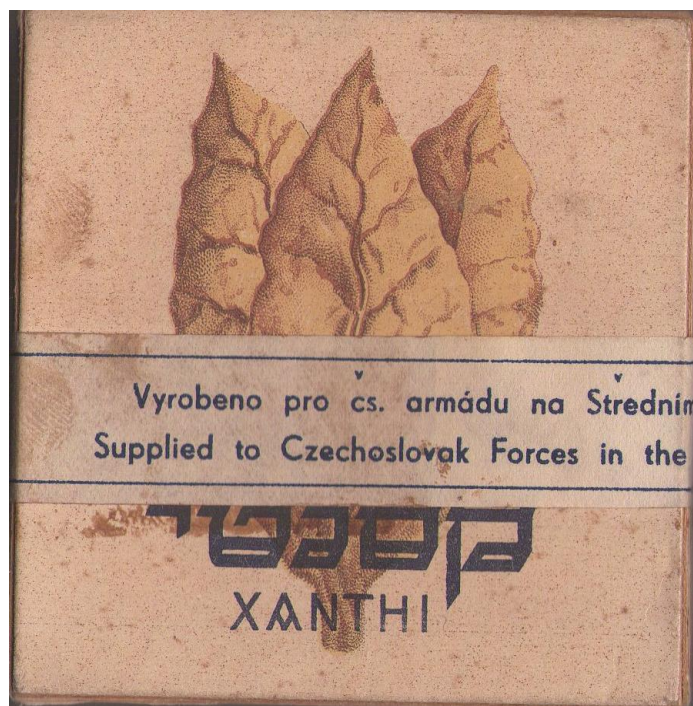
Obr. 23: Snímky zachycující chvíle odpočinku československých vojáků u Tel Avivu v Palestině. Na snímcích jsou vyobrazeni Zimmer s chotí, Příbramský, Grochol, Seidler a další. (archiv autora)

Obr. 24: Předávání bojového praporu při slavnostním nástupu československé jednotky. (archiv Milana Votavy)

Obr. 25: Palebné postavení Čechoslováků v přístavu Beyruth v roce 1942. Na snímku je zobrazen protiletadlový kanon Bofors 40mm. (archiv Jiřiny Černé)

Obr. 26: Krabička cigaret Xanthi, které byly vyráběny pro československou armádu na Středním východě. (archiv autora)

Obr. 27: Stránka anglického časopisu s básní, kterou Josef Nesnídal při svém pobytu v Anglii svými slovy vtipně dopsal. (archiv autora)

Obr. 28: Pamětní medaile zahraniční armády se štítky VB a SV, kterou obdržel příslušník československé zahraniční armády na západě Miloslav Markovič. (archiv autora)

Obr. 29: Československý válečný kříž 1939 s ratolestí a Medaile za zásluhy I. stupně. Obě tyto medaile byly uděleny příslušníku zahraniční armády na Středním východě a později příslušníku RAF Robertu Koblovskému. (archiv Milana Votavy)